

Vain muruja kahvipöydältä

Suomessa myytävän kahvin sosiaalinen vastuullisuus

Selvitys on tuotettu yhteistyössä Finnwatchin Ihmisarvoisen työn tutkimusohjelman ja SUPPLY CHA!NGE -hankkeen kanssa.

Finnwatchin Ihmisarvoisen työn tutkimusohjelmaa tukevat:

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of Finnwatch and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

Finnwatch on yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Finnwatchin taustalla vaikuttaa kymmenen kehitys-, ympäristö-, ay-, ja kuluttajajärjestöä: Solidaarisuus, Eettisen kaupan puolesta, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK, Attac, Kirkon Ulkomaanapu, Kepa, Kehys, Dalitien solidaarisuusverkosto, Maan ystävät ja Kuluttajaliitto.

Raportin kirjoittaja: Anu Kultalahti
Kenttätutkimuskoordinaattorit: Marcel Gomes, Nelson A. Mejia Gonzales, Pramita Ray ja Parvathi Madappa
Taitto: Petri Clusius / Ambifi ky
Julkaisuajankohta: Lokakuu 2016
Kansikuva: Marcel Gomes / Repórter Brasil

Sisältö

JOHDANTO	4
1 GLOBAALIT KAHVIMARKKINAT	5
2 KAHVIN HANKINTA- JA TUOTANTOKETJUT	6
3 KAHVIN HINTA MÄÄRÄYTYY PÖRSSEISSÄ	9
4 KAHVIPAAHTIMOIDEN JA -MYYJIEN SOSIAALINEN VASTUU SUOMESSA	11
4.1 Arvid Nordquist HAB	11
4.2 Oy Gustav Paulig Ab.....	12
4.3 Oy Robert Paulig Roastery Ab.....	14
4.4 Löfbergs Lila Ab.....	14
4.5 Meira Oy.....	15
4.6 Pienpaahtimot.....	20
4.7 Päivittäistavarakaupan oman merkin kahvit	22
5 JOHDATUS TAPAUSTUTKIMUKSIIN	27
6 CASE BRASILIA	28
6.1 Tausta: Työelämän oikeudet Brasiliassa	28
6.2 Näin selvitys tehtiin.....	34
6.3 Syrjiviä rekrytointikäytäntöjä Fazenda NSG:ssä	36
6.4 Lapsityövoiman hyväksikäyttöä ei havaittu	36
6.5 Palkat eivät riitä elämiseen	36
6.6 Puuttuvia ja huonokuntoisia suojarusteita; Fazenda NSG erottui edukseen	38
6.7 Osa työntekijöistä työskentelee ilman lepopäivää koko sadonkorjuun ajan	39
6.8 Muuttuvat käytännöt asuntoloiden suhteen	40
6.9 Työntekijöillä vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa	40
6.10 Työoikeudelliset kanteet ja virkamieskäsittelyt Meiran ja Gustav Pauligin brasilialaisia tavarantoimittajia vastaan	41
7 CASE HONDURAS	43
7.1 Tausta: Työelämän oikeudet Hondurasissa.....	43
7.2 Näin selvitys tehtiin.....	45
7.3 Epävirallisia, suullisia työsopimuksia	47
7.4 Lapsityövoiman hyväksikäyttö on yleistä	47
7.5 Urakkapalkat saattavat jäädä jopa puoleen minimipalkasta.....	49
7.6 Työntekijöiltä puuttuvat suojarusteet; sairaspöissaoloja ei korvata.....	51
7.7 Puhdas juomavesi ja käymälät puuttuvat.....	51
8 CASE INTIA	54
8.1 Tausta: Työelämän oikeudet Intiassa	54
8.2 Näin selvitys tehtiin	57
8.3 Tata Coffee	58
8.4 Sadonkorjuun ajaksi palkatut siirtotyöntekijät maksavat korkeita maksuja.....	58
8.5 Pakollisia ylitöitä ja alaikäisiä työntekijöitä?.....	59
8.6 Kausityöntekijät raportoivat minimipalkkaa alhaisempia korvauksia	60
8.7 Epätietoisuutta terveydenhuollosta ja puutteita suojarusteissa	64
8.8 Puutteita juomaveden saatavuudessa ja käymälöissä.....	65
8.9 Työntekijöille tarjotaan ilmainen majoitus ja lastenhoito	66
8.10 Työntekijöiden ääni	66
9 YHTEENVETO	68
SUOSITUKSET	70

Johdanto

Suomalaiset kuluttavat eniten kahvia henkeä kohti maailmassa. Suomen kahvimarkkinoita hallitsee Oy Gustav Paulig Ab. Muita merkittäviä toimijoita markkinoilla ovat Meira Oy, jonka omistaa italialainen Massimo Zanetti Beverage Group sekä ruotsalaiset paahtimoyritykset Arvid Nordquist HAB ja Ljöfbergs Lila Ab. Näiden lisäksi pienpaahtimot¹, jotka toimivat usein paikallisesti tai markkinoivat tuotteitaan verkossa, ovat viime vuosina yleistyneet vauhdilla.

Kahvin tuotantomaat, mukaan lukien suurimmat tuottajat Brasilia, Kolumbia ja Vietnam, luokitellaan usein ns. riskimaiksi. Toisin sanoen ne ovat maita, joissa on sanan- ja järjestämisvapauteen, poliittiseen vakauteen, hallintoon, lakeihin ja korrupioon liittyviä ongelmia.² Riskimaissa myös ihmisoikeuksien suojeleminen on usein puutteellista.

Kahvin alkutuotannossa viljelytiloilla esiintyy ihmisoikeusloukkauksia kuten lapsityövoiman hyväksikäyttöä. Työturvallisuuteen liittyvät ongelmat ovat myös yleisiä erityisesti torjunta-aineiden käytön yhteydessä. Köyhyyteen liittyvät haasteet pienviljelijöiden³ ja viljelytilojen työntekijöiden ruokaturvassa kaipaavat huomiota. Tilojen työntekijöille

maksettava palkka ei usein riitä elämiseen tai auta heitä pois köyhyysloukusta.

Kahvi on ensimmäisiä vastuullisuussertifioituja tuotteita. Sertifiointijärjestelmistä monet mainitsevat yhdeksi tavoitteekseen kahvin pienviljelijöiden toimeentulon parantamisen, sillä pienviljelijöiden on perinteisesti nähty olevan kaikkein heikommassa asemassa kahvin tuotantoketjuissa. Kahvisektorin erilaiset vastuullisuushankkeet ja sertifiointijärjestelmät ovatkin kohdistaneet ylivoimaisesti eniten huomiota kahvintuottajien aseman parantamiseen, tuotannon kustannusten alentamiseen ja satoisuuden lisäämiseen. Samalla kahvituloille palkattujen työntekijöiden tilanne on jäänyt vähemmälle huomiolle heidän suuresta lukumäärästään ja tärkeästä roolistaan huolimatta.

Tämä raportti tarkastelee työoloja ja työntekijöiden oikeuksien toteutumista Suomessa paahtetun ja/tai myydyn kahvin hankintaketjuissa.

Raportin neljässä ensimmäisessä luvussa käsitellään globaalia kahviteollisuutta ja Suomen kahvimarkkinoita. Niissä esitellään myös suurimpien Suomessa toimivien kahvipaahtimoiden ja päivittäistavarakaupan ketjujen oman merkin kahveihin liittyvät sosiaalisen vastuullisuuden linjaukset ja käytännöt. Tämän jälkeen luvuissa 6–8 käydään läpi Brasilian, Hondurasin ja Intian heinäkuun 2015 ja tammikuun 2016 välillä tehtyjen kenttätutkimusten tuloksia. Raportin viimeisessä luvussa esitetään suosituksia kahvin tuottajille, kahvipaahtimoille, päivittäistavarakaupan ketjuille, vastuullisuusjärjestelmille ja poliittisille päättäjille Suomessa.

Tämä raportti on toteutettu osana Finnish Watchin Ihmisarvoisen työn ohjelmaa. Ohjelmaa tukevat Ammattiliitto Pro, Tehy, Solidaarisuus, TEAM Teollisuusalojen ammattiliitto, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, Suomen Elintarviketurvakeskuksen Liitto SEL ja Palvelualojen ammattiliitto PAM. Myös Euroopan Unionin rahoittama SUPPLY CHANGE – Make Supermarkets Fair -hanke on tukenut raportin tekoa.

1 Termille 'pienpaahtimo' ei ole vakiintunutta määritelmää. Kahvipaahtimo voidaan luokitella pienpaahtimoksi jos se paahtaa 5–150 000 kiloa vuodessa koneella, jonka kapasiteetti on 1–30 kiloa ja paahtoprosessi käy hitaammin kuin suurissa teollisuuspaahtimoissa. Keskkökokoiset paahtimot paahtavat 100 000–300 000 kiloa vuodessa. Katso Huhtonen, Hanna-Maria, 2015, Suomalaiset pienpaahtimot – laatua ja paikallisuutta, Kirjakaari

2 Ks. esim. Business Social Compliance Initiative BSCI, List of risk countries, saatavilla osoitteessa: <http://www.bsci-intl.org/resource/countries-risk-classification> (29.7.2016)

3 Termin 'pienviljelijä' määritelmä riippuu esim. viljelykasvista ja sosiaalisesta, kulttuurisesta, taloudellisesta ja poliittisesta kontekstista. Tyypillisesti pienviljelijä tuottaa verrattain pieniä määriä satoa ja hänellä on käytössään vain vähän maata ja muita resursseja. Monet pienviljelijät saavat vain osan toimeentulostaan vientiin suunnattujen hyödykkeiden, kuten esimerkiksi kahvin, tuotannosta ja myynnistä ja tekevät siis usein myös muuta työtä ja/tai viljelevät ruokakasveja perheen tarpeisiin. Vientiin suunnattujen hyödykkeiden tuotannossa pienviljelijät voivat käyttää pelkästään perheenjäsenistä koostuvaa työvoimaa tai palkkatyövoimaa tai näiden kahden yhdistelmää. Ks. esim. Ethical Trading Initiative, 2009, Smallholder guidelines, saatavilla osoitteessa: <http://www.ethicaltrade.org/resources/ethical-smallholder-guidelines> (21.09.2016)

1 Globaalit kahvimarkkinat

Kansainvälinen kahvijärjestö ICO on kahvin vienti- ja tuontimaiden välinen yhteistyöjärjestö. Kesäkuussa 2016 sen jäsenenä oli 42 kahvin vientimaata Etelä- ja Keski-Amerikassa, Itä-Afrikassa sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Yhteenlaskettuna nämä maat edustivat 98 prosenttia maailman kahvin tuotannosta.⁴

Brasilia on hallinnut maailman kahvin tuotantoa 1800-luvun puolivälistä lähtien. Se on maailman suurin *arabica*-kahvin tuottaja. Maailman toiseksi suurin kahvintuottajamaa Vietnam on maailman suurin *robusta* (*canephora*)-kahvin tuottaja.⁵ *Robusta* on tuotantokustannuksiltaan edullisempi ja *arabica* satoisampi lajike.⁶ Se soveltuu hyvin pika-kahvin valmistamiseen, mutta sitä käytetään myös *arabican* kanssa sekoitettuna espresson ja muiden jauhekahvien valmistukseen.⁷

Maailman kahvin tuotanto saavutti toistaiseksi korkeimman tasonsa satovuonna 2012/13. Sen jälkeen tuotanto on ollut laskussa. Satovuonna 2014/15 maailman kahvin tuotanto oli noin 140 miljoonaa säkkillistä.⁸ Yksi syy kahvin tuotannon laskuun on ollut Brasiliassa vuonna 2014 kohdannut kuivuus.⁹ Tuotantomaisissa kertyneitä varastoja käytetään kuitenkin puskurina tarjontaa uhkaavia tekijöitä vastaan. Ylivoimaisesti suurin osa maailman kahvin tuotannosta – noin 80 prosenttia – menee

vientiin.¹⁰ Monet tuottajamaajat saavat jopa puolet vientituloistaan kahvista.¹¹

Kalenterivuonna 2014 maailmanlaajuinen kahvinkulutus oli noin 150 miljoonaa säkkillistä.¹² Kahdeksan¹³ ICO:n jäsenmaata edustavat noin 83 prosenttia maailman kahvinkulutuksesta. Viime vuosina kahvinkulutus on kasvanut noin kahden prosentin vuosivauhtia. Kasvun taustalla on pääosin lisääntynyt kahvinkulutus sen tuottajamaissa ja nousevilla markkinoilla, kuten Itä-Aasiassa ja Venäjällä. Kasvu perinteisissä kahvinkulutuksen kärkimaisissa Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Japanissa on ollut vähäistä, vaikka ne edelleenkin vastaavat yli puolesta maailman kahvinkulutuksesta.¹⁴

Kolme neljäsosaa perinteisissä kahvinkulutusmaissa juodusta kahvista on paahdettua jauhekahvia, josta 90 prosenttia on paahdettu samassa maassa kuin missä se kulutetaan.¹⁵ Suurin osa paahdetuista jauhekahveista on eri maista ja alueilta tulevien kahvien sekoituksia. Sekoitusten käyttö vähentää kahvipaahtimoiden riippuvuutta tuottajista ja tekee lopputuotteen tasalaatuisuuden saavuttamisesta helpompaa kahvipapujen laadun ja tarjonnan vaihdellessa satokausien välillä.

International Trade Centre ITC:n vuonna 2012 julkaiseman Coffee Exporter's Guiden mukaan paahdetun kahvin osuus tuottajamaiden kahvin kokonaisviennistä ei ole koskaan ylittänyt 0,3 prosentin rajaa. Tämä tarkoittaa, että tuottajamaat eivät hyödy jatkojalostuksen tuomasta lisäarvosta. Paahdetun kahvin viennin tiellä on monta estettä, joista ehkä merkittävin koostuu erilaisista tullitariffeista, joita kuluttajamaissa peritään maahantuotavasta prosessoidusta kahvista.¹⁶

4 International Coffee Organization (ICO), Members of the International Coffee Organization, http://www.ico.org/members_e.asp (27.7.2016)

5 International Trade Centre (ITC), 2012, The Coffee Exporter's Guide, saatavilla osoitteessa: <http://www.int-racen.org/The-Coffee-Exporters-Guide---Third-Edition/> (21.7.2015)

6 Davidron B. & Ponte S., 2005, The Coffee Paradox: Global Markets, Commodity Trade and the Elusive Promise of Development, Zed Books

7 ITC, 2012, The Coffee Exporter's Guide

8 ICO, 2016, Annual Review 2014–2015, saatavilla osoitteessa: <http://www.ico.org/documents/cy2015-16/annual-review-2014-15-e.pdf>. Kahvin tuotantoon ja kauppaan liittyvien tilastotietojen yhteydessä käytetään tyypillisesti kahvivuotta kalenterivuoden sijasta. Kahvivuosi on 12 kuukauden jakso 1.10.–30.9., mikä heijastaa globaalia kahvin sadonkorjuukautta. Säkkillinen tarkoittaa 60 kiloa (tai noin 132 paunaa) kahvia. Ks. ICO, Glossary of terms used, saatavilla osoitteessa: <http://www.ico.org/glossary.asp#sthash.rXkIsUPU.dpuf>

9 ICO, 2015, Annual Review 2013–14, saatavilla osoitteessa: <http://www.ico.org/documents/cy2014-15/annual-review-2013-14-electronic-e.pdf>

10 Faber, Yvette, 2014, Coffee market. International Institute for Sustainable Development and the International Institute for Environment and Development, 2014, The State of sustainability standards review 2014, saatavilla osoitteessa: https://www.iisd.org/pdf/2014/ssi_2014.pdf

11 ICO, Frequently asked questions: Why do we need an international organization to look after coffee?, saatavilla osoitteessa: http://www.ico.org/show_faq.aspshow=1#sthash.z5GGF2Uc.2Q5e7e6M.dpuf (21.7.2015)

12 ICO, 2016, Annual Review 2014–2015

13 Suomi ja muut EU:n jäsenmaat ovat edustettuna ICO:ssa EU:n kautta.

14 ICO, 2016, Annual Review 2014–2015

15 ITC, 2012, The Coffee Exporter's Guide

16 Ibid.

2 Kahvin hankinta- ja tuotantoketjut

Kahvin arvoketjut ovat monimutkaisia. Tyypillinen hankintaketjun rakenne, ja vastaavasti myös kahvin jäljitettävyyden vaihtelee maasta toiseen.

ICO:n mukaan kahvin arvoketjut tarjoavat toimeentulon arviolta 26 miljoonalle ihmiselle kahvin tuottajamaissa.¹⁷ Kahvimarjat poimitaan nykypäivänäkin tyypillisesti käsin, ja sadonkorjuu on kahvin tuotannon työvoimavaltaisin vaihe.¹⁸ Vaikka koneellinen sadonkorjuu on yleistymässä, se on mahdollista vain alavalla ja tasaisella viljelysmaalla. Koneellisesti poimittu sato koostuu kypsyysasteeltaan erilaisista marjoista, mikä alentaa sen laatua ja myyntihintaa.

Jo pelkästään kahvin hankintaketjun pituus aiheuttaa kahvipaahtimoille erityisiä haasteita arvioida niiden liiketoiminnan ihmisoikeusvaikutuksia. Valtaosa (noin 70 prosenttia) maailman kahvista kasvaa pientiloilla.¹⁹ Suuret kahvipaahdit hankkivat kahvinsa kymmeniltä tuhansilta viljelytiloilta, ja suurimmat kansainväliset kahvitalot jopa sadoilta tuhansilta tiloilta. Usein eri tiloilla viljelty kahvi sekoittuu käsittelylaitoksilla tai kun sitä kaupataan osuuskuntien tai muiden välikäsien (joita hankintaketjuissa voi olla useitakin) ja käsittelylaitosten tai vientiyrittäjien kesken.

Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia tarkoittaa sitä, että kaikilla yrityksillä – riippumatta niiden koosta tai asemasta toimintaketjussa – tulee olla käytössä niiden koon ja toimintaolosuhteiden mukainen ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi, jonka avulla ne pystyvät tunnistamaan, ehkäisemään ja lieventämään omia ihmisoikeusvaikutuksiaan sekä määrittelemään sen, miten vaikutuksiin puututaan. Yrityksen vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia ulottuu sen koko arvoketjuun. Yrityksen kannalta keskeisimpiä

ihmisoikeuksia ovat ne, joihin kohdistuu suurin riski.²⁰

Kahvialalla tyypillisimpänä riskinä on joutua osalliseksi työntekijöiden oikeuksien loukkauksiin hankintaketjun kautta ja etenkin raaka-aineen alkutuotannossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että voidakseen tunnistaa, ehkäistä ja lieventää niiden keskeisimpiä ihmisoikeusvaikutuksia – ja tarvittaessa korjata kielteiset vaikutukset asianosaisille – kahvipaahtimoiden täytyy tietää mitkä pientilat ja plantaasit ovat niiden raaka-aineentuottajia. Ilman tätä tietoa kahvipaahdit eivät pysty arvioimaan ihmisoikeusvaikutuksiaan riittävän hyvin ja varmistamaan, että niiden raaka-aineentuottajat kuuluvat yrityksen huolellisuusvelvoiteprosessien piiriin. Kahvin toimitusketjun rakenteesta johtuen tämä on kuitenkin edelleen usein haasteellista.

Jäljitettävyyden on aina ollut erityisen tärkeää vastuullisuussertifioituissa tuotantoketjuissa, koska vain jäljitettävyyden mahdollistaa lopputuotetta koskevien luotettavien vastuullisuusväittämien esittämisen. Sertifioituille tuotantoketjuille onkin kehitetty erilaisia alkuperäketjun sertifiointimalleja estämään tai säätelemään sertifioidun ja ei-sertifioidun raaka-aineen sekoittumista ketjun jokaisessa vaiheessa.²¹ Ilman uskottavaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia alkutuotannon tasolla jäljitettävyyden itsessään ei kuitenkaan ole tausta sosiaalisesti vastuullisista toimintatavoista tai ihmisarvoisista työoloista.

17 ICO, 2010, *Employment generated by the coffee sector*, saatavilla osoitteessa: <http://www.ico.org/documents/icc-105-5e-employment.pdf>

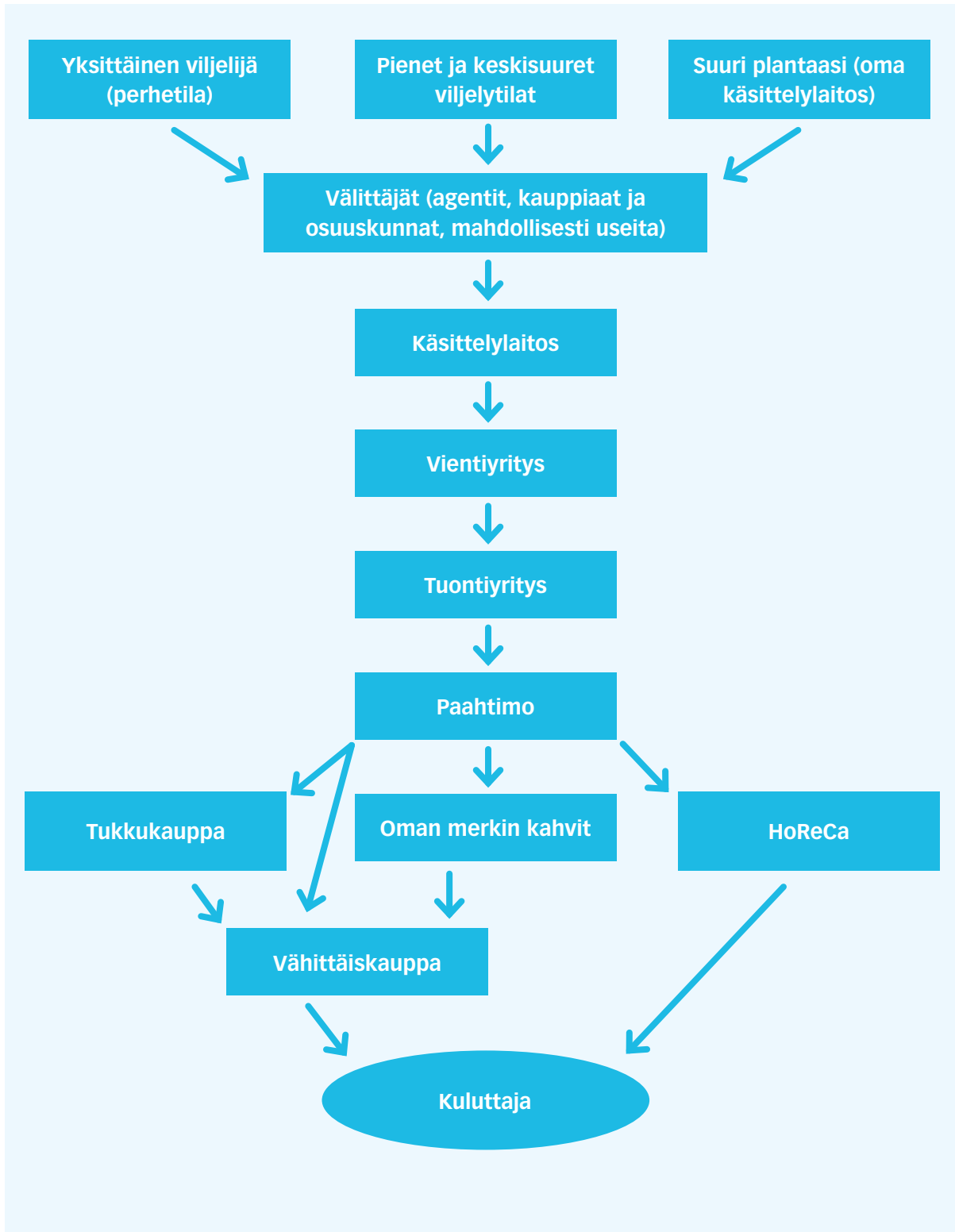
18 Muita työvoimavaltaisia vaiheita ovat esim. kahvipensaiden leikkaus ja muu ylläpito.

19 Ks. esim. Panhuysen, S. & Pierrot, J., 2014, *Coffee Barometer*, saatavilla osoitteessa: https://hivos.org/sites/default/files/coffee_barometer_2014_report_1.pdf

20 Ks. lisätietoja UN, *The corporate responsibility to respect human rights – An interpretive guide*, saatavilla osoitteessa: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR.PUB.12.2_En.pdf

21 Ks. esim. Finnwatch, 2016, *Kaalimaan vartijat – Näkökulmia työelämän oikeuksia tarkastelevien sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatuun*, saatavilla osoitteessa: http://www.Finnwatch.org/images/pdf/KaalimaanVartijat_web.pdf. Alkuperäketjun sertifiointimalleja ovat esimerkiksi erilliskäsittely ja massabalaansi.

Kuva 1 – Tyypillinen kahvin arvoketju

Kahvi ja ilmastonmuutos

ICO on arvioinut, että ilmastonmuutos on yksi tärkeimmistä tulevaisuuden kahvin tuotantoon vaikuttavista tekijöistä. Kahvi on herkkä viljelykasvi ja ilmasto-olosuhteilla on merkittävä vaikutus kahvin satoisuuteen. Lämpötila ja sademäärä vaikuttavat myös kahvimarjojen laatuun sekä tautien ja tuholaisten levinnäisyyteen. Voimakas sade ja kovat tuulet lisäävät maaperän eroosiota usein jo valmiiksi ravinneköyhillä kahvin viljelyalueilla. Uusimpien ennusteiden mukaan kahvin tuotannolle sopivan maa-alueen koko voi jopa puolittua tulevaisuudessa nousevien lämpötilojen ja äärimmäisten sääilmiöiden seurauksena.²² Se johtaa tuotantoalueiden keskittymiseen, mikä puolestaan tulee lisäämään heilahteluja kahvin tarjonnassa. Samalla kahvin tuotantokustannukset nousevat, ja kahvin ja muiden viljelykasvien välinen kilpailu viljelysmaasta kiihtyy.²³

Myös kahvin viljelyllä, käsittelyllä, kuljetuksella, paahdolla, paukkauksella, jakelulla ja kuljetuksella on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tutkimukset ovat osoittaneet, että kahvin ympäristövaikutukset ja kasvihuonekaasujen päästötasot ovat suurimmillaan sen viljely- ja kulutusvaiheissa.²⁴ Esimerkkejä tuottajataso ympäristökysymyksistä ovat mm. maatalouskemikaalien kuten lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttö sekä toisinaan riittämättömät jäteveden hallintajärjestelmät. Kahvin viljely on yleistynyt nopeasti Vietnamin, Indonesiassa ja uusilla tuotantoalueilla kuten Kiinan Yunnanin maakunnassa, mikä on johtanut esimerkiksi laajamittaisiin metsien hakkuisiin, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen ja eroosioon.²⁵

Kuluttajatasolla kuluttajien mieltymyksillä on merkittävä rooli kahvin ympäristövaikutuksia arvioitaessa. Esimerkiksi arviot suosittujen kahvikapseleiden hiilijalanjäljestä ovat huomattavasti korkeampia toisenlaisiin myyntipakkauksiin verrattuna, mikä johtuu metallikapseleiden valmistukseen liittyvistä päästöistä. Kahvin valmistukseen käytetyn laitteen tyyppi ja te-

hokkuus sekä maitotilkan lisääminen tai kahvin tarjoaminen paperikupista vaikuttavat myös merkittävästi kahvin hiilijalanjälkeen.²⁶

Varsinkin kahvin pienviljelijöillä on rajallinen kyky vastata ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin. Monet ilmastonmuutoksen vaikutuksista selviämiseen tarjotuista ratkaisuksista ja strategioista ovat rakenteellisia tai teknisiä tai vaativat tuotannon monipuolistamista, mutta pienviljelijöillä ei välttämättä ole resursseja ja mahdollisuuksia tehdä tarvittavia investointeja tai niihin liittyvää käytännön tietotaitoa.²⁷

Monet sertifiointi- ja muut vastuullisuusjärjestelmät kuten Global Coffee Platform²⁸, Reilu kauppa²⁹, Sustainable Agriculture Network/Rainforest Alliance³⁰ (SAN/RA) ja UTZ³¹ ovat alkaneet edistää mm. parempia viljelykäytäntöjä, jotka auttavat kahvin tuottajia vastaamaan ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin. Sen lisäksi kahviteollisuuden toimijat ovat käynnistäneet Coffee & Climate -hankkeen, jonka tavoitteena on mahdollistaa se, että kahvinviljelijät pystyvät vastaamaan tehokkaasti ilmastonmuutokseen. Hanke tarjoaa tuottajille käytännön tietoa hyvistä viljelykäytännöistä.³² Gustav Paulig (ks. s. 12) ja Löfbergs Lila (ks. s. 14) ovat Coffee & Climate -hankkeen perustajajäseniä.

26 ITC, 2012, Climate Change and the Coffee Industry (revised edition)

27 Ibid.

28 Vuonna 2016 4C Association for a Better Coffee World ja Sustainable Coffee Program perustivat yhdessä Global Coffee Platformin. Samaan aikaan 4C Entry Level Standard uudelleennimettiin Baseline Common Code:ksi. Järjestelmän valvonnasta vastaavat toiminnot erotettiin samalla omaksi kokonaisuudekseen vastaperustetun Coffee Assurance Services'in alaisuuteen. Lisätietoa saatavilla osoitteessa: Global Coffee Platform, History, <http://www.globalcoffeeplatform.org/about/our-history> (31.8.2016). Ks. myös infolaatikko *Kahvisektorin keskeiset sertifiointi- ja verifiointijärjestelmät* (s. 17).

29 Lisätietoa saatavilla osoitteessa: <http://www.reilukauppa.fi/>

30 Lisätietoa saatavilla osoitteessa: <http://www.rainforest-alliance.org/>

31 Lisätietoa saatavilla osoitteessa: <https://www.utz.org/>

32 Lisätietoa saatavilla osoitteessa: <http://www.coffeeandclimate.org/>

22 Climate Institute, 2016, A Brewing Storm – The climate change risks to coffee, saatavilla osoitteessa: <http://www.climateinstitute.org.au/coffee.html> (31.8.2016)

23 ITC, 2012, Climate Change and the Coffee Industry (revised edition)

24 Ibid.

25 Panhuysen, S. & Pierrot, J., 2014, Coffee Barometer

3 Kahvin hinta määräytyy pörsseissä

Raakakahvin hinta määräytyy New Yorkin (*arabica*) ja Lontoon (*robusta*) pörssien futuurimarkkinoilla. Heinäkuun 2015 ja kesäkuun 2016 välillä ICO:n raportoima kahvin komposiitti-indikaattorihinta³³ vaihteli 1,19 USA:n dollarista sen korkeimpaan arvoon 14 kuukauteen eli 1,27 dollariin per pauna (noin 450 grammaa).³⁴ Tämä vastaa noin seitsemän prosentin hinnan nousua. Näin suurilla hinnan vaihteluilla voi olla merkittävä vaikutus kahvintuottajien elintasoon. Maailmanpankin ja Economic Policy Research Councilin teettämä tutkimus raakakahvin markkinahinnan muutoksien vaikutuksesta tuloihin ja köyhyyteen Ugandassa osoitti, että simuloitua kymmenen prosentin nousua kahvin hinnassa seurasi kuuden prosentin lasku köyhyydessä. Simuloitua kymmenen prosentin laskua seurasi hieman korkeampi köyhyyden kasvu.³⁵ ICO:n komposiitti-indikaattorihinnan nykyinen kasvu on pääosin seurausta Brasilian valuutan vahvistumisesta Yhdysvaltojen dollariin vastaan.³⁶

Äkilliset ja ajoittain rajutkin muutokset raakakahvin hinnassa ovat tyypillisiä maailman kahvimarkkinoilla. Vuosien 1930–60 välillä kahvin hinta, kysyntä ja tarjonta vaihtelivat suuresti mm. lamasta ja toisesta maailmansodasta johtuen. Tällä aikajaksolla kahvin hinnan ennennäkemättömiä nousuja seurasi rajuja hinnan alenemisiä, joilla oli vakavia poliittisia ja taloudellisia seurauksia monissa kahvintuottajamaissa. Markkinoiden vakauttamiseksi ja hintojen laskun pysäyttämiseksi käytiin neuvotteluja, jotka johtivat kansainvälisen kahvisopimuksen allekirjoittamiseen vuonna 1962. Sopimuksessa määriteltiin

vientikiintiöt kahvin tuottajamaille ja raakakahvista maksettava vähittäishinta. Tämän jälkeen kansainvälinen kahvisopimus on uusittu ICO:n jäsenmaiden kesken vuosina 1968, 1976, 1983, 1994, 2001 ja 2007.³⁷

Vuonna 1989 suurelta osin Yhdysvaltojen geopoliittisista tavoitteista johtuen,³⁸ ICO:n jäsenmaat eivät enää päässeet sopimukseen kahvin vientikiintiöistä, mikä johti kiintiöiden hyllyttämiseen. Sen seurauksena kahvin maailmanlaajuinen tuotanto lisääntyi nopeasti. Suurinta tuotannon kasvu oli Vietnamin, joka oli siihen asti ollut verrattain vähäpätöinen kahvin tuottajamaa. Maailmanpankin tuen ja taloudellisen avun kannustamana maa kasvatti nopeasti kahvituotantoaan 1 130 prosenttia.³⁹ Tätä seuranneen ylitarjonnan tuloksena raakakahvin markkinahinta putosi vuosituhannen vaihteessa kaikkien aikojen alhaisimmalle tasolle. Kahvin markkinahinnan romahduksella oli moninaisia vaikutuksia kaikissa kahvin tuottajamaissa. Esimerkiksi Nicaraguassa monet menettivät työnsä ja viljelytilansa, mikä johti kodittomuuden kasvuun ja muuttoliikkeeseen maaseudulta kaupunkeihin. Viljelijäperheissä nähtiin nälkää eikä vanhemmilla enää ollut varaa laittaa lapsiaan kouluun. Kahvitilojen ylläpidon taso ja niihin tehtyjen investointien määrä

33 Komposiitti-indikaattorihinta tarkoittaa kansainvälisessä kahvisopimuksessa määritellyn mallin mukaan laskettua päivittäistä raakakahvista maksettavaa keskihintaa. Ks. ICO, Glossary of terms used

34 ICO, 12 July 2016, Coffee consumption increases as market hits 14-month high, saatavilla osoitteessa: <http://icocoffeeorg.tumblr.com/post/147286923545/coffee-consumption-increases-as-market-hits> (27.7.2016)

35 Deininger, K. & Okidi, J.A., 2003, Growth and poverty reduction in Uganda, 1992-2000: Panel data evidence. *Development Policy Review* 21(3): 481-509

36 ICO, 12 July 2016, Coffee consumption increases as market hits 14-month high

37 ICO, Frequently asked questions, saatavilla osoitteessa: http://www.ico.org/show_faq.asp?show=5 (27.7.2016). Kansainvälinen kahvisopimus 2007 astui voimaan 2011 ja on voimassa vähintään kymmenen vuotta. Vuoden 2007 sopimuksen tavoitteena on vahvistaa ja edistää kahvisektorin kestävästä globaalista kasvusta.

38 USA:n huomio Latinalaisessa Amerikassa siirtyi 1980-luvulla Etelä-Amerikasta Meksikoon ja Väli-Amerikan maihin. Tämä heijastui myös kansainvälisestä kahvisopimuksesta käytyihin neuvotteluihin. USA tuki neuvotteluissa Meksikon ja Väli-Amerikan maiden vaatimuksia suuremmista kiintiöistä Brasilian ja afrikkalaisten tuottajamaiden kustannuksella. Ks. esim. ITC, 2012, *The Coffee Exporter's Guide*; Jaffee D., 2007, *Brewing justice: Fair trade coffee, sustainability, and survival*, University of California Press

39 Jaffee D., 2007, *Brewing justice*

putosivat huomattavasti. Tilanteesta toipumiseen meni vuosia.⁴⁰

Kansainvälisen kahvisopimuksen vientikiintiöiden romahtamisen jälkeen kahvimarkkinoista on tullut enenevässä määrin ostajan markkinat.⁴¹ Vuosien 1989–1990 välillä viljelijän osuus kahvin vähittäismyyntihinnasta oli noin 20 prosenttia; viisi vuotta myöhemmin se oli vain noin 13 prosenttia.⁴² Vuoteen 2012 mennessä tuottajan osuus kahvin vähittäismyyntihinnasta oli pudonnut jo arviolta 7,2 prosenttiin.⁴³

Raakakahvin hinnanvaihtelu, josta seuraa epävarmuutta ja toimeentulon ennakoimattomuutta, on edelleen keskeinen riskitekijä kahvinviljelijöille. Yhdistettynä tuottajille maksettuun alhaiseen hintaan se on myös yksi tärkeimmistä syistä kahvitulojen palkkatyövoiman oikeuksien loukkauksiin.⁴⁴

40 Ks. esim. Jaffee D., 2007, *Brewing justice*; ICO, 2004, *Lessons from the world coffee crisis: A serious problem for sustainable development*, saatavilla osoitteessa: <http://www.ico.org/documents/ed1922e.pdf>; Bacon C., 2005, *Confronting the coffee crisis: Can fair trade, organic and specialty coffees reduce small-scale farmer vulnerability in Northern Nicaragua?*, *World Development* 33(3/2005): 497-511

41 Ponte S. & Gibbon P., 2005, *Quality standards, conventions, and the governance of global value chains*, *Economy and Society*, Vol.34:1-31

42 Ks. esim. Talbot J.M., 1997, *Where does your coffee dollar go?: The division of income and surplus along the coffee commodity chain*, *Studies in Comparative International Development*, Vol.32(1): 56-91

43 ITC, 2012, *The Coffee Exporter's Guide*

44 Ks. esim. Verite, 2012, *Research on indicators of forced labor in the supply chain of coffee in Guatemala*, saatavilla osoitteessa: http://www.verite.org/sites/default/files/images/Research%20on%20Indicators%20of%20Forced%20Labor%20in%20the%20Guatemala%20Coffee%20Sector__9.16.pdf

4 Kahvipaahtimoiden ja -myyjien sosiaalinen vastuu Suomessa

Vuonna 2015 Suomeen tuotiin yhteensä yli 75 miljoonaa kiloa kahvia. Eniten Suomeen tuotiin paahtamatonta raakakahvia Brasiliasta, Kolumbiasta ja Hondurasista sekä Keniasta ja Tansaniasta. Sen lisäksi Suomeen tuotiin paahtettua kahvia etenkin Alankomaista, Ruotsista, Saksasta ja Italiasta.

Taulukko 1 – Raakakahvin ja paahtetun kahvin tuonti Suomeen vuonna 2015⁴⁵

Kahvi, ei paahtettu, ei kofeiiniton		Kahvi, paahtettu, ei kofeiiniton	
Vientimaa	Tuonnin määrä, tonneina	Vientimaa	Tuonnin määrä, tonneina
Brasilia	33 512	Alankomaat	3 561
Kolumbia	17 540	Ruotsi	1 872
Honduras	4 157	Saksa	990
Kenia	2 789	Italia	395

Suomen myydyimmät kahvibrändit ovat Gustav Pauligin Juhla Mokka ja Meiran Kulta Katriina. Päivittäistavarakaupan ketjujen oman merkin kahvit ovat myös suosittuja. Esimerkiksi Pirkan Costa Rica on toiseksi eniten myyty kahvi Keskon myymälöissä Juhla Mokan jälkeen.⁴⁶ Viime vuosina tummapaah-tojen ja kapselikahvien suosio on kasvanut Suomessa merkittävästi ja myös pikakahvin tuonti Suomeen on lisääntynyt.⁴⁷

Seuraavissa kappaleissa käydään läpi suomalaisilla kahvimarkkinoilla toimivien teollisten kahvipaahtimoiden, pienpaahtimoiden sekä päivittäistavarakaupan ketjujen oman merkin kahveihin liittyviä sosiaalisen vastuullisuuden linjauksia ja käytäntöjä.

4.1 ARVID NORDQUIST HAB

Ruotsalainen elintarvikealan yritys Arvid Nordquist HAB paitsi paahtaa kahveja, myös tuo elintarvikkeita ja muita juomia Pohjoismaihin. Arvid Nordquist edustaa ja markkinoi Suomessa sellaisia hyvin tunnettuja brändejä kuten Del Monte, McVitie's ja Tabasco.⁴⁸

Vuonna 2015 Arvid Nordquistin liikevaihto oli 1,7 miljardia Ruotsin kruunua (noin 177 miljoonaa euroa), mistä sen kahvidivisioonan osuus oli noin 40 prosenttia.⁴⁹

Arvid Nordquistin osuus kahvin vähittäiskaupasta Suomessa on arviolta noin kaksi prosenttia. Sen suosituimpia kahvituotteita Suomessa ovat luomu- ja Reilu kauppa -sertifioitu Reko sekä UTZ-sertifioidut Franskrost ja Festivita.⁵⁰

Arvid Nordquistin toimintaperiaatteet perustuvat YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen sekä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevaan julistukseen. Yritys edellyttää myös sen tavarantoimittajilta näiden periaatteiden noudattamista. Toimintaperiaatteet kieltävät erikseen lapsityövoiman hyväksikäytön, pakkotyön sekä syrjinnän, minkä lisäksi niihin sisältyy myös vaatimuksia suojavarusteiden käytöstä, työympäristön jatkuvasta parantamisesta, järjestäytymisvapaudesta ja kollektiivisesta neuvottelu-oikeudesta. Arvid Nordquistin mukaan kahviyritykset eivät kuitenkaan voi taata, että viljelytilat, joilta ne ostavat kahvia, täyttävät edellä mainitut vaatimukset, elleivät ne tee hankintojaan kolmannen osapuolen sertifioimilta ja auditoimilta tiloilta.⁵¹

45 ITC, Trade map, saatavilla osoitteessa: <http://www.trademap.org/>

46 Kesko, Matti Kalervo, sähköposti 2.7.2015; SOK, Sari Ristaniemi, sähköposti 21.8.2015

47 Paahtimoyhdistys, 2014, Suomalaiset juovat kahvia edelleen ennätystahtiin, saatavilla osoitteessa: <http://www.kahvi.net/tiedotteet/tiedotteet-2014.html>; 2012, Kahvi maistuu suomalaisille entiseen tapaan, saatavilla osoitteessa: <http://www.kahvi.net/tiedotteet/tiedotteet-2012.html> (9.7.2015)

48 Arvid Nordquist HAB, Mitä teemme, saatavilla osoitteessa: <http://www.arvidnordquist.fi/arvid-nordquist-hab/mita-teemme/ledande-leverantor/> (8.6.2015); Tuotemerkit, saatavilla osoitteessa: <http://www.arvidnordquist.fi/arvid-nordquist-hab/tuotemerkit/> (9.7.2015)

49 Arvid Nordquist HAB, Peter Dannqvist, sähköposti 27.6.2016

50 Ibid.

51 Arvid Nordquist HAB, Operations Policy 2015

Arvid Nordquist ostaa vuosittain noin 13 miljoonaa kiloa raakakahvia tuhansilta eri viljelytiloilta.

Se tekee hankinnat noin 30 agentin, välittäjän ja vienti- tai hankintayrityksen kautta. Toisin kuin muut tässä raportissa käsitellyistä teollisista paahtimoista, Arvid Nordquist on hankkinut 100 prosenttia sen raakakahvista sertifioiduilta tiloilta jo kesäkuusta 2014 lähtien. Sen jälkeen noin 84 prosenttia yrityksen käytämästä raakakahvista on ollut UTZ-sertifioitua ja noin 16 prosenttia Reilu kauppa -sertifioitua. Sen lisäksi erittäin pieni osuus, noin 0,1 prosenttia, on ollut Rainforest Alliance -sertifioitua.⁵² Suurin osa Arvid Nordquistin UTZ-sertifioidusta raakakahvista tulee Brasiliasta, Kolumbiasta ja Keniasta. Yrityksen ostama Reilu kauppa -sertifioitu raakakahvi, jota käytetään esimerkiksi Reko-kahvin valmistuksessa, tulee Hondurasista, Perusta, Etiopiasta, Indonesiasta ja Laosista.⁵³ Jatkossa Arvid Nordquist aikoo lisätä luomu- ja Reilu kauppa -sertifioidun kahvin osuutta hankinnoissaan.⁵⁴ Finnwatch sai tämän raportin valmistelua varten Arvid Nordquistilta tietoa niistä viljelytiloista ja osuuskunnista, joilta sen käyttämä raakakahvi on peräisin.

Vastuullisuussertifikaattien lisäksi Arvid Nordquist käyttää Ethos Internationalin eSAT-työkalua sen hankintaketjujen riskianalyysointitekemiseen. Työkalun avulla on mahdollista vertailla tavarantoimittajien itsearviointeja.⁵⁵

4.2 OY GUSTAV PAULIG AB

Suomen suurin kahvipaahtimo Oy Gustav Paulig Ab on osa Paulig-konsernia, ja noin 60 prosentin vähittäismyyntiosuudellaan selvä johtaja Suomen kahvimarkkinoilla.⁵⁶

Pauligin Juhla Mokka on Suomen myydyin kahvimerkki.⁵⁷

Paulig-konsernin muita päätoimialoja ovat 'Maailman Ruoka & Mausteet', 'Snack Food' ja 'Naturally Healthy Food'.⁵⁸ Konsernilla on liiketoimintaa 13 maassa, ja vuonna 2015 sen liikevaihto oli 905 miljoonaa euroa, josta kahvidivisioonan osuus oli noin 346 miljoonaa euroa (38 prosenttia).⁵⁹

Vuonna 2014 Paulig-konserni osti pienemmän paahtimoyrityksen Robert Pauligin, joka on jatkanut toimintaa konsernin alaisena itsenäisenä tytäryhtiönä Oy Robert Paulig Roastery Ab (ks. luku 4.3).⁶⁰

Paulig ostaa vuosittain yli 50 miljoonaa kiloa raakakahvia noin 30 välittäjän ja vientiyrityksen kautta. Pauligin kymmenen suurinta kauppakumppania edustavat yli 90 prosenttia sen koko hankintavolyymista.⁶¹ Pauligin arvion mukaan sen hankinnat vastaavat noin 15–20 000 keskisuuren kahvitilan vuosituotantoa.⁶²

Paulig edellyttää, että sen tavarantoimittajat sitoutuvat yrityksen Code of Conduct for Suppliers -toimintaohjeistukseen, ja varmistavat ohjeistuksen toteutumisen niiden omissa alihankintaketjuissa. Pauligin toimintaohjeistus perustuu YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen, ILO:n perussopimukseen, YK:n Global Compact -aloitteen kymmeneen periaatteeseen ja OECD:n toimintaohjeisiin monikansallisille yrityksille. Pauligin toimintaohjeistus kieltää erikseen lapsityövoiman hyväksikäytön, pakkotyön ja syrjinnän, ja sisältää vaatimuksia järjestäytymisvapauden ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden turvaamisesta. Palkkatason ja työajan suhteen ohjeistus edellyttää kansallisen lainsäädännön noudattamista. Työolosuhteiden osalta

52 Arvid Nordquist HAB, Peter Dannqvist, sähköposti 27.6.2016

53 Arvid Nordquist HAB, Peter Dannqvist, sähköposti 1.4.2015 ja 10.8.2015

54 Arvid Nordquist HAB, Peter Dannqvist, sähköposti 10.7.2015

55 Arvid Nordquist HAB, Peter Dannqvist, sähköposti 26.4.2015. Lisätietoja Ethos Internationalin eSAT -työkalusta saatavilla osoitteessa: <http://www.ethosinternational.se/files/files/eSAT%20produktblad.pdf>

56 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 10.4.2015

57 Paulig-konserni, Juhla Mokka – Kahvin tarina, saatavilla osoitteessa: <http://www.paulig.fi/tuotteet/juhla-mokka/kahvin-tarina> (13.7.2015)

58 Finnwatch on aikaisemmin tutkinut Pauligin palmuöljyhankintoja, ks. Finnwatch, 2014, Viidakon lait, saatavilla osoitteessa: <http://Finnwatch.org/images/palmuoljyweb.pdf>

59 Paulig-konserni, Yleistä, saatavilla osoitteessa: <http://www.pauliggroup.com/fi/index.php/about-us/> (8.6.2015)

60 Robert's Coffee kahvilaketju ei kuulunut kauppaan.

61 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 28.7.2016

62 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 10.9.2015

ohjeistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota juomaveden saatavuuteen, asianmukaiseen valaistukseen, lämpötilaan ja ilmanvaihtoon sekä henkilökohtaisiin suojarusteisiin. Tavarantoimittajien odotetaan myös huomioivan omassa toiminnassaan alkuperäiskansojen oikeudet.⁶³

Vuonna 2015 Paulig luokitteli sen ensimmäisen portaan tavarantoimittajat maariskien ja toimittajayritysten omien sosiaalisen vastuullisuuden linjausten ja käytäntöjen perusteella. Pauligin käyttämä riskianalyysi perustuu Business Social Compliance Initiative (BSCI) -vastuullisuusjärjestelmän riskimaaluokitukseen, jota täydennetään lisäksi muista lähteistä, kuten Yhdysvaltojen ulkoministeriön ihmisoikeusraporteista ja maaprofiileista saatavan tiedon perusteella. Tavarantoimittajien sosiaalisen vastuullisuuden käytännöt kartoitetaan niiden itsearviointien perusteella. Pauligin mukaan tavarantoimittajien riskiluokitusta käytetään jatkotoimenpiteiden, kuten auditoitien, priorisoimiseen.⁶⁴ Auditoinnit perustuvat Pauligin omaan toimintaohjeistukseen ja ne käynnistyivät vuonna 2016. Auditoinnit tehdään Pauligin oman henkilökunnan, ja joissain tapauksissa ulkopuolisten palveluntarjoajien, toimesta.⁶⁵

Valtaosa Pauligin käyttämästä raakakahvista, vuosittain noin 70–90 prosenttia, tulee Brasiliasta ja Kolumbiasta. Sen lisäksi Paulig hankkii raakakahvia myös Keski-Amerikan ja Itä-Afrikan maista sekä pieniä määriä muista maista kuten Intiasta.⁶⁶ Vuosina 2014 ja 2015 Pauligin ei-sertifioidun tai -verifioidun raakakahvin hankinnoista 89 prosenttia voitiin jäljittää käsittelylaitoksille tai osuuskuntiin. Siinä missä osuuskunnilla on pitkälti määritelty toimituspohja eli osuuskunnan jäsenet, ei käsittelylaitoksilla välttämättä ole tiedettyä toimituspohjaa, sillä niille voi toimittaa

kahvia vaihteleva joukko viljelijöitä. Tästä johtuen myös jäljitettävyyks käsittelylaitoksilta ja osuuskunnista edelleen viljelytiloille vaihtelee.⁶⁷

Samalla aikavälillä 2014–2015 noin 40 prosenttia Pauligin konventionaalisen raakakahvin hankinnoista voitiin jäljittää yksittäiselle tilalle tai plantaasille. Tämä perustuu näyte-erän pohjalta tehtyyn globaaliin arvioon. Todellisuudessa jäljitettävyyks vaihtelee maittain.⁶⁸ Näyte-erien perusteella Paulig on esimerkiksi arvioinut, että Brasiliassa 95 prosenttia sen käyttämästä raakakahvista voidaan jäljittää osuuskuntiin ja 55 prosenttia tiloille ja plantaaseille asti.⁶⁹ Gustav Paulig antoi Finnwatchille tämän raportin valmistelua varten jäljitettävyyksraportteja, joista kävi ilmi joidenkin sen käyttämien vientiyritysten, välittäjien, osuuskuntien ja tuottajien nimiä.

Pauligin valikoimaan kuuluu Reilu kauppa- ja UTZ-sertifioituja kahveja. Vuonna 2013 Paulig sitoutui lisäämään sertifioidun raakakahvin määrää sen hankinnoissa siten, että vuoteen 2018 mennessä 100 prosenttia sen käyttämästä raakakahvista tulee olemaan joko kolmansien osapuolten sertifioimaa tai Global Coffee Platform Baseline Common Code -standardin mukaisesti verifioitua. Vuonna 2014, kuusi prosenttia Pauligin raakakahvin hankinnoista oli kolmansien osapuolten sertifioimaa tai verifioimaa. Vuonna 2015 sertifioidun tai verifioidun kahvin osuus oli kasvanut 20 prosenttiin ja vuonna 2016 Pauligin tavoitteena on nostaa se 40 prosenttiin. Tämä kattaa myös raakakahvin hankinnat Pauligin muille yrityksille valmistamien oman kahvin merkkien osalta.⁷⁰

63 Paulig-konserni, The Paulig Group Code of Conduct for Suppliers, 2014, saatavilla osoitteessa: <http://www.pauliggroup.com/fi/files/Paulig-Group-Code-of-Conduct-for-Suppliers.pdf>

64 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 4.5. 2015 ja 22.5.2015

65 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 28.7.2016. Riskiluokitus ei koske vain Pauligin raakakahvintoimittajia vaan kattaa myös sen muut raaka-aine- ja tuotehankinnat.

66 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 10.4.2015

67 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 2.9.2016. On myös pidettävä mielessä, että osuuskunnat voivat joskus ostavat kahvia myös muilta toimijoilta kuin omilta jäseniltään tai tehdä kauppaa välikäsien kanssa.

68 Paulig-konserni, Vastuu hankintaketjussa ulottuu kauas ja lähelle, saatavilla osoitteessa: <http://www.paulig.fi/yhteiskuntavastuu/hankinta> (8.6.2015); Paulig-konserni 2016, Pavusta kuppiin – Yritysvastuuraaportti 2015, saatavilla osoitteessa <http://www.paulig.fi/vastuullisuus/raportointi>

69 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 22.5.2015; ks. myös Paulig-konserni, 2016, Pavusta kuppiin – Yritysvastuuraaportti 2015. Brasilian suurimissa kahvilviljelijöiden osuuskunnissa on useita tuhansia jäseniä.

70 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 17.10.2016

Paulig on Global Coffee Platformin jäsen (ks. infolaatikko *Kahvisektorin keskeiset sertifiointi- ja verifiointijärjestelmät*, s. 17), ja Coffee & Climate -hankkeen (ks. infolaatikko *Kahvi ja ilmastonmuutos*, s. 8) ja International Coffee Partners -aloitteen perustajajäsen. International Coffee Partners tarjoaa pienviljelijöille teknistä tukea kahvinviljelyyn ja tuotannon monipuolistamiseen satoisuuden, kahvin laadun sekä viljelijöiden markkinoillepääsyn ja toimeentulon parantamiseksi. International Coffee Partners -projektit valmistellaan ja toteutetaan usein yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten paikallisten ja kansallisten järjestöjen, kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja sertifiointielinten sekä valtiollisten kehitysyhteistyö- ja muiden organisaatioiden, kanssa.⁷¹

4.3 OY ROBERT PAULIG ROASTERY AB

Oy Robert Paulig Roastery Ab on Paulig-konsernin itsenäinen tytäryhtiö. Erikois-⁷² ja gourmet-kahveihin keskittyvän Robert Paulig Roasteryn liikevaihto oli vuonna 2015 noin 3 miljoonaa euroa.

Robert Paulig Roasteryn myydyin kahvilaatu on ei-sertifioitu Dark Roast Coffee. Yritys käyttää vuosittain noin 400 000 kiloa raakakahvia, joka tulee pääosin Brasiliasta, Kolumbiasta ja Guatemalasta.⁷³

Robert Paulig Roasteryn valikoimasta löytyy yksi UTZ-sertifioitu kahvi, mutta paahtimon mukaan 50 prosenttia sen vuonna 2015 käytämästä raakakahvista oli UTZ-sertifioitu.⁷⁴

Robert Paulig Roastery ostaa raakakahvia Gustav Pauligin hankintatiimin kautta. Gustav

71 International Coffee Partners, Our vision, saatavilla osoitteessa: <http://www.coffee-partners.org/about-us/our-vision>; Frequently asked questions, saatavilla osoitteessa: <http://www.coffee-partners.org/about-us/faq> (22.8.2016)

72 Käsitteelle 'erikoiskahvi' ei ole yleispätevää määritelmää, mutta yleensä sitä käytetään joko kahvista, josta maksetaan korkeampi hinta kuin muista kahveista, mikä johtuu sen korkeammasta laadusta, tai siten kahvia, jota kuluttajat pitävät erilaisena suhteessa yleisesti saatavilla oleviin valtavirran kahvimerkkeihin. Ks. esim. ITC, 2012, The Coffee Exporter's Guide

73 Robert Paulig Roastery, Juhani Oranen, sähköposti 15.8.2016

74 Ibid.

Pauligin tavoite nostaa sertifioitun ja verifioitun raakakahvin osuutta 100 prosenttiin sen hankinnoista vuoteen 2018 mennessä kattaa myös Robert Paulig Roasteryn hankinnat. Tämän lisäksi Robert Paulig Roastery on päättänyt aloittaa vuonna 2017 raakakahvin hankinnat esimerkiksi International Coffee Partners -projektien piiriin kuuluvilta tiloilta.

4.4 LÖFBERGS LILA AB

Ruotsalainen kahvialanyritys Ab Anders Löfberg toimii noin kymmenessä Pohjois-Euroopan maassa. Löfbergs Lila Ab, yksi sen tytäryhtiöistä, vastaa Löfberg-konsernin kahvi- ja teet tuotteiden kehittämisestä ja esimerkiksi Löfbergs Lila -kahvit tuotteiden markkinoinnista Suomessa. Vuonna 2015 Löfberg-konsernin liikevaihto oli 1,7 miljardia Ruotsin kruunua (noin 177 miljoonaa euroa) ja Löfbergs Lilan liikevaihto miljardi kruunua (noin 104 miljoonaa euroa).⁷⁵

Löfbergs Lilan osuus kahvin vähittäismyynnistä Suomessa on alle viisi prosenttia. Sen eniten myytyjä kahvimerkkejä Suomessa ovat Crescendo, Kharisma ja Magnifika, joilla kaikilla on ollut Rainforest Alliance -sertifiointi maaliskuusta 2016 lähtien. Noin 15 prosenttia Löfbergs Lilan Suomessa myydyistä kahveista on Reilu kauppa -sertifioituja.⁷⁶

Vuonna 2015 Löfbergs Lila osti arviolta 29,5 miljoonaa kiloa raakakahvia. Löfbergs Lila hankkii raakakahvia vientiyriyten ja osuuskuntien kautta suurimmaksi osaksi Brasiliasta, Kolumbiasta, Keski-Amerikasta, Etiopiasta ja Keniasta.⁷⁷ Löfbergs Lilan arvion mukaan sen ostama kahvi on viljelty noin 40 000 maatilalla. Yrityksen mukaan sen käytämästä kahvista suurin osa voidaan jäljittää vähintään käsittelylaitokselle asti ja useissa tapauksissa myös aina viljelytilalle asti. Löfbergs Lila kuitenkin kieltäytyi liikesalaisuussyihin vedoten antamasta Finnwatchille

75 Löfbergs Lila, About Us, saatavilla osoitteessa: <http://www.lofbergslila.com/en/About-us/> (6.6.2015); Sustainability Report 2014/2015, saatavilla osoitteessa: http://www.abanderslofberg.com/wp-content/uploads/2015/01/lofberg-sustainability-report-2014-2015_printable-version.pdf

76 Löfbergs Lila, Eva Eriksson, sähköposti 30.6.2016

77 Ibid.

yksityiskohtaisia tietoja sen toimitusketjuun kuuluvista viljelytiloista lukuun ottamatta Reilun kaupan sertifiomia osuuskuntia. Löfbergs Lila ei myöskään halunnut antaa julkisuuteen niiden vientiyritysten, joilta se ostaa raakakahvia, nimiä.⁷⁸

Löfbergs Lila vaatii sen tavarantoimittajia allekirjoittamaan sen eettiset ohjeet raakakahvin ja teen hankintaan. Nämä eettiset ohjeet pohjautuvat YK:n Global Compactin kymmeneen periaatteeseen ja ILO:n perussopimukseen, ja niissä mainitaan erityisesti, että ne koskevat sekä vakituisia että kausityöntekijöitä kahvi- ja teeplantaaseilla. Eettiset ohjeet kieltävät lapsityövoiman hyväksikäytön ja pakkotyön, sekä edellyttävät kollektiivisten neuvottelujen sallimista. Torjunta-aineiden kanssa kosketuksiin tuleville työntekijöille tulee antaa koulutusta, henkilökohtaiset suojavarusteet ja mahdollisuus huolehtia henkilökohtaisesta hygieniasta. Eettiset ohjeet rajoittavat viikottaisen työajan 48 tuntiin ja korkeintaan 12 tunnin vapaaehtoiseen ylityöhön, josta on maksettava asianmukainen korvaus. Eettisissä ohjeissa edellytetään myös, että työntekijöille maksetaan palkkaa, joka riittää kattamaan peruselintason ml. vesi, ruoka, majointus, vaatetus ja lasten perusopetus; Löfbergs Lilan mukaan käytännössä tämä kuitenkin tarkoittaa lailla säädettyä minimipalkkaa.⁷⁹

Vuonna 2015 Löfbergs Lilan ostamasta raakakahvista 47,3 prosenttia oli kolmansien osapuolten sertifiomaa. Tästä Reilu kauppa -sertifioidun kahvin osuus oli 34,5 prosenttia, Rainforest Alliance -sertifioidun 33,4 ja UTZ-sertifioidun 15 prosenttia.⁸⁰ Yrityksen tavoitteena on lisätä sertifioidun raakakahvin osuutta sen hankinnoissa niin, että vuonna 2020 kaikki sen omien brändien kahvilaadut olisivat sertifioituja. Tämä ei kata hankintoja sen muille yrityksille niiden omilla merkeillä

78 Löfbergs Lila, Eva Eriksson, sähköpostit 7., 14., 17. ja 22.4.2015

79 AB Anders Löfberg, 2008, Ethical guidelines for purchasing green coffee and tea – "Code of Conduct" ja Löfbergs Lila, Eva Eriksson, sähköposti 1.7.2015

80 Löfbergs Lila, Eva Eriksson, sähköposti 30.6.2016. Näissä luvuissa ei ole huomioitu päällekkäisiä sertifiointeja. Suuri osa Löfbergs Lilan raakakahvista on sertifioitu kahden eri järjestelmän toimesta. Reilu kauppa / luomu on yleisin kaksoisertifioinnin tyyppi, ja sen osuus kaikesta Löfbergs Lilan ostamasta sertifioidusta raakakahvista oli vuonna 2015 31,4 prosenttia.

valmistamia kahveja, joiden raaka-ainehankintojen osalta Löfbergsillä ei sen mukaan ole täyttä sananvaltaa.⁸¹

Löfbergs Lilan mukaan se valvoo ostamansa ei-sertifioidun raakakahvin sosiaalista vastuullisuutta vieraillemalla tärkeimpien tavarantoimittajiensa luona 1–3 vuoden välein. Käyntien määrä riippuu riskiarviointien tuloksista. Löfbergs Lilan riskiarviointit perustuvat inhimillisen kehityksen indeksiin (HDI) ja BSCI:n riskimaaluokitukseen. Vierailujen aikana tuottajat arvioidaan laadun, toimitusvarmuuden ja hinnan suhteen. Sosiaalisen vastuun suhteen arviointi perustuu Global Coffee Platform Baseline Common Code:en.

Löfbergs Lila on Global Coffee Platformin (ks. infolaatikko *Kahvisektorin keskeiset sertifiointi- ja verifiointijärjestelmät*, s. 17), Coffee & Climate -hankkeen (ks. infolaatikko *Kahvi ja ilmastomuutos*, s. 8) sekä International Coffee Partners:in (ks. s. 14) perustajajäsen.⁸²

4.5 MEIRA OY

Meiran omistaa Massimo Zanetti Beverage Group, joka on yksi Euroopan suurimmista kahvialan yrityksistä. Konserni toimii yli sadassa maassa ja sen liikevaihto vuonna 2015 oli 942 miljoonaa euroa.⁸³ Sen kansainvälisesti tunnettuja brändejä ovat esimerkiksi Segafredo ja Boncafé.⁸⁴

Meira markkinoi Massimo Zanetti Beverage Groupin tuotteita Suomessa, Baltian maissa ja Tanskassa. Kahvin lisäksi Meira tuottaa mausteita. Vuonna 2015 Meiran liikevaihto oli 85 miljoonaa euroa.⁸⁵ Sillä on tytäryhtiöitä sekä Virossa että Tanskassa.

Suomessa Meiran markkinaosuus kahvin vähittäiskaupasta on noin 23 prosenttia. Meiran suosituin kahvimerkki Kulta Katriina

81 Löfbergs Lila, Eva Eriksson, sähköposti 17.10.2016

82 Löfbergs Lila, Eva Eriksson, sähköposti 22.4.2015; Sustainability Report 2014/2015. Ks. myös Human Development Index, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

83 Meira, Raimo Sinisalo, sähköposti 4.7.2016

84 Massimo Zanetti Beverage Group, Brands, saatavilla osoitteessa: <http://www.mzb-group.com/en/brands> (9.6.2015)

85 Meira, Raimo Sinisalo, sähköposti 4.7.2016

on yksi eniten myydyistä kahvimerkeistä Suomessa. Meiran tuotevalikoimassa on yksi Reilu kauppa -sertifioitu kahvi, Meiran Reilu kahvi.⁸⁶

Meira ostaa vuosittain noin 12–13 miljoonaa kiloa raakakahvia pääosin Brasiliasta, Kolumbiasta ja Hondurasista. Noin 1,3 prosenttia Meiran raakakahvista on Reilu kauppa -sertifioitua. Meira tekee raakakahvin hankinnat Cofiroasters -hankintayrityksen kautta, joka on osa Massimo Zanetti Green Coffee Groupia. Noin 70 prosenttia Meiran käyttämästä raakakahvista tulee Cofiroastersin omilta käsittelylaitoksilta ja vientiyrityksiltä.⁸⁷

Yhteensä tuhannet kahvinviljelijät toimittavat kahvia Cofiroastersin käsittelylaitoksille. Meiran mukaan toimittajien suuren lukumäärän vuoksi on mahdotonta jäljittää yksittäisen kahvilastin alkuperää viljelytilalle tai plantaasille asti. Jäljitettävyyden on kuitenkin mahdollista vähintään vientiyrityksen tasolla.⁸⁸ Tämän raportin valmistelua varten Meira antoi Finnwatchille tietoa joistakin isoista osuuskunnista ja yksittäisistä viljelijöistä, jotka toimittavat kahvia Cofiroastersin käsittelylaitoksille.

Noin 25 prosenttia Meiran käyttämästä raakakahvista tulee Brasiliassa sijaitsevalta Nossa Senhora de Guia -prosessointi- ja vientiyritykseltä. Yksi Nossa Senhora de Guian tärkeimmistä tavarantoimittajista on Fazenda NSG -plantaasi, ja noin 20 prosenttia Meiran käyttämästä raakakahvista onkin tuotettu Fazenda NSG:ssä (ks. luku 6). Sekä Nossa Senhora de Guia että Fazenda NSG kuuluvat Massimo Zanetti Green Coffee Groupiin.⁸⁹

Vaikka Meiralla on käytössä sen omat eettiset ohjeet, yrityksen käyttämän raakakahvin sosiaalisen vastuullisuuden valvonnasta vastaa hankintayhtiö Cofiroasters. Cofiroasters otti vuonna 2015 käyttöön ei-julkiset ohjeet tavarantoimittajille, jotka Meira on

jakanut Finnwatchin kanssa. Ohjeet sisältävät vaatimuksia, jotka koskevat esimerkiksi laivakonttien ominaisuuksia, raakakahvin käsittelyä lähetysmaassa, tuholaiistorjuntaa ja toimituksen täsmällisyyttä. Ohjeissa on myös sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä kriteereitä, joita kahvin myyjän tulee itse noudattaa ja taata, että myös sen omat tavarantoimittajat noudattavat niitä.⁹⁰

Sosiaalisen vastuullisuuden osalta Cofiroastersin ohjeet kieltävät lapsityövoiman hyväksikäytön, pakkotyön ja syrjinnän. Vaatimuksiin kuuluu myös järjestäytymisvapaus, työntekijän työtehtävien mukaiset henkilökohtaiset suojavarusteet sekä hygieeniset käymälät työpaikalla ja asuntoloissa. Ruumiillinen kuritus on kielletty ja työajan, lomien ja palkkatason suhteen on noudatettava kansallista lainsäädäntöä. Seuratakseen vaatimusten noudattamista Cofiroasters pidättää itselleen oikeuden vierailta sen välittömien tavarantoimittajien ja tarvittaessa myös niiden tavarantoimittajien tiloissa. Tarkastuskäynteistä tehtävät raportit ovat luottamuksellisia.⁹¹ Tavarantoimittajaohjeistuksen mukaiset auditoinnit aloitettiin tämän raportin kirjoittamisen aikana kesäkuussa 2016. Ensimmäinen auditoinnin kohde oli Nossa Senhora De Guian -prosessointi- ja vientiyritys. Auditoinnit tehdään Cofiroastersin tai sen tytäryhtiöiden toimesta, eli ne ovat kohteesta riippuen joko 1. tai 2. osapuolen auditointeja.⁹²

86 Meira, Marleena Bask, sähköposti 13.4.2015

87 Meira, Marleena Bask, sähköposti 13.4.2015. Massimo Zanetti Beverage Group ja Massimo Zanetti Green Coffee Group -konsernit omistaa Massimo Zanetti.

88 Meira, Marleena Bask, sähköposti 13.4., 27.4. ja 14.8.2015

89 Meira, Marleena Bask, sähköposti 5.5., 15.6. ja 14.8.2015

90 Meira, Marleena Bask, sähköposti 27.4. ja 7.5.2015; Cofiroasters, 2015, Suppliers Guidelines

91 Cofiroasters, 2015, Suppliers Guidelines

92 Meira, Raimo Sinisalo, sähköposti 4.7.2016. Lisätietoa 1., 2. ja 3. osapuolen auditointien eroista on saatavilla esim. Finnwatchin raportissa Kaalimaan vartijat.

Kahvisektorin keskeiset sertifiointi- ja verifiointijärjestelmät

Kahviteollisuus on yksi vastuullisuussertifiointijärjestelmien käytön edelläkävijöistä, ja kahvi oli ensimmäisiä vastuullisuussertifioituja tuotteita maailmassa.⁹³ Niin vastuullisuussertifiointijärjestelmien määrä kuin niiden kriteerit täyttävän kahvin tuotanto ja kysyntä kasvoi 2000-luvulla nopeasti.⁹⁴ Määritelmällisesti kaikki sertifiointijärjestelmät perustuvat käytännesääntöihin ja vaatimuksiin, joita sertifiointin kohteena olevan tuottajan täytyy noudattaa, ja joiden toteumista järjestelmä valvoo eri menetelmin kuten esimerkiksi säännöllisten auditointien avulla. Kahvisektorin yleisimmät vastuullisuusjärjestelmät ovat Reilun kaupan, Sustainable Agriculture Network/Rainforest Alliancen (SAN/RA) ja UTZ:n sertifiointijärjestelmät sekä Global Coffee Platformin Baseline Common Code-verifiointijärjestelmä. Baseline Common Code on matalan kynnyksen standardi, jonka sosiaalisen vastuullisuuden vähimmäisvaatimustaso on verrattain köykäinen.⁹⁵

Yksi syy vastuullisesti tuotetun kahvin kasvavaan kuluttajakysyntään oli vuosituhannen vaihteen kahvikriisi, joka lisäsi kuluttajien tietoisuutta kahvitilojen ja plantaasien karuista työ- ja asuinolosuhteista (katso luku 3).⁹⁶ Reilu kauppa-, Rainforest Alliance- ja UTZ-sertioituidut kahvit tunnistaa sertifiointimerkeistä, joita järjestelmän vaatimusten mukaisesti voidaan käyttää lopputuotteiden markkinoimiseen kuluttajille. Esimerkiksi Reilun kaupan merkillä varustetussa kahvipaketissa 100 prosenttia sen sisältämästä kahvista pitää olla hankittu järjestelmän valvonna piiriin kuuluvilta tuottajilta. UTZ-sertifiointimerkillä varustetun kahvipaketin kohdalla vastaava luku on 90 prosenttia, mutta Rainforest Alliancen kohdalla se putoaa

vain 30 prosenttiin.⁹⁷ Baseline Common Code -standardin mukaisesti tuotetulle kahville ei ole olemassa kuluttajalle näkyvää merkkiä.

Vastuullisuusjärjestelmien vaatimusten mukaisesti tuotetusta kahvista, ja muusta erikoiskahvista, maksetaan yleensä markkinahinnan päälle preemio sen erikoisominaisuuksien mukaan (esim. vastuullisuussertifioitu, luomu, korkealaatuinen). Preemion suuruus saattaa olla mitä tahansa nollasta prosentista ylöspäin.⁹⁸ Reilu kauppa on ainoa vastuullisuusjärjestelmä, joka tällä hetkellä takaa kahvintuottajille ennalta määritellyn minimihinnan (Reilun kaupan takuuhinta).⁹⁹ Yleisempää on, että preemion määrä neuvotellaan tapauskohtaisesti.¹⁰⁰ Preemio on osittain tarkoitettu kattamaan järjestelmien kriteerit täyttävästä tuotannosta johtuvat korkeammat tuotantokustannukset. Yksi sertifiointijärjestelmille yhteisistä haasteista on kuitenkin se, että vaatimustenmukaisen kahvin tarjonta on edelleen suurempaa kuin sen kysyntä. Tämä johtaa siihen, että viljelijät pystyvät myymään vain osan tuotannostaan erikoiskahvimarkkinoille eivätkä näin ollen saa koko sadostaan preemiota markkinahinnan päälle.¹⁰¹

93 Ks. esim. Reinecke J., Manning S., ja von Hagen O., 2011, The Emergence of a standards market: Multiplicity of sustainability standards in the global coffee industry, *Organisation Studies*, 33 (5/6): 789-812

94 Vuosien 2008 ja 2012 välillä vastuullisuusjärjestelmien kriteerienmukainen kahvin tuotanto kasvoi 26 prosentin vuosivauhtia. Ks. Faber Yvette, 2014, *Coffee Market*

95 Reilu kauppa, Rainforest Alliance ja UTZ ovat kaikki Global Coffee Platformin jäseniä.

96 ITC, 2011, Trends in the trade of certified coffees, saatavilla osoitteessa: <http://www.intracen.org/Trends-in-the-trade-of-certified-coffees/> (22.7.2016)

97 Jos Rainforest Alliance -sertifioidun kahvin osuus pake-tissa on alle 90 prosenttia sen määrä tulee eritellä pak-kauksessa. Ks. Rainforest Alliance, 2014, Requirements and Guidelines for use of the Rainforest Alliance Trade-marks, saatavilla osoitteessa: <http://www.rainforest-alliance.org/sites/default/files/uploads/4/rainforest-alliance-marks-guide.pdf>

98 Vuosina 2011-2012 eri järjestelmät raportoivat 1–30 prosentin preemioita. Korkeinta preemiota maksettiin Reilu kauppa/luomu kaksoisertifioituille tuottajille ja alhaisinta 4C (nyk. Baseline Common Code) -standardin mukaisesti tuotetusta kahvista. Ks. Faber, Yvette, 2014, *Coffee Market*

99 Kun markkinahinnat ovat korkeampia kuin Reilun kaupan vähimmäishinta, tuottajille maksetaan markkinahinta tai sitä korkeampi erikseen neuvoteltu hinta. Minimihinnan lisäksi Reilun kaupan tuottajajärjestöille maksetaan aina myös sosiaalista preemiota, joka on eri asia kuin muiden standardien preemio (lisähinta). Ks. Fairtrade International, Minimum price and premium information, saatavilla osoitteessa: <http://www.fairtrade.net/standards/price-and-premium-info.html> (22.7.2016)

100 Ks. esim. UTZ, UTZ Guidance document – UTZ Premium (Version July 2015), saatavilla osoitteessa: <https://www.utz.org/wp-content/uploads/2015/12/Premium-Guidance-document-UTZ.pdf>

101 Esimerkiksi vuonna 2012 vain 25 prosenttia sertifiointijärjestelmien kriteerien mukaisesta tuotannosta myytiin lisäarvomarkkinoille. Ks. Faber, Yvette, 2014, *Coffee Market*

Taulukko 2 – Vastuullisuussertifioidun ja -verifioidun kahvin tuotanto vuonna 2012¹⁰²

	Baseline Common Code ¹⁰³	Reilu kauppa	Rainforest Alliance	UTZ
% sertifioidun tai verifioidun kahvin tuotannosta ¹⁰⁴	42	10	6	17
% globaalista kahvin tuotannosta	22	5	3	9
% tuotannosta myyty standardin mukaisena ¹⁰⁵	8,5	30	68 ¹⁰⁶	26

Taulukko 3 – Vastuullisuussertifioidun ja -verifioidun kahvin tuotanto ja kulutus maittain

	Baseline Common Code ¹⁰⁷	Reilu kauppa	Rainforest Alliance	UTZ
Suurimmat tuottajamaat 2012 ¹⁰⁸	Brasilia (55 %) Vietnam (20 %) Kolumbia (15 %)	Kolumbia (28 %) Peru (16 %) Brasilia (13 %) Indonesia (7 %)	Brasilia (33 %) Kolumbia (11 %) Peru (11 %) Vietnam (8 %)	Brasilia (33 %) Vietnam (22 %) Kolumbia (11 %) Honduras (9 %)
Suurimmat kuluttajamaat 2009 ¹⁰⁹	-	USA, Iso-Britannia, Saksa ja Ranska	Eurooppa	Alankomaat, Pohjoismaat, Belgia ja Sveitsi

Sertifiointijärjestelmillä on erilaisia tavoitteita ja ne painottavat toiminnassaan vastuullisuuden eri puolia, mikä heijastuu niiden asettamien sosiaalisten kriteerien laatuun. Esimerkiksi Sustainable Agriculture Standardin pääpaino on biodiversiteetin säilyttämisessä, vaikka se myös sisältää sosiaalisen vastuullisuuden kriteereitä. Reilun kaupan järjestelmässä sertifioidaan vain kahvin pienviljelijöitä, joiden tulee olla järjestäytyneitä demokraattisesti johdettuihin viljelijäosuuskuntiin, joiden auttaminen pois köyhyydestä on sen päätavoite (Reilu kauppa ei siis sertifioidu kahviplantaseja tai yksittäisiä viljelijöitä).¹¹⁰ Eroista huolimatta järjestelmien välillä on myös päällekkäisyyksiä. Viime vuosien aikana järjestelmien välinen yhteistyö onkin lisääntynyt ja ne ovat kehittäneet keskinäisiä vertailuanalysimalleja, joiden avulla ne pyrkivät vähentämään päällekkäisistä auditoinneista kohdistuvaa taakkaa ja lisäkustannuksia tuottajille.

Vastuullisuussertifiointijärjestelmiä on toistuvasti kritisoitu siitä, että ne eivät ole pystyneet lunastamaan niihin asetettuja odotuksia erityisesti sosiaalisen vastuullisuuden ja työntekijöiden aseman parantamisen suhteen. Osittain tämä on johtunut esimerkiksi siitä, että auditoijat eivät ole auditointien aikana havainoineet poikkeamia tarpeeksi tehokkaasti. Järjestelmät ovatkin pyrkineet parantamaan auditointien laatua samalla kun myös järjestelmien asettamia vastuullisuuskriteereitä on päivitetty ja niiden pitkäntähtäimen vaikutusten arviointia tehostettu. Esimerkiksi kahvisektorilla tyypillisiä vastuullisuussertifiointijärjestelmiä – niin sertifiointijärjestelmiä kuin kahviteollisuuden omia vastuullisuushankkeita – on kritisoitu siitä, että ne eivät ole kiinnittäneet riittävästi huomiota kahviviljoilla käytettävän palkkatyvoiman asemaan, ja lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että sertifiointeilla on ollut vain vähäinen vaikutus kahviviljojen työntekijöiden elin- ja toimeentulotason parantamisessa.¹¹¹

102 Faber, Yvette, 2014, Coffee Market

103 Vuonna 2012, 4C

104 Muut vastuullisuussertifiointijärjestelmät, joita on käsitelty tässä käytetyssä lähdemateriaalissa, mutta joita ei ole sisällytetty tähän taulukkoon ovat Nespresso AAA Sustainable Quality, Starbucks Coffee and Farmer Equity (C.A.F.E.) Practices ja luomu.

105 Näitä lukuja ei ole korjattu huomioimaan kahvivuoden (tuotanto) ja kalenterivuoden (myynti) eroja.

106 Tämä luku on vuodelle 2011.

107 Vuonna 2012, 4C

108 Faber, Yvette, 2014, Coffee Market

109 ITC, 2011, Trends in the trade of certified coffees

110 Muiden viljelykasvien kohdalla Reilu kauppa sertifioiduista myös plantaaseja.

111 Ks. esim. Lyon S., 2015, The hidden labour of fair trade, Labor: Working Class History of the Americas 12(1-2): 159-176; Fair Trade, Employment and Poverty Reduction Project, 2014, Fairtrade, Employment and Poverty Reduction in Ethiopia and Uganda, saatavilla osoitteessa: <http://ftepr.org/wp-content/uploads/FTEPR-Final-Report-19-May-2014-FINAL.pdf>; Committee on Sustainability Assessment, 2013, The COSA measuring sustainability report – Coffee and cocoa in 12 countries, saatavilla osoitteessa: <https://the-cosa.org/news-and-insight/publication/the-cosa-measuring-sustainability-report/> (22.7.2016); Valkila J. ja Nygren A., 2009, Impacts of fair trade certification on coffee farmers, cooperatives, and laborers in Nicaragua. Agriculture and Human Values 27(3): 321-333

Taulukko 4 Yhteenveto sertifiointi- ja auditointijärjestelmien vertailutaulukosta Finnwatchin raportissa Kaalimaan vartijat – Näkökulmia työelämän oikeuksia tarkastelevien sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatuun

	Baseline Common Code ¹¹²	Reilu kauppa	Rainforest Alliance	UTZ	SA8000 ¹¹³
Riippumattomuus (maksimipistemäärä 8)	3	5	2	2	3
Läpinäkyvyys (7)	1	3	2	1	3
Kattavuus ja kriteerien laatu (5)	-3	3	0	0	1
Jäljitettävyys ja kuluttajaviestintä (1)	0	1	0	1	0
Vaikutus (2)	2	2	1	2	-1
Yhteispisteet (25)	3	14	5	6	6

Vuonna 2013 kuusi vastuullisuussertifiointijärjestelmää perustivat Global Living Wage Coalitionin, jonka tavoitteena on nostaa työntekijöiden palkkatasoa sertifioiduissa toimitusketjuissa.¹¹⁴ Reilu kauppa, Rainforest Alliance ja UTZ ovat Global Living Wage Coalitionin jäseniä. Tähän mennessä Global Living Wage Coalition on tuottanut yhden vertailututkimuksen erityisesti kahvisektorin tarpeisiin (katso luku 6.5).

Huhtikuussa 2016 Finnwatch julkaisi raportin *Kaalimaan vartijat – Näkökulmia työelämän oikeuksia tarkastelevien sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatuun*,¹¹⁵ jossa vertailtiin 16 eri sosiaalisen vastuullisuuden valvontajärjestelmää viidessä eri kategoriassa (katso Taulukko 4). Reilu kauppa oli vertailussa ylivoimainen muihin järjestelmiin nähden kriteerien kattavuuden ja laadun osalta, ja menestyi myös parhaiten kokonaisvertailussa.

112 4C nimettiin uudelleen Baseline Common Code:ksi raportin kirjoitusvaiheessa.

113 SA8000 on tuotantolaitossertifikaatti sosiaalisesti vastuullisille työpaikoille. Se on otettu mukaan taulukkoon, koska tapaustutkimuksissa (ks. Luku 8) mukana oleva Anandapurin plantaasi on SA8000 -sertifioitu.

114 Global Living Wage Coalitionin muut jäsenet ovat Forest Stewardship Council, Goodweave ja Social Accountability International (SAI), SA8000 standardin omistaja. Ks. ISEAL Alliance, Global Living Wage Coalition, saatavilla osoitteessa: <http://www.isealliance.org/our-work/improving-effectiveness/global-living-wage-coalition> (22.7.2016)

115 Koko raportti on saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/KaalimaanVartijat_web.pdf

4.6 PIENPAAHTIMOT

Suomessa toimii tällä hetkellä arvioiden mukaan yli 20 pienpaahtimoa.¹¹⁶ Pienpaahtimot eroavat suuremmista teollisista paahtimoista tuotantovolyymin, paahtokoneiden kapasiteetin ja kahvin paahtamiseen käytetyn ajan suhteen.¹¹⁷ Tämän raportin puitteissa Finnwatch otti yhteyttä 20 pienpaahtimoon, joista puolet vastasi kyselyyn.¹¹⁸

Pienimmät Finnwatchille vastanneet paahtimot ostavat vain noin 500 kiloa raakakahvia vuodessa ja suurimmat noin 30 000 kiloa. Ne hankkivat kahvia monesta eri tuottajamaasta ml. Australia, Brasilia, Burundi, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, El Salvador, Etiopia, Guatemala, Honduras, Indonesia, Intia, Kenia, Kolumbia, Kuuba, Malawi, Meksiko, Nepal, Nicaragua, Panama, Tansania ja Thaimaa.

Niiden pienestä koosta ja verrattain vähäisestä resursseista johtuen pienpaahtimoilla on paljon vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa työntekijöiden oikeuksien toteutumiseen niiden hankintaketjuissa kuin suuremmilla teollisilla paahtimoilla. Kyselyyn vastanneiden pienpaahtimoiden mukaan vastuullisuus on kuitenkin monille niistä tärkeää.

Hankintojen vastuullisensa varmistamiseksi pienpaahtimot tyypillisesti ostavat kahvia vastuullisiksi kokemiltaan kansainvälisiltä hankintayrityksiltä, kuten esimerkiksi

Collaborative Coffee Source (Good Life Coffee¹¹⁹), InterAmerican Coffee (Porvoon Paahtimo¹²⁰, Rovaniemen Kahvipaahtimo¹²¹, Cafetoria¹²²) ja Nordic Approach (Good Life Coffee¹²³, Punainen Kirahvi¹²⁴, Rovaniemen Kahvipaahtimo¹²⁵, Six Pot¹²⁶). InterAmerican Coffee on erikoiskahvin välittäjä, joka myy sertifioitua ja ei-sertifioitua raakakahvia pienille ja isoilla paahtimoille.¹²⁷ Se on osa Neumann Kaffee Gruppe -konsernia, joka on yksi maailman suurimmista kahvin välittäjäyrityksistä, ja jolla on kymmenen prosentin osuus globaaleista raakakahvimarkkinoista.¹²⁸ Sekä Collaborative Coffee Source¹²⁹ että Nordic Approach¹³⁰ kertovat verkkosivuillaan, että niiden toimintamalli perustuu pitkiin ja läpinäkyviin liiketoimintasuhteisiin kahvinviljelijöiden kanssa. Niiden verkkosivuilla ei kuitenkaan ole tietoa sosiaaliseen vastuullisuuteen tai työntekijöiden oikeuksiin liittyvistä kriteereistä, joita tuottajilta vaadittaisiin.

Collaborative Coffee Source kertoi Finnwatchille, että ostopäätöksiä tehtäessä tärkeimmät sen käyttämät kriteerit ovat kahvin laatu ja viljelijän kyky tuottaa korkealuokasta kahvia vuodesta toiseen. Viljelijöiden odotetaan noudattavan työntekijöiden vähimmäisikään liittyvää kansallista lainsäädäntöä, mutta tätä ei valvota eikä muita sosiaalisen vastuullisuuden kriteereitä aseteta. Sen sijaan ajatuksena on, että viljelijä tietää parhaiten,

116 Specialty Coffee Association of Europe Finnish Chapter / Suomen Baristayhdistys, Karoliina Mäkelä, sähköposti 9.4.2015. Ks. myös Huhtonen Hanna-Maria, 2015, Suomalaiset pienpaahtimot

117 Huhtonen Hanna-Maria, 2015, Suomalaiset pienpaahtimot

118 Cafetoria, Good Life Coffee, Helsingin Kahvipaahtimo, MokkaPuu, Paahtimo Papu, Porvoon Paahtimo, Punainen Kirahvi, Rovaniemen Kahvipaahtimo, Six Pot ja Warrior Coffee vastasivat Finnwatchille ja antoi järjestölle tietoja niiden käyttämän raakakahvin alkuperästä ja niiden sosiaalisen vastuullisuuden käytännöistä. Pienpaahtimoista, joihin Finnwatch oli yhteydessä, Johan & Nyström, Kaffa Roastery, Kaffe Obscura, Kaffiino, Lapland Roast / Aito Lapin Paahto, Lohjan Paahtimo, MokkaMestari, Pirkanmaan Paahtimo, Tampereen Paahtimo ja Turun Kahvipaahtimo eivät joko vastanneet tai eivät antaneet pyydettyä tietoa. Kaffiinin omistajat olivat kyselyntekohetkellä juuri vaihtuneet, ja sen uudet omistajat pahoittelivat, että he eivät pystyneet vastaamaan Finnwatchin kysymyksiin kyseisenä ajankohtana.

119 Good Life Coffee, Samuli Ronkanen, sähköposti 16.4.2015

120 Porvoon Paahtimo, Linda Pokki, sähköposti 14.4.2015

121 Rovaniemen Kahvipaahtimo, Tuomas Kumpula, sähköposti 21.7.2016

122 Cafetoria, Mia Nikander, sähköposti 29.8.2016

123 Good Life Coffee, Samuli Ronkanen, sähköposti 16.4.2015

124 Punainen Kirahvi, Tommi Hulkkonen, sähköposti 19.5.2015

125 Rovaniemen Kahvipaahtimo, Tuomas Kumpula, sähköposti 22.7.2016

126 Six Pot, Hannu Mastosalo, sähköposti 29.7.2016

127 InterAmericanCoffee, Our Coffees, saatavilla osoitteessa: <http://www.iaccoffee.de/iac-coffees.html> (23.8.2016)

128 Neumann Kaffee Gruppe, Facts and figures, saatavilla osoitteessa: <http://www.nkg.net/aboutus/factsandfigures> (23.8.2016)

129 Collaborative Coffee Source, We Are, saatavilla osoitteessa: <http://collaborativecoffee.com/about/> (9.6.2015)

130 Nordic Approach, About Us, saatavilla osoitteessa: <http://www.nordicapproach.no/about-us/#who> (9.6.2015)

mikä on paikallisissa olosuhteissa sopivaa ja toivottavaa työntekijöiden kohtelua.¹³¹ Collaborative Coffee Sourcen ja viljelijöiden välissä keskusteluissa painottuvat viljelymenetelmät ja se, että raakakahvista maksettu hinta riittää kattamaan viljelijän tuotantokulut. Raakakahvin hinta neuvotellaan suoraan viljelijöiden kanssa ja tyypillisesti viljelijälle maksetaan markkinahinnan lisäksi preemiota korkealaatuisesta kahvista. Vaikka oletuksena on, että laadukkaan raakakahvin tuotanto vaatii osaavaa ja motivoitunutta työvoimaa, ja että sellaisen työvoiman houkuttelemiseksi viljelijöiden pitää maksaa työntekijöilleen vähintään minimipalkkaa tai parempaa palkkaa kuin muut tuottajat, Collaborative Coffee Source ei aseta viljelijöille palkkatasoa koskevia kriteereitä, eikä valvo tilojen palkanmaksua millään tavalla. Kahvitulojen työoloja ei myöskään seurata esimerkiksi järjestelmällisellä auditoinnilla, vaikka olosuhteita saatetaan tarkkailla satunnaisilla vierailuilla tiloille. Vierailujen aikana työntekijöitä ei kuitenkaan välttämättä haastatella, ja jos haastatteluja tehdään tulkkina toimii usein tilan omistaja tai esimies.¹³²

Collaborative Coffee Sourcen mukaan sen paahtimoasiakkaat ovat tyypillisesti kiinnostuneita jäljitettävyydestä ja viljelijöiden käyttämisestä laadunvarmistusmenetelmistä ja -prosesseista. Sen lisäksi paahtimoita kiinnostaa toimitusketjun läpinäkyvyys ja raakakahvin hinnan jakautuminen toimitusketjun toimijoiden kesken. Collaborative Coffee Sourcen mukaan paahtimot harvoin esittävät kysymyksiä tilojen työoloista.¹³³

Collaborative Coffee Sourcen hankintamallia voi kuvailla 'suorakaupaksi'. Finnwatchin kyselyyn vastanneista pienpaahtimoista

Helsingin Kahvipaahtimo¹³⁴ ja Cafetoria¹³⁵ harjoittavat suorakauppaa ja Punainen Kirahvi¹³⁶ käyttää vain hankintayrityksiä, jotka tekevät suorakauppaa. Lisäksi osa muista paahtimoista kertoi, että ne ovat asettaneet suorakaupan tulevaisuuden tavoitteekseen (Rovaniemen Kahvipaahtimo¹³⁷).

'Suorakauppa' on termi, jolle ei ole olemassa vakiintunutta määritelmää.¹³⁸ Yleensä suorakaupan ymmärretään tarkoittavan sitä, että paahtimot neuvottelevat kahvista maksettavasta hinnasta suoraan viljelijöiden kanssa eivätkä välikäsien tai vientiyritysten kanssa. Ostopäätöksiä ohjaa raakakahvin korkea laatu, joka tyypillisesti tarkoittaa markkinahintaa korkeampaa korvausta tuottajalle. Osa paahtimoista kuitenkin asettaa tarkempia ehtoja niiden suorakaupan hankinnoille. Esimerkiksi Johan & Nyström kertoo maksavansa suorakaupan kahvista vähintään 25 prosenttia enemmän kuin Reilun kaupan takuuhinta ja painottaa tuottajan ekologista vastuullisuutta.¹³⁹ Suorakaupan kannattajat tyypillisesti valvovat tuottajan sosiaalista vastuuta satunnaisten tilavierailujen aikana tai eivät lainkaan. Kuten Collaborative Coffee Sourcen tapauksessa, korrelaatio korkealaatuisen kahvin ja hyvien työolojen ja palkkatason välillä on enimmäkseen oletettua.

Finnwatch on kriittinen 2. osapuolen toteuttamien strukturoimattomien tilavierailujen käyttämisestä sosiaalisen vastuullisuuden valvonnan työkaluna. Tuotannon vastuullisuuden varmistamiseksi tarvitaan kattavia ja

131 Collaborative Coffee Source, Melanie Leeson, puhelinkeskustelu 7.7.2015

132 Collaborative Coffee Source, Melanie Leeson, puhelinkeskustelu 7.7.2015. Myös Nordic Approach painottaa, että se maksaa lähinnän korkealaatuisesta kahvista. Verkkosivullaan se myös julkaisee raakakahvista maksetun hinnan jakautuman toimitusketjun eri toimijoille, saatavilla osoitteessa: <http://www.nordicapproach.no/aboutpricing/>. Nordic Approach ei vastannut Finnwatchin haastattelupyyntöön.

133 Collaborative Coffee Source, Melanie Leeson, sähköposti 13.7.2015

134 Helsingin Kahvipaahtimo, Benjamin Andberg, puhelinkeskustelu 29.8.2016.

135 Cafetoria, Mia Nikander, sähköposti 29.8.2016. Cafetoria suoran kaupan ja hankintayritysten yhdistelmää.

136 Punainen Kirahvi, Tommi Hulkkonen, puhelinkeskustelu 29.8.2016

137 Rovaniemen Kahvipaahtimo, Tuomas Kumpula, sähköposti 29.4.2015

138 "Every company has a different idea about the concept [direct trade]." Chuck Patton, Bird Rock Coffee Roastersin omistaja. Lisätietoja ks. Daily Coffee News, 30 May 2014, What is Direct Trade, Really? A Question for Coffee Consumers and Roasters Alike, saatavilla osoitteessa: <http://dailycoffeenews.com/2014/05/30/what-is-direct-trade-really-a-question-for-coffee-consumers-and-roasters-alike/> (23.8.2016)

139 Johan & Nyström, Direct Trade, saatavilla osoitteessa: <http://johanochnyström.se/fi/kahvimme/direct-trade/> (23.8.2016)

järjestelmällisiä auditointeja, jotka vaativat paljon resursseja ja erikoistaitoja, joita harvemmin löytyy suuremmistakaan yrityksistä. Ilman riippumattoman kolmannen osapuolen toteuttamaa systemaattista työolojen valvontaa tarkoin määriteltyjen kriteerien mukaisesti, suorakaupan oletettu vastuullisuus pohjautuu täysin luottamukseen. Tällä hetkellä kahvisektorin työolojen riippumattoman kolmannen osapuolen toteuttama systemaattinen valvonta tarkoittaa käytännössä sertifiointia tai verifiointia (ks. infolaatikko *Kahvisektorin keskeiset sertifiointi- ja verifiointijärjestelmät*, s. 17). Suorakaupan kannattajat kritisoivat usein sertifiointijärjestelmiä joustamattomuudesta, byrokraattisuudesta, korkeista kustannuksista sekä siitä, että ne eivät tarjoa viljelijöille kannustimia parantaa kahvin laatua. Alan olemassa olevien parhaiden käytäntöjen mukaisesti toimivat sertifiointijärjestelmät kuitenkin laativat ja päivittävät sertifiointikriteerit yhteistyössä tuottajien edustajien tai heitä edustavien organisaatioiden (ja muiden asianosaisten kanssa) ja mukauttavat kriteeristöään maa- tai sektorikohtaiset olosuhteisiin ja riskeihin. Lisäksi kahvisektorilla yleiset sertifiointijärjestelmät perustuvat jatkuvan kehityksen periaatteisiin ja tukevat tuottajia myös muilla tavoin silloin, kun järjestelmien asettamien vaatimusten täyttäminen on heille haasteellista, ja tekevät esimerkiksi vertaisanalyysistä koituvien kustannusten alentamiseksi.

Joidenkin Finnwatchin kyselyyn vastanneiden pienpaahtimoiden tuotevalikoimissa on sertifioituja kahveja.¹⁴⁰ Esimerkiksi viisi Cafetorian¹⁴¹ valikoiman 21 kahvista ja kaikki Mokkapuun¹⁴² kahvit ovat Reilu kauppa -sertifioituja, ja yksi Good Life Coffeen¹⁴³ kuu-desta kahvituotteesta on Rainforest Alliance -sertifioitu. Muiden paahtimoiden vastausten

140 Mokkapuu, Paahtimo Papu ja Warrior Coffee ovat myös luomu-sertifioituja paahtimoita. Mokkapuu, Tanja Anttila, sähköposti 15.4.2015; Paahtimo Papu, Virpi Hyvärinen, sähköposti 15.4.2015 ja Warrior Coffee, Riku Uski, sähköposti 18.7.2016

141 Cafetoria, Mia Nikander, sähköposti 29.8.2016. Cafetorian tuotevalikoimassa on myös 16 luomukahvia; osa Cafetorian valikoimasta on kaksoisertifioitua luomu- ja Reilun kaupan kahvia.

142 Mokkapuu, Tanja Anttila, sähköposti 15.4.2015

143 Good Life Coffee, Samuli Ronkanen, sähköposti 16.4.2015

mukaan ne saattavat ostaa hankintavolyymiinsä suhteutettuna merkittäviäkin määriä sertifioiduilla tiloilla viljeltyä kahvia, mutta koska niillä ei itsellään ole (korkeasta hinnasta johtuen) sertifiointijärjestelmän vaatimaa lisenssiä, ne eivät voi myydä lopputuotetta sertifioituna.

4.7 PÄIVITTÄISTAVARAKAUPAN OMAN MERKIN KAHVIT

Elokuussa 2015 suomalaiset päivittäistavarakauppiat, kansalaisjärjestöt sekä työ- ja elinkeinoministeriö ja ulkoasiainministeriö hyväksyivät *Yhteisen näkemyksen YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden noudattamisesta päivittäistavarakaupan hankintaketjuissa*.¹⁴⁴ Yhteiseen näkemykseen johtaneet pyöreän pöydän keskustelut olivat osa YK:n ohjaavien periaatteiden kansallista toimeenpanosuunnitelmaa Suomessa.¹⁴⁵

Yhteinen näkemys koskee kaikkea yritystoimintaa, jossa tehdään omaa maahantuontia tai markkinoidaan tuotteita omalla nimellä, tavaramerkillä tai muulla erottuvalla tunnuksetta (ts. oman merkin tuotteet). Yhteisen näkemyksen allekirjoittajiin kuuluvat Kesko Oy, SOK ja Tuko Logistics Osuuskunta. Finnwatch on yksi yhteisen näkemyksen allekirjoittaneista kansalaisjärjestöistä.

Yhteisen näkemyksen puitteissa päivittäistavarakaupat sitoutuvat:

- aloittamaan raaka-aineiden ihmisoikeusriskien kartoittamisen niiden valikoimaan jo kuuluvien oman merkin tuotteiden osalta, priorisoiden riskimaissa sijaitsevia tavarantoimittajia.
- välttämään liikesuhteiden aloittamista niiden tavarantoimittajien kanssa, joiden

144 Yhteinen näkemys on saatavilla osoitteessa: <http://tem.fi/documents/1410877/2869440/P%C3%A4ivitt%C3%A4istavarakaupan+yhteinen+n%C3%A4kemykset.pdf/5f055667-b56b-48bd-a8d2-8512399bfd2a> (22.8.2016)

145 Suomen YK:n ohjaavien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma on saatavilla osoitteessa: <http://tem.fi/documents/1410877/2132280/yritykset-ja-ihmisoikeudet-toimeenpanosuunnitelma/25887fdf-aac4-42fa-a3c4-6e0454963d69> (22.8.2016)

toiminnassa on vakavia puutteita tai joiden vastuullisuudesta yrityksellä ei ole huolellisuusperiaatteen mukaisesti kerättyä tietoa.

- käyttämään vain huolellisuusperiaatteen kannalta luotettavaksi tunnistettuja toimintoja tavarantoimittajiensa ihmisoikeustoumusten valvontaan. Kansainväliset kolmannen osapuolen kriteereihin perustuvat standardoidut järjestelmät ovat aina ensisijaisia vaihtoehtoja uskottavan valvonnan toteuttamiseen (ts. sertifiointi).
- osallistumaan aktiivisesti auditointijärjestelmien ja sertifiointien kriteereiden kehittämiseen sekä tarvittaessa täydentämään niitä yritysten omilla lisätoimilla.
- pyrkimään ymmärtämään asianosaisia, joihin mahdolliset ihmisoikeusvaikutukset kohdistuvat, kuulemalla heitä suoraan siten, että kuulemisissa otetaan huomioon mahdollinen työnantajan tekemä painostus, uhkailu ja valmennus sekä mahdolliset muut tehokkaan osallistumisen esteet.
- välttämään hankintojen automaattista katkaisemista valmistajalta ongelmien ilmetessä ja ryhtymään vuoropuheluun ongelmien ratkaisemiseksi viipymättä.
- pyydettäessä ja olemassa olevien sopimusveloitteidensa rajoissa ja kilpailulait huomioon ottaen, pyrkimään selvittämään ja antamaan avoimesti tietoa markkinointiensä tuotteiden raaka-aineista ja niiden tuottajista, valmistajista ja prosessoijista.

Tätä raporttia varten Finnwatch lähetti suurimmille suomalaisille päivittäistavarakaupan yrityksille kyselyn niiden oman merkin kahvi- tuotteiden hankintaan liittyvistä sosiaalisen vastuullisuuden linjauksista ja käytännöistä. Tässä raportissa käsitellyt päivittäistavarakaupan ketjut ovat Kesko Oy, SOK, Tuko Logistics Osuuskunta ja Lidl Suomi ky.

Kesko Oy

Kesko on suomalainen kaupan alan pörs-siyhtiö, joka toimii päivittäistavarakaupassa, rakentamisen ja talotekniikan kaupassa sekä autokaupassa. Sillä on myymälöitä Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Virossa, Latviassa,

Liettuassa, Puolassa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä. Kesko ja K-kauppiat muodostavat K-ryhmän, jonka vähittäismyynti vuonna 2015 oli noin 11 miljardia euroa. K-ryhmä on Pohjois-Euroopan kolmanneksi suurin vähittäiskauppias.¹⁴⁶

Keskon tuotevalikoimassa Suomessa on viisi oma merkin kahvia, joista yksi on Reilu kauppa -sertifioitu ja muut neljä UTZ-sertifioitu. Tähän sisältyy Keskon oman merkin pikakahvi, joka on ollut UTZ-sertifioitu syksystä 2016, jolloin tämä raportti kirjoitettiin, lähtien.¹⁴⁷

Keskon oman merkin kahveista 98 prosenttia on paahdettu Alankomaissa. Loput Keskon oman merkin kahveista valmistetaan Suomessa ja Saksassa. Kesäkuun 2015 ja toukokuun 2016 välisenä aikana Kesko toi Suomeen noin 2,8 miljoonaa kiloa oman merkin kahvia. Keskon 15 eniten myydyistä kahvista kilomääräisesti noin 13 prosenttia on sen oman merkin kahveja.¹⁴⁸

Lidl Suomi Ky

Lidl Suomi Ky on lähes kaikissa Euroopan maissa toimivan saksalaisen päivittäistavarakaupan jättiläisen Lidlin itsenäinen tytäryhtiö. Vuonna 2015 Lidl Suomen liikevaihto oli yli 1,4 miljardia euroa.¹⁴⁹ Suomessa Lidlillä oli yli 150 myymälää.¹⁵⁰

Lidl Suomi ei halunnut paljastaa kuinka paljon oman merkin kahveja se maahantuo vuosittain. Lidl Suomi ei myöskään antanut tietoa sen oman merkin kahvien jäljitettävyydestä.

Lidl Suomen oman merkin kahvit paahdetaan pääsääntöisesti Saksassa. Lidl Suomi edellyttää kaikilta sen tavarantoimittajilta, että ne sitoutuvat Lidl Suomen eettiseen

¹⁴⁶ Kesko, Kesko lyhyesti, saatavilla osoitteessa: <http://www.kesko.fi/yritys/kesko-lyhyesti/> (25.8.2016)

¹⁴⁷ Kesko, Sohvi Vähämaa, sähköposti 28.6.2016

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Lidl Suomi, 1.9.2016, Lidlin investoinnit ja henkilöstömäärä kasvussa, saatavilla osoitteessa: <http://news.cision.com/fi/lidl-suomi/r/lidlin-investoinnit-ja-henkilostomaara-kasvussa,c2069619> (2.9.2016)

¹⁵⁰ Lidl Suomi, Yrityksemme, saatavilla osoitteessa: <http://www.lidl.fi/fi/yritys.htm> (25.8.2016)

ohjeistukseen, joka perustuu BSCI:n Code of Conduct -periaatteisiin.¹⁵¹

Lidl Suomen mukaan kolmannen osapuolen sosiaalisen vastuullisuuden sertifiointijärjestelmät ovat luotettavin ja tehokkain keino varmistaa, että yrityksen kahvin toimitusketjujen olosuhteita valvotaan ja kehitetään.¹⁵² Silti vain neljä Lidl Suomen 22 oman merkin kahvituotteesta¹⁵³ on tällä hetkellä sertifioitu. Sertifioitujen oman merkin kahvien myynti vastaa noin 20 prosenttia Lidl Suomen kahvin kokonaisymyynnistä (kiloina).¹⁵⁴ Sertifioitujen kahvin myynnistä 18 prosenttia on Rainforest Alliance -sertifioitua, 50 prosenttia UTZ-sertifioitua ja 27 prosenttia Reilu kauppa -sertifioitua.¹⁵⁵ Lidl on Global Coffee Platformin jäsen (ks. infolaatikko *Kahvisektorin keskeiset sertifiointi- ja verifiointijärjestelmät*, s. 17).

Lidl kymmenessä eri maassa, ml. Iso-Britannia, Ruotsi, Saksa, Suomi ja Tanska,¹⁵⁶ on sitoutunut lisäämään sertifioidun raakakahvin osuutta sen oman merkin kahvien hankinnassa siten, että vuoden 2017 loppuun mennessä 30 prosenttia sen oman merkin kahveista tulee olemaan joko UTZ:n, Rainforest Alliancen tai Reilun kaupan sertifioimaa, ja vuoden 2020 loppuun mennessä 50 prosenttia.¹⁵⁷ Finnwatchin mukaan Lidlin aikataulu sertifioitua raaka-aineeseen siirtymiselle on tarpeettoman hidas ja vailla kunnianhimoa. Ei-sertifioitujen kahvin suhteen Lidl Suomen linjaus¹⁵⁸ kestävän kahvin tuotannon edistämiseksi on erityisen heikko, koska se ei vaadi toimittajien sosiaalisia auditointeja eikä valvontaa ulotu riskimaiden alkutuottajiin. Lidlin omankin linjauksen mukaan sertifiointit ovat paras tapa valvoa kahvin vastuullisuutta.

151 Lidl Suomi, Maija Järvinen, sähköposti 29.6.2016

152 Lidl Suomi, Maija Järvinen, sähköposti 29.6.2016. Ks. myös Lidl, 2021: Sertifioitua kahvia vähintään 50%, saatavilla osoitteessa: <http://www.lidl.fi/fi/7697.htm> (6.7.2016)

153 Luku sisältää kahvipavut, jauhetut kahvit, pikakahvit ja kahvikapselit.

154 Lidl Suomi, Maija Järvinen, sähköposti 29.6.2016

155 Lidl Suomi, Maija Järvinen, sähköposti 12.8.2016

156 Muut viisi kansallista Lidliä eivät olleet tämän raportin kirjoitushetkellä julkaisseet sitoumustaan.

157 Lidl, 2021: Sertifioitua kahvia vähintään 50%

158 Lidl Suomi, Linjaus kestävän kahvin tuotannon edistämiseksi, saatavilla osoitteessa: http://www.lidl.fi/statics/lidl-fi/ds_doc/Valikoimalinjaus_kahvi_2016.pdf

SOK

S-ryhmä on suomalainen yritysverkosto, joka toimii marketkaupan, polttonestekaupan, matkailu- ja ravitsemuskaupan, rautakaupan sekä tavaratalo- ja erikoisliikekaupan aloilla. Vuonna 2015 S-ryhmän vähittäismyynti oli yhteensä noin 11 miljardia euroa. Suomessa sillä on yli 1 600 toimipaikkaa, ja toimintaa myös Venäjällä ja Baltian maissa. S-ryhmän 46 prosentin markkinaosuus päivittäistavara-kaupassa tekee siitä markkinajohtajan Suomessa. S-ryhmä muodostuu 20 alueosuuskaupasta ja 8 paikallisesta osuuskaupasta sekä alueosuuskauppojen omistamasta Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnasta (SOK) ja sen tytäryhtiöistä. SOK tuottaa osuuskaupoille hankinta- ja muita palveluja.¹⁵⁹

SOK:n tuotevalikoimaan kuuluu viisi oman merkin kahvia, joista kaksi on pikakahveja. Oman merkin kahvien myynti vastaa noin 7 prosenttia SOK:n koko kahvimyynnistä. SOK:n oman merkin kahveista 90 prosenttia paahteetaan Suomessa. Lisäksi SOK toi vuoden 2016 kuuden ensimmäisen kuukauden aikana noin 51 000 kiloa oman merkin kahvia Suomeen Tanskasta ja Saksasta.¹⁶⁰

SOK:n mukaan tavarantoimittajayrityksen sosiaalisen vastuullisuuden linjaus ja käytännöt ovat yksi niistä kriteereistä, joiden perusteella mahdollisia oman merkin kahvien toimittajia kilpailutetaan. Mahdollisilta toimittajilta edellytetään, että niillä on käytössä sellaiset prosessit, joiden avulla toimittaja varmistuu siitä, että toimitusketjussa (ml. raaka-ainehankinnat) noudatetaan kohde-maan kansallista lainsäädäntöä, työehtosopimuksia, ILO:n perussopimuksia, YK:n yleismaailmallista ihmisoikeuksien julistusta ja YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Sen lisäksi SOK edellyttää, että ne tavarantoimittajat, joiden oma tuotanto tai joiden alihankkijoiden tuotanto, sijaitsee riskimaissa, tai jotka maahantuovat tai markkinoivat riskimaissa valmistettuja tuotteita, allekirjoittavat BSCI Code of Conduct:in (tai vastaavan),

159 S-ryhmä, S-ryhmä lyhyesti, saatavilla osoitteessa: <https://www.s-kanava.fi/web/s-ryhma/s-ryhma-lyhyesti> (25.8.2016)

160 Luku perustuu kahvin myyntiin ajalla 1.1.–26.6.2016. SOK, Senja Forsman, sähköposti 1.7.2016

Taulukko 5 – Yhteenveto paahtimoiden ja päivittäistavarakaupan ketjujen raakakahvihankinnoista ja vastuullisuustavoitteista

Paahtimo	Raakakahvihankinnat per vuosi	Sertifoidun raaka-aineen osuus	Sertifioinnille asetetut tavoitteet
Arvid Nordquist	13 miljoonaa kiloa	100% heinäkuusta 2014 lähtien	Kasvattaa Reilu kauppa -sertifioinnin osuutta
Gustav Paulig	50 miljoonaa kiloa	40% vuoden 2016 loppuun mennessä*	100% vuoden 2018 loppuun mennessä*
Löfbergs Lila	30 miljoonaa kiloa	47.3%	100 % vuonna 2020 yrityksen omien brändien kahvien osalta
Meira	12–13 miljoonaa kiloa	1.3%	-

Päivittäistavarakaupan ketju	Sertifioitujen kahvien osuus oman merkin kahvalikoimasta	Sertifioinnille asetetut tavoitteet
Kesko	6/6	100% vastuullisuussertifiointi, tavoite saavutettu 2016
Lidl Suomi	4/22	50% vuoden 2020 loppuun mennessä
SOK	1/5	90% vuoden 2017 alusta
Tuko Logistics	0/4	-

* Pauligin antamiin prosentti-osuuksiin sisältyy myös verifioitu raaka-kahvi

toteuttavat itsearvioin ja hankkivat tarvittavat sosiaaliset auditoinnit. BSCI Code of Conduct:in allekirjoittamista ei vaadita selaisilta toimittajilta/toimitusketjuilta, joilla on käytössään jokin sosiaalisen vastuullisuuden sertifiointijärjestelmä.¹⁶¹

SOK on vahvistanut Finnwatchille, että sen mukaan kahvi on riskimaa raaka-aine.¹⁶² Ollakseen linjassa SOK:n em. linjauksen kanssa, sen kahvin toimitusketjujen pitäisi siis olla joko kolmannen osapuolen sosiaalisen vastuullisuuden auditointi- tai sertifiointijärjestelmän valvonnan piirissä. Silti SOK:n oman merkin kahvien valikoimasta löytyy tällä hetkellä vain yksi Reilu kauppa -sertifioitu pika-kahvi. Muut SOK:n oman merkin kahvit eivät tällä hetkellä ole minkään sertifiointijärjestelmän tai kolmannen osapuolen sosiaalisen auditointien piirissä.¹⁶³

SOK:n vaatimukset tavarantoimittajille edellyttävät myös, että tavarantoimittajan on pystyttävä antamaan tietoa tuotteen ja sen raaka-aineiden alkuperästä, sekä koko toimitusketjusta aina alkutuotantoon asti.¹⁶⁴

161 Ks. lisätietoja SOK, Tavarantoimittajille, saatavilla osoitteessa: <https://www.s-kanava.fi/web/s-ryhma/tavarantoimittajille> (6.7.2016)

162 SOK, Sari Ristaniemi, puhelinkeskustelu, 29.7.2016

163 SOK, Senja Forsman, sähköposti 1.7.2016

164 SOK, Tavarantoimittajille

Kuitenkin SOK:n mukaan tällä hetkellä vain noin 50 prosenttia sen oman merkin kahvien raaka-aineen toimitusketjuista voidaan jäljitellä järjestelmällisesti kahvitilan tai plantaan tasolle. Volyympiperusteisesti luku on 20 prosenttia raakakahvihankinnoista.¹⁶⁵ Koska ylivoimaisesti suurin osa SOK:n oman merkin kahveista ei ole kolmannen osapuolen sosiaalisen vastuullisuuden auditoinnin piirissä tai vastuullisuussertifioitua, eikä kaikki sen raakakahvi ole järjestelmällisesti jäljitettävissä, on Finnwatchin näkemys, että SOK:n oman merkin kahvien hankinta ei noudata sen omia tavarantoimittajille asetettuja vaatimuksia.

Tämän raportin kirjoittamisen aikana SOK ilmoitti, että 90 prosenttia sen oman merkin kahveista tulee olemaan UTZ-sertifioituja vuoden 2017 alusta lähtien.¹⁶⁶

Tuko Logistics Osuuskunta

Tuko Logistics Osuuskunta on päivittäistavarakaupan valikoima-, hankinta- ja logistiikkapalveluyhtiö. Sen omistajina ja asiakkaina toimivat Wihuri Oy, Heinon Tukku Oy, Suomen Lähikauppa Oy ja Stockmann Oy. Vuonna

165 SOK, Sari Ristaniemi, sähköposti 9.9.2016

166 SOK, Sari Ristaniemi, sähköposti 18.7.2016

2015 osuuskunnan liikevaihto oli 744 miljoonaa euroa.¹⁶⁷

Tuko Logisticsin oman merkin kahvivalikoimaan kuuluu kolme jauhekahvia ja yksi pika-kahvi. Yksikään Tuko Logisticsin oman merkin kahveista ei ole sertifioitu. Tuko Logisticsin mukaan se edellyttää kaikilta tavarantoimittajiltaan BSCI Code of Conduct -periaatteiden toimeenpanoa tai vastaavaa kolmannen osapuolen auditointia, raportointia tai sertifiointia.¹⁶⁸ Käytännössä tämä tarkoittaa, että paahtimot, jotka tuottavat Tuko Logisticsin oman merkin kahvit ovat sitoutuneet noudattamaan BSCI Terms of Implementation for Business Partners -täytäntöönpanoehjoja.¹⁶⁹ Nämä ehdot sitouttavat paahtimot varmistamaan, että niiden tavarantoimittajat pyrkivät noudattamaan BSCI Code of Conduct -periaatteita omassa toiminnassaan. Täytäntöönpanoehjojen toteutumista paahtimoiden toimitusketjussa ei kuitenkaan valvota, eikä Tuko esimerkiksi tee tai vaadi kahviplantassien auditointia.

Vastauksena kysymykseen sen oman merkin kahvien jäljitettävyydestä raaka-aineen alkutuotannon tasolle, Tuko Logistics viittasi sen tavarantoimittajan Gustav Pauligin (ks. s. 12) yleisiin jäljitettävyysslukuihin.

Tuko Logistics hankkii sen oman merkin pikakahvin Saksasta. Tuko Logistics maahantuo oman merkin pikakahvia Suomeen noin 2 000 kiloa vuodessa. Tuko Logisticsin mukaan sillä on käytössä em. kaltaiset BSCI Terms of Implementation for Business Partners -täytäntöönpanoehjoihin perustuvat menettelyt sen saksalaisen tavarantoimittajan kanssa.¹⁷⁰

167 Tuko Logistics, Tuko yrityksenä, saatavilla osoitteessa: <http://www.tuko.fi/tuko-yrityksena> (23.8.2016). Kesko osti Suomen Lähikaupan vuonna 2016.

168 Tuko Logistics, Pirjo Heiskanen, sähköposti 21.7.2016

169 BSCI, Terms of Implementation for Business Partners, saatavilla osoitteessa: http://www.fta-intl.org/sites/default/files/Terms%20of%20Implementation%20for%20Business%20Partners_final%20version_2014Feb03.pdf

170 Tuko Logistics, Pirjo Heiskanen, sähköposti 21.7.2016

Kahvinmarjojen kuivausalue Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãossa Brasiliassa. Tilalla kahvin kuivaamisesta vastaavat työntekijät kertoivat työskentelevänsä seitsemän päivää viikossa koko sadonkorjuukauden ajan (3–4 kuukautta).

5 Johdatus tapaustutkimuksiin

Maaliskuussa 2015 Finnwatch pyysi luvussa 4 esitellyiltä paahtimoyrityksiltä tietoja niiden suosituimpien kahvimerkkien raaka-aineen alkuperästä. Kenttätutkimuksen kohteet on valittua satunnaisotannalla paahtimoyritysten Finnwatchille antamista tavarantoimittajalis-toista. Arvid Nordquist, Gustav Paulig ja Meira antoivat Finnwatchille monipuolisesti tietoa tavarantoimittajistaan. Löfbergs Lila antoi Finnwatchille tietoa vain sen käyttämistä Reilun kaupan osuuskunnista.

Tapaustutkimusten kohdemaiksi valittiin Brasilia ja Honduras, koska niistä tuodaan suuria määriä kahvia Suomeen. Intia valittiin esimerkiksi aasialaisesta kahvintuottajamaasta. Kenttätutkimus näissä maissa tehtiin Repórter Brasilin, Centro de Desarrollo Humanon ja Cividep Indian toimesta. Finnwatch vastaa kenttätutkimuksen tulosten analysoinnista.

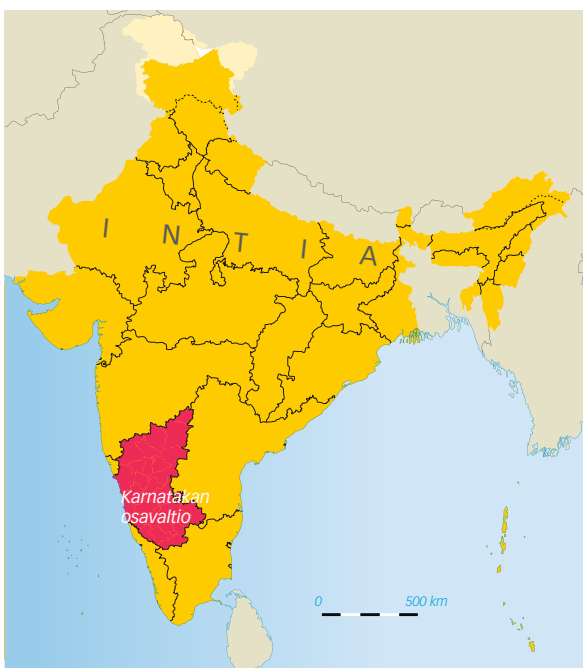
Kaikissa kolmessa tapaustutkimuksessa kenttätutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään viljelytilojen vakituisen ja kausiluontoisen palkkatyövoiman työehtoja ja -oloja. Sen lisäksi kenttätutkimuksen aikana pyrittiin kartoittamaan mahdollista lapsi- tai pakkotyövoiman käyttöä tutkituilla viljelytiloilla. Kenttätutkimusten tulokset pyrittiin toimittamaan tutkituille tiloille (ja asianosaisille sertifiointijärjestelmille) kommentoitaviksi ennen tämän raportin julkaisua, ja niiltä saadut vastaukset on käsitelty alla tapaustutkimusten yhteydessä. Brasiliassa kenttätutkimuksen lisäksi paahtimoiden antamia tavarantoimittajatie-toja verrattiin myös mm. viranomaistietokannoista löytyviin tietoihin työnantajista, joille on osoitettu työläinsäädännön rikkeistä johtuvia sakkomaksuja, ja ns. mustaan listaan (ks. s. 32).

CC-BY-SA TUBS/WIKIMEDIA

CC-BY-SA NORDNORDWEST/WIKIMEDIA

CC-BY-SA PLANEMAD/WIKIMEDIA

Brasiliassa kenttätutkimus tehtiin Minas Geraisissa, Hondurasissa Cortésissa ja La Pazissa ja Intiassa Coorgissa Karnatakassa.

6 CASE Brasilia

Brasilia on sekä maailman suurin raakakahvin tuottaja että viejä. Brasilian kahvin tuotanto on dominoinut maailman kahvimarkkinoita jo 1800-luvun puolivälistä asti. Alunperin afrikkalaisen orjatyövoiman hyväksikäyttöön perustunut kahviteollisuus oli merkittävä tekijä maan teollistumisessa 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla.

Brasilian tärkeimmät kahvinviljelyalueet ovat keskittyneet maan kaakkoisosaan Minas Gerais ja Espírito Santo osavaltioihin. Valtaosa Brasilian yli 270 000 kahvitilasta on viljelijäperheiden omistamia ja pinta-alaltaan alle 8 hehtaaria.¹⁷¹

Vuonna 2015 Brasilia tuotti noin 2,6 miljoonaa tonnia raakakahvia, josta lähes 2 miljoonaa tonnia meni vientiin.¹⁷² Valtaosa Brasiliassa viljellystä kahvista on *arabica*-lajiketta, mutta *robusta* osuus tuotannosta on kasvussa etenkin lisääntyvän kotimaisen kysynnän seurauksena. Brasiliasta ennustetaan tulevan lähiaikoina myös maailman suurin kahvin kuluttajamaa.

Brasilia ryhtyi tuottamaan vastuullisuusjärjestelmien vaatimusten mukaista kahvia jo varhaisessa vaiheessa. Sen lisäksi, että maa on maailman suurin raakakahvin tuottaja, Brasilia tuottaa myös pääosan vastuullisuusstandardien mukaisesti tuotetusta kahvista (ks. Taulukko 4, s. 19).¹⁷³ Vastuullisuusstandardien mukainen kahvin tuotanto on keskittynyt Brasiliassa suurille, ammattimaisesti toimiville plantaaseilla tai isoihin osuuskuntiin, ja se myydään lähes kokonaan

vientimarkkinoille.¹⁷⁴ Useiden asiantuntijoiden¹⁷⁵ mukaan vastuullisuussertifiointit ovat yksi niistä tekijöistä, jotka ovat edesauttaneet työoloissa tapahtuneita parannuksia brasiliaisilla kahvinviljelytiloilla. Toinen keskeinen tekijä on ollut maan hallituksen ponnistelut vakavien työelämän oikeuksien loukkauksien, kuten pakkotyön (ks. s. 31) ja lapsityön, kitkemiseksi. Kuitenkin työntekijöiden oikeuksiin liittyviä ongelmia esiintyy edelleen Brasilian kahvituloilla.

6.1 TAUSTA: TYÖELÄMÄN OIKEUDET BRASILIASSA

Inhimillisen kehityksen indeksi (HDI) luokittelee Brasilian korkean inhimillisen kehityksen maaksi. HDI-luokittelussa käytettyjä mittareita ovat elinajanodotus, koulutus ja elintaso. Vuoden 2015 HDI-raportti tutki työn ja inhimillisen kehityksen suhdetta, ja siinä käytettiin lukuisia työhön ja työllisyyteen liittyviä mittareita. Neljäsosan kaikista työtä tekevästä ihmisistä katsottiin olevan Brasiliassa heikossa asemassa työmarkkinoilla (esimerkiksi epävirallisessa työsuhhteessa¹⁷⁶), ja koko työväestöstä yli kolme prosenttia luokiteltiin työssä käyviksi köyhiksi.¹⁷⁷

171 TechnoServe, 2013, Brazil: A Business case for sustainable coffee production, saatavilla osoitteessa: <http://sustainablecoffeeprogram.com/site/getfile.php?id=213> (22.7.2016)

172 ITC, Trade map

173 Faber, Yvette, 2014, Coffee market

174 TechnoServe, 2013, Brazil: A Business case for sustainable coffee production

175 Ks. esim. maataloustyöntekijöiden ammattiliitto FE-TAEMG johtajan Wilson Luiz da Silvan haastattelu Danwatchin raportissa Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations, saatavilla osoitteessa: <https://www.danwatch.dk/wp-content/uploads/2016/03/Danwatch-Bitter-Coffee-MARCH-2016.pdf>; Agronomical Institute of Campinasin tutkija-agronomi Sérgio Parreiras Pereiran haastattelu, saatavilla osoitteessa: <https://www.embrapa.br/busca-de-noticias/-/noticia/2293393/cafes-certificados-do-brasil-conquistam-mercado-interno-e-externo> (26.8.2016)

176 Ks. esim. ILO, 2010, Vulnerable employment and poverty on the rise, saatavilla osoitteessa http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/features/WCMS_120470/lang--en/index.htm (31.8.2016)

177 UNDP, Human Development Report 2015 – Briefing note for Brazil, saatavilla osoitteessa: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/BRA.pdf

Järjestäytymisvapaus

Brasilia on ratifoinut yhden ILO:n kahdesta järjestäytymisvapauteen ja kollektiiviseen neuvottelu-oikeuteen liittyvistä perussopimuksista.¹⁷⁸ Kansallinen lainsäädäntö rajaa ammattiliittojen määrän yhteen per teollisuudenala ja alue (esim. kunta, osavaltion, liittovaltio), ja siten rajoittaa työntekijöiden oikeutta perustaa ja liittyä valitsemaansa ammattiliittoon. Ammattiliiton perustamiseksi sen jäsenmäärän on oltava vähintään kolmasosa kaikista tietyn teollisuudenalan työntekijöistä ko. alueella ja ammattiliiton johtajan on oltava Brasilian kansalainen, joka on syntynyt Brasiliassa.¹⁷⁹

Ammattiliittojen vastainen syrjintä on kielletty, mutta liittojen johtajiin ja työntekijöiden oikeuksia ajaviin aktivisteihin kohdistuva häirintä jatkuu edelleen. Vuonna 2016 Brasilian koillisessa Maranhãon osavaltiossa murhattiin nainen, joka oli maataloustyöntekijöiden asiaa ajava ammattiliittoaktiivi. Murha johti maataloustyöntekijöiden federaation ja ammattiliittojen mielenosoituksiin.¹⁸⁰

Brasilian laki takaa kollektiivisen neuvottelu-oikeuden,¹⁸¹ mutta maataloussektorin ammattiliitoilla on alhainen neuvotteluvoima eivätkä sektorin työehtosopimukset yleensä takaa työntekijöille lakisääteistä parempaa asemaa. Esimerkiksi vuonna 2014 Espírito Santon osavaltiossa maataloustyöntekijöiden federaatio pystyi saavuttamaan työnantajien liiton kanssa käymissään neuvotteluissa vain viiden prosentin korotuksen lakisääteiseen minimipalkkaan.¹⁸² Kansalli-

sen maataloustyöntekijöiden konfederaation (CONTAG) mukaan työn kausiluontoisuus, maan sisäinen muuttoliike ja töiden kierrättäminen rajoittavat ammattiliittojen neuvotteluvoimaa maaseudulla.¹⁸³

Minimipalkka

Laki minimipalkasta tuli voimaan Brasiliassa jo vuonna 1938.¹⁸⁴ Vuoden 1988 perustuslaki määritteli minimipalkan kansallisesti yhtenäiseksi ja riittäväksi täyttämään työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeet, ml. asuminen, ruoka, koulutus, terveys, vapaa-aika, vaatetus, hygienia, liikkuminen ja sosiaaliturva.¹⁸⁵

Brasilian nykyinen minimipalkka on 880 realia kuukaudessa (243 euroa) kun se vuonna 2015 oli 788 realia (217 euroa). Minimipalkka laskeaan 8-tuntisen työpäivän (44 tuntia viikossa) perusteella ja tarkistetaan kerran vuodessa kuluttajahintaindeksin mukaan. Viimeisen vuosikymmenen aikana kansallinen minimipalkka on noussut lähes kaksi kertaa nopeammin kuin inflaatio.¹⁸⁶ Brasilian minimipalkkatasoa on kuitenkin kritisoitu siitä, että se ei täytä perustuslaissa määriteltyjä vaatimuksia. Brasilian ammattiliittoihin yhdistetty sosioekonominen tutkimuslaitos Dieese tuottaa kuukausittaisen laskelman palkasta, joka riittää elättämään kahden aikuisen ja kahden lapsen perheen. Laskelma perustuu peruseruokakorin hintaan, joka kerrotaan kolmella kattamaan perheen ruokamenot, ja perheiden budjeteista tehtyyn tutkimukseen, jonka mukaan alemman tulotason

178 ILO, Ratifications for Brazil, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:102571 (22.7.2016)

179 Brasiliassa ammattiliittojen oikeuksia ja vastuita sääntelevät liittovaltion perustuslaki ja työlainsäädäntö.

180 Ks. esim. International Trade Union Confederation, Survey of violations of trade union rights: Brazil – In practice, saatavilla osoitteessa: <http://survey.ituc-csi.org/Brazil.html#tabs-3> (22.7.2016)

181 Brasilian työlaki, artikla 611, saatavilla osoitteessa: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/decreto-lei/Del5452.htm

182 Espírito Santon osavaltion maataloustyöntekijöiden kollektiivinen sopimus on saatavilla osoitteessa: <http://www.fetaes.org.br/images/album/downloads/CCT%202014-2016%20-%20REGIONAL%20NORTE%20II.pdf>

183 ILO, 2015, Giving a voice to rural workers: International Labour Conference 104th Session, 2015: General survey concerning the right of association and rural workers' organizations instruments, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-relconf/documents/meetingdocument/wcms_343023.pdf (22.7.2016)

184 DECRETO-LEI N. 399 – DE 30 DE ABRIL DE 1938. Aprova o regulamento para execução da lei n. 185, de 14 de janeiro de 1936, que institue as Comissões de Salário, Mínimo, saatavilla osoitteessa: <http://legis.senado.gov.br/legislacao/ListaPublicacoes.action?id=12746> (22.7.2016)

185 Brasilian liittovaltion perustuslaki, 1988, saatavilla osoitteessa: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution> (22.7.2016)

186 TechnoServe, 2013, Brazil: A Business case for sustainable coffee production

perhe käyttää lähes 36 prosenttia tuloistaan ruokaan.¹⁸⁷

Tätä raporttia varten tehtyjen työntekijähaastattelujen ajankohtana heinäkuussa 2015 Dieesen laskelma tarvittavasta minimipalkasta oli 3325,37 realia,¹⁸⁸ eli enemmän kuin kolminkertainen minimipalkkaan verrattuna. Dieesen luvut perustuvat kuitenkin elinkustannuksiin São Paulossa, joka on yksi Brasilian kalleimmista kaupungeista. Elämiseen riittävää palkkaa tässä Finnwatchin raportissa tarkastellulla kahvin tuotantoalueella Minas Geraisin etelä- ja lounaisosissa käsitellään luvussa 6.5.

Työterveys ja -turvallisuus

Brasilia on ratifioinut 15 ILO:n työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvää yleissopimusta.¹⁸⁹ Brasilian kansalliset työterveys ja -turvallisuusstandardit ovat pitkälti kansainvälisten sopimusten mukaisia, mutta työturvallisuuden puutteet ovat silti suhteellisen yleisiä. Työnantajat ovat veloitettuja toimiin onnettomuuksien ehkäisemiseksi työpaikoilla, esimerkiksi perustamalla yritysten sisäisiä työsuojelukomiteita.¹⁹⁰

Työnantajan on Brasilian lain mukaan annettava kahvinpoimijoille maksuttomat suojarusteet, kuten käsineet, saappaat ja suojalasit sekä päähine suojaamaan sateelta ja aurinkolta. Torjunta-aineita työssään käyttäville työntekijöille on hankittava henkilökohtaiset suojarusteet, jotka vastaavat työntekijän työtehtävässään kohtaamaa riskiä. Työnantaja on vastuussa siitä, että suojarusteita käytetään, ja että ne puhdistetaan asianmukaisesti käytön jälkeen. Työnantajan vastuulla

on myös antaa työntekijöille koulutusta torjunta-aineiden oikeasta käsittelystä.¹⁹¹

Lapsityö

Brasilia on ratifioinut ILO:n perussopimukset liittyen työhön pääsemiseksi vaadittavaan vähimmäisikään ja pahimpiin lapsityön muotoihin.¹⁹² Brasilian kansallisten lakien mukaan työhön pääsemisen vähimmäisikä on 16 vuotta. Nuoret 16–17-vuotiaat voidaan ottaa virallisesti töihin tiettyjen ehtojen täyttyessä ja jos työhön ei liity pidennettyjä työaikoja tai vaarallisia tai terveydelle haitallisia olosuhteita. Alaikäiset 14-vuotiaat voidaan ottaa oppisopimuskoulutukseen.

Vuonna 2014 Brasiliassa oli noin 554 000 5–13 vuotiasta työssäkäyvää lasta, joista noin 344 000 työskenteli maataloussektorilla.¹⁹³ Brasilian virallisia lapsityötilastoja ei kuitenkaan eritellä viljelykasvien perusteella eli kahviviljojen lapsityöstä ei ole olemassa tilastotietoa. Kymmenen vuotta sitten Brasiliassa oli yli miljoona alle 13-vuotiasta työssäkäyvää lasta. Brasilia onkin saanut kiitosta merkittävistä edistysaskelista lapsityövoiman hyväksikäytön kitkemiseksi. Brasilian hallitus on esimerkiksi jakanut perheille kuukausittaisia käteisstipendejä kannustaakseen niitä pitämään lapset koulussa ja rokotettui-¹⁹⁴ Maataloudessa työskentelevien lasten määrä on vähentynyt myös ammattiliittojen kiinnittäessä ongelmaan entistä enemmän

187 Dieese, Metodologia da Pesquisa Nacional da Cesta Básica de Alimentos, saatavilla osoitteessa: <http://www.dieese.org.br/metodologia/metodologiaCesta-Basica2016.pdf>

188 Dieese, Cesta Básica Nacional – Salário mínimo nominal e necessário, saatavilla osoitteessa: <http://dieese.org.br/analisecestabasica/salarioMinimo.html> (22.7.2016). Dieesen laskema minimipalkka tammi-kuulle 2016, milloin kansallinen minimipalkka nostettiin 880 realiin, oli 3795,24 realia.

189 ILO, Ratifications for Brazil

190 Ks. esim. US Department of State, 2015, Country report on human rights practices: Brazil, saatavilla osoitteessa: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper> (22.7.2016)

191 Norma Regulamentadora 31 – NR 31, saatavilla osoitteessa: <http://www.guiatrabalhista.com.br/legislacao/nr/nr31.htm>

192 ILO, Ratifications for Brazil

193 Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE). Ks. esim. Economia, 13.11.2015, Em 2014, havia 554 mil crianças de 5 a 13 anos trabalhando, aponta IBGE, saatavilla osoitteessa: <http://g1.globo.com/economia/noticia/2015/11/em-2014-havia-554-mil-criancas-de-5-13-anos-trabalhando-aponta-ibge.html>

194 Nämä ponnistelut ovat osa hallituksen ajamaa Bolsa Família -ohjelmaa sekä Program to Eradicate Child Labour (PETI) -ohjelmaa. Bolsa Família -ohjelman kautta köyhille brasilialaisille perheille annetaan rahallista tukea; tuen saamiseksi lapsiperheiden pitää todistaa, että perheen lapset käyvät koulua ja ovat rokotettuja. PETI tarjoaa suoraa varojen siirtoa perheille, joiden lapset tai nuoret käyvät töissä sekä palveluja, jotka vahvistavat siteitä vanhempien ja lasten välillä.

huomiota.¹⁹⁵ Talouden taantumana vuoksi lapsityövoiman hyväksikäytön arvioidaan kuitenkin todennäköisesti taas lisääntyneen Brasiliassa vuoden 2014 jälkeen.

Moderni orjatyö

Brasilian hallitus tunnusti vuonna 1995, että maassa esiintyy modernia orjuutta. Brasilian hallituksen ponnistelut modernin orjuuden kitkemiseksi tunnustuksen jälkeen ovat saaneet kiitosta kansainvälisillä foorumeilla.¹⁹⁶ Kansainvälisissä standardeissa¹⁹⁷ yleisesti käytetyn 'pakkotyön' sijasta Brasilia käyttää 'orjatyön' termiä. Orjatyö on kielletty ja määritelty Brasilian laissa seuraavasti (vapaa käännös):

"Henkilön alentaminen orjuuden kaltaiseen tilaan, nimellisesti: henkilön alistaminen pakkotyöhön tai raskaisiin työpäiviin, tai sellaisen henkilön alistaminen halventaviin työoloihin tai hänen liikkuvuutensa rajoittaminen millään tavalla työnantajalta tai työnantajan edustajalta otetun velan vuoksi."

'Orjuuden kaltaiset' olosuhteet on edelleen määritelty tarkemmin seuraavasti:

- pakkotyö: pakottaminen työhön fyysisen tai henkisen väkivallan tai väkivallan uhan kautta
- uuvuttavat työajat: työntekijät pakotetaan tekemään työpäiviä, jotka kestävät paljon

195 Ks. esim. Jorge Serreira dos Santosin, maataloussektorin työntekijöiden oikeuksiin keskittyvän kansalaisjärjestö Aderen edustajan haastattelu Danwatchin raportissa *Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations*

196 Ks. esim. Walk Free Foundation, *Global Slavery Index*, saatavilla osoitteessa: <http://www.globalslaveryindex.org/region/the-americas/> (29.7.2016)

197 Esimerkiksi ILO:n mukaan pakkotyö viittaa tilanteisiin, joissa ihmisiä pakotetaan työhön käyttämällä väkivaltaa tai uhkailua, tai hienovaraisimmin keinoin kuten esimerkiksi kertyneen velan ja henkilöllisyyspapereiden takavarikoimisen kautta tai uhkaamalla ilmiantaa henkilö maahanmuuttoviranomaisille. ILO:n perussopimuksen 29 mukaan pakkotyö on "kaikenlaista työtä tai palvelusta, jota jonkin rangaistuksen uhalla vaaditaan joltakin henkilöltä ja johon mainittu henkilö ei ole vapaaehtoisesti tarjoutunut". Sopimuksen koko teksti on saatavilla osoitteessa: http://tem.fi/documents/1410877/2971009/ilo_yleissopimukset.pdf/995fef91-ccf5-4a3e-ada1-82c836cd347f. Ks. myös ILO, *The meanings of forced labour*, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/news/WCMS_237569/lang-en/index.htm (29.7.2016)

pidempään kuin normaalit ylityöt ja uhkaavat heidän fyysistä koskemattomuuttaan

- halventavat olosuhteet: ala-arvoisiin asuinolot ja/tai henkilökohtaisten suojavausteiden puute silloin kun työtehtäviin liittyy maatalouskemikaalien käsittelyä; riittävän ruoan tai juomaveden puute
- velkaorjuus: työntekijät on sidottu työvälittäjiin ja/tai maanomistajiin laittomilla velkajärjestelyillä jotka liittyvät rekrytointiin, kuten kuljetus-, ruoka-, majoitus- ja työvälinekustannuksiin.¹⁹⁸

Brasilian hallituksen orjatyön kitkemiseksi tekeminen ponnistelujen tehokkuuden on osittain tulkittu johtuvan tästä ilmiön laajasta määritelmästä kansallisessa lainsäädännössä. Brasiliassa käydään kuitenkin poliittista keskustelua määritelmän kaventamisesta ja sen tuomisesta linjaan kansainvälisten standardien kanssa.¹⁹⁹

Brasilian hallitus on käyttänyt useita erilaisia keinoja kamppailussa orjuutta vastaan. Toimenpiteitä koordinoi kansallinen komitea orjatyön kitkemiseksi (CONATRAE). Käytössä olevia toimenpiteitä ovat mm. työsuojelutarastajien kenttätutkimusryhmien (DETRAE) yhdessä poliisin ja syyttäjäviranomaisten kanssa työpaikoille suorittamat yllätystarkastukset ja julkinen musta lista työnantajista, joiden on viranomaiskäsittelyssä todettu syyllistyneen orjatyön käyttöön (ks. s. 32). Vuonna 2005 laadittiin kansallinen sopimus orjatyön kitkemiseksi (Pacto Nacional pela Erradicação do Trabalho Escravo), jonka allekirjoittajat sitoutuvat orjuuden kitkemiseen niiden toimitusketjuissa ja lopettamaan liikesuhteet mustalla listalla olevien tuottajien kanssa. Aiemmin tänä vuonna Brasilian kahvinviejien yhdistys CECAFÉ ja sertifiointijärjestelmä UTZ allekirjoittivat sopimuksen ensimmäisinä kahvialan yrityksinä.

198 Artikla 149, Brasilian rikoslaki, saatavilla osoitteessa: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/2003/L10.803.htm#art149 (2.9.2016)

199 Pakkotyöhön liittyvät kansainväliset standardit eivät tunnista uuvuttavaa työaikaa tai halventavia olosuhteita pakkotyön muodoiksi vaikka ne ovatkin pakkotyön indikaattoreita. Ks. ILO, *Indicators of forced labour*, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_203832/lang-en/index.htm (29.7.2016)

Vuonna 2014 Brasiliassa perustettiin InPACTO (Instituto do Pacto Nacional pela Erradicação do Trabalho Escravo) kansallisen sopimuksen institutionalisoimiseksi. InPACTO:n jäsenet ovat yrityksiä ja muita sopimuksen allekirjoittajia. Myös ILO on InPACTO:n jäsen. InPACTO valvoo sopimuksen toimeenpanoa ja vastaa toimeenpanoon liittyvän tiedonkeruusta ja analysoinnista. Sen alaisuudessa toimii toimialakohtaisia työryhmiä; kahvialan työryhmän perustamisesta on raportoitu tehdyn alustavia suunnitelmia.²⁰⁰

Vuosina 1995–2014, Brasilian työsuojelutarkastajien kenttätutkimusryhmät ovat vapauttaneet yhteensä noin 50 000 työntekijää modernista orjuudesta. Heistä suurin osa on ollut lähtöisin Brasilian köyhistä osavaltioista, mutta joukossa on ollut myös siirtotyöläisiä mm. Boliviasta, Paraguaysta ja Haitista.

Musta lista

Työsuojelutarkastajien kenttätutkimusryhmien todettua, että työnantaja on alentanut työntekijänsä orjuuden kaltaiseen tilaan, asian käsittely työministeriössä aloitetaan. Käsittelyprosessi saattaa kestää jopa kaksi vuotta viedä päätökseen. Kun käsittely on viety loppuun, työnantajan nimi lisätään mustalle listalle. Mustalla listalla olevat työnantajat eivät voi saada julkista rahoitusta ja saattavat kohdata vaikeuksia myös hakiesaan lainaa yksityisiltä rahoituslaitoksilta. Jos työnantaja toteuttaa työsuojelutarkastajien vaatimat korjaavat toimenpiteet, heidän nimensä poistetaan listalta kahden vuoden kuluttua.

Mustalla listan olevilla kahvinviljelytiloilla palanmaksu on usein epäsäännöllistä ja työntekijöiden palkkoihin tehdään vähennyksiä, joiden seurauksena heidän nettopalkkansa on pienempi, kuin mitä heille on alunperin luvattu. Joillekin ei makseta palkkaa käytännössä lainkaan. Myös työntekijöiden elinolosuhteet voivat olla halventavia. Saattaa olla,

200 Catholic Relief Services ja Repórter Brasil, 2016, Exploring isolated cases of modern slavery: Farmworkers protections and labor conditions in Brazil's coffee sector, saatavilla osoitteessa: <http://coffeelands.crs.org/wp-content/uploads/2016/04/CRS-Policy-Brief-Farmworker-Protections-and-Labor-Conditions-in-Brazil%E2%80%99s-Coffee-Sector.pdf>

että heillä ei esimerkiksi ole käytössään juoksevaa vettä, hygieenistä käymälää tai jätteenhuoltoa. Ruokaa laitetaan avotulella ja yösiija on maalattialla. Työskennellessään kahvipelloilla heillä ei ole keinoa suojautua esimerkiksi sateelta tai muilta sääolosuhteilta, eikä heille anneta henkilökohtaisia suojavarusteita tai he joutuvat maksamaan niistä.²⁰¹

Monet mustalla listalla olevista kahvituloista käyttävät *gatoja* työnvälittäjiä, ks. s. 34) työntekijöiden rekrytoimiseen – usein valheellisten lupausten nojalla. Velkaorjuuden lisäksi mustalla listalla olevilla tiloilla työntekijöiden liikkumista on rajoitettu takavarikoimalla heidän henkilöllisyyspapereitaan tai väkivallalla uhkaamalla.²⁰²

Brasilian työministeriö julkaisi toistaiseksi viimeisen virallisen version mustasta listasta heinäkuussa 2014. Listasta olisi pitänyt ilmeisesti päivitetty versio seuraavan kerran joulukuussa 2014, mutta Brasilian liittovaltion korkein oikeus hyllytti listan rakennusalan edustajien nostettu kanteen sitä vastaan. Mahdollisesti vuosia kestävä oikeudenkäynnin aikana listaa ei tulla julkaisemaan ministeriön verkkosivuilla. Viimeisimmällä julkaisutulla mustalla listalla oli 16 kahvitilaa, joilta työsuojeluviranomaiset olivat vapauttaneet yhteensä yli 400 orjaa.²⁰³

Läpinäkyvyyslista

Vaikka mustaa listaa ei enää julkaistakaan Brasilian työministeriön sivulla, työsuojeluviranomaisten kenttätutkimusryhmät tekevät edelleen yllätystarkastuksia orjatyoivoiman käytöstä epäillyille työpaikoille, ja tapausten virkamieskäsittelyt työministeriössä jatkuvat. Viranomaisilta tietopyynnöillä hankkimansa tiedon perusteella Repórter Brasil ja InPACTO julkaisevat tietoa työntajista, jotka on lisätty

201 Ks. lisätietoja, Catholic Relief Services Coffeelands blog, 14.12.2015, This is what modern slavery looks like, saatavilla osoitteessa: <http://coffeelands.crs.org/2015/12/this-is-what-modern-slavery-looks-like/>

202 Catholic Relief Services and Repórter Brasil, 2016, Exploring isolated cases of modern slavery

203 Lista Suja do Trabalho Escravo, saatavilla osoitteessa: <http://reporterbrasil.org.br/listasuja/resultado.php?busca=caf%C3%A9&submit=Buscar&lingua=pt>. Listan hyllyttämisen jälkeen se poistettiin työministeriön verkkosivuilta, mutta viimeisin julkaistu versio on edelleen saatavilla Repórter Brasilin verkkosivuilla.

mustalle listalle joulukuun 2014 jälkeen. Tämä epävirallinen musta lista tunnetaan läpinäkyvyyslistan nimellä. Vaikka sillä ei olekaan samanlaista virallista statusta kuin mustalla listalla, eikä se välttämättä vaikuta esimerkiksi työnantajien mahdollisuuteen hakea rahoitusta, perustuu se kuitenkin täysin viralliseen tietoon tapausten käsittelystä työministeriössä.

Läpinäkyvyyslista päivitettiin viimeksi kesäkuussa 2016. Tuolloin listalla oli 10 kahvinviljelytilaa, jotka on lisätty listalle joulukuun 2014 ja kesäkuun 2016 välisenä aikana. Näiltä kymmeneltä tilalta on vapautettu yhteensä 213 orjaa.²⁰⁴

Listoilla olevat tilat edustavat vain pientä murto-osaa Brasilian yli 270 000 kahvitilasta. Työsuojelutarkastajien resursseja on karsittu, ja niiden toimintaa vaikeuttaa myös Brasilian valtava maa-alue. ILO:n mukaan työsuojelutarkastajien kenttätutkimusryhmät pystyvätkin tutkimaan vain noin puolet heidän huomioonsa tuoduista tapauksista, joten orjatyövoimasta hyötyvien kahvitilojen todellinen määrä on todennäköisesti suurempi.²⁰⁵

204 Lista de Transparência, saatavilla osoitteessa: <http://reporterbrasil.org.br/wp-content/uploads/2016/06/li-stadetransparencia4.pdf> (2.9.2016)

205 Danwatch, 2016, Bitter Coffee – Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations

Kahvitilojen modernin orjuuden juurisyyt

Repórter Brasilin vuonna 2013 Catholic Relief Service -järjestölle tekemä tutkimus identifioi useita tekijöitä, jotka lisäävät orjatyön riskiä kahvinviljelyssä.²⁰⁶ Niitä olivat esimerkiksi köyhyys, viljelytilojen koko ja markkinakannustimet:

- Valtaosa mustalla listalla olevilta tiloilta pelastetuista työntekijöistä oli rekrytoitu *gatojen* (työnvälittäjä) toimesta (ks.s. 34).
- Valtaosa mustalla listalla olevilta tiloilta pelastetuista työntekijöistä ovat olleet kouluttamattomia miehiä, jotka rekrytointihetkellä ovat eläneet köyhyydessä Brasilian syrjäseuduilla. Heidän työllistymismahdollisuutensa ovat olleet vähissä, ja työt kahvitiloilla ovat saattaneet olla heille ainoa tilaisuus ansaita palkkatuloa. Näissä olosuhteissa he ovat olleet alttiita *gatojen* hyväksikäytölle ja heidän usein valheellisille lupauksilleen hyvästä palkasta ja ilmaisesta majoituksesta ja ruoasta. Suuri osa *gatojen* rekrytoimista kahvityöläisistä on etniseltä taustaltaan afrobrasilialaisia.
- Työvoiman tarve ja siten myös työelämän oikeuksien loukkauksien riski on suurempi vuoristoisilla viljelyalueilla, joilla sadonkorjuuta ei voida mekanisoida.
- Keskisuurten kahvitilojen työntekijät ovat potentiaalisesti alttiimpia joutumaan orjuuden kaltaisiin olosuhteisiin kuin pientilojen tai plantaasien työntekijät. Keskisuuret tilat ovat usein liian isoja toimiakseen vain perheenjäsenten työvoiman turvin, mutta samalla usein liian pieniä tehdäkseen investointeja, joilla ne pystyisivät vähentämään riippuvuuttaan palkkatyövoimasta ja parantamaan työolosuhteita ja palkkatasoa.
- Yksi syy, miksi näillä tiloilla ei ole varaa tarvittaviin investointeihin tai parempaan palkkaan, on raakakahvin alhainen hinta kansainvälisillä markkinoilla (ks. luku 3).

206 Catholic Relief Services and Repórter Brasil, 2016, Exploring isolated cases of modern slavery

Kausityövoimaan ja rekrytointiin liittyvät ongelmat

Arvioiden mukaan noin 40–50 prosentilla kahvin sadonkorjuun ajaksi palkatuilla kausityöntekijöillä ei Brasiliassa ole työsopimusta. Joskus työntekijöille tarjotaan parempaa palkkaa, jos he suostuvat työskentelemään epävirallisesti.²⁰⁷ Ilman työnantajan allekirjoittamaa työ- ja sosiaaliturvakorttia työntekijä ei ole oikeutettu terveydenhuoltoon, sosiaaliturvaan tai eläkkeeseen. Itsenäisen konsultin UTZ:lle tekemän vaikutustentarviointitutkimuksen mukaan viralliset työsuhteet ovat yksi selkeimmin todennettavista sertifiointijärjestelmien tuomista hyödyistä työntekijöille sertifioiduilla kahvinviljelytiloilla Brasiliassa.²⁰⁸

Noin 30 prosenttia kahviviljojen kausityöntekijöistä Minas Geraisin osavaltiossa on siirtotyöntekijöitä kun taas suurin osa rekrytoidaan paikallisesti.²⁰⁹ Satokauden ajaksi palkatut siirtotyöntekijät tyypillisesti muuttavat työn perässä koko perheen voimin, ja niin vanhemmat kuin perheen lapsetkin osallistuvat kahvimarjojen poimimiseen. Monet siirtotyöntekijöistä rekrytoidaan *gatos*-työnvälittäjien kautta. Työnvälittäjien palvelujen kustannukset, kuten rekrytointi, kuljetus, majoitus, ruoka, valvonta ja palkkahallinto, vähennetään työntekijöiden tulevasta palkasta. Tämä voi johtaa velkaorjuuden, joka on yksi pakko- tai orjatyön muodoista (ks. s. 31). Lisäksi työnantaja maksaa työnvälittäjälle yleensä kiinteän maksun, mikä voi kannustaa *gatoa* leikkaamaan kustannuksia omien voittojensa maksimoimiseksi, samalla vaarantaen siirtotyöntekijöiden turvallisuuden. *Gatot* saattavat myös pidättää itsellään osuuden siirtotyöntekijöiden päiväpalkasta.²¹⁰

6.2 NÄIN SELVITYS TEHTIIN

Brasiliassa Repórter Brasil -järjestö koordinoi tätä raporttia varten tehtyä kenttätutkimusta.

207 Danwatch, 2016, *Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations*

208 *Effects of UTZ certification according to coffee farmers in Brazil*

209 Danwatch, 2016, *Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations*

210 Catholic Relief Services and Repórter Brasil, 2016, *Exploring isolated cases of modern slavery*

Repórter Brasil on seurannut ja raportoinut työntekijöiden oikeuksien loukkauksista kahvin toimitusketjuissa jo yli vuosikymmenen ajan.

Tätä raporttia varten Repórter Brasil haastatteli työntekijöitä heinäkuussa 2015 Minas Geraisin osavaltiossa kolmella eri viljelytilalla (brasilianportugaliksi fazenda): Fazenda Paraíso, Fazenda Nossa Senhora da Conceição ja Fazenda Nossa Senhora da Guia (NSG). Haastattelut tehtiin brasilianportugaliksi. Työntekijähaastatteluiden lisäksi Repórter Brasil vertasi paahtimoiden antamia tavaramittajätietoja mm. viranomaistietokannoista löytyviin tietoihin työnantajista, joille on osoitettu työlainsäädännön rikkeistä johtuvia sakkomaksuja, ja mustaan listaan ja läpikäyvyyslistaan (ks. luku 6.10).

Kenttätutkimusryhmä haastatteli 10–12 työntekijää jokaisella kolmella tilalla. Valtaosa haastateltavista oli kausityöntekijöitä, jotka oli palkattu sadonkorjuun ajaksi poimimaan kahvimarjoja. Osa kausityöntekijöistä oli rekrytoitu paikallisesti ja osa oli maan sisäisiä siirtotyöntekijöitä. Vakituksista työntekijöistä osa oli toimistotyöntekijöitä kun taas osa oli peltotyöntekijöitä, joiden tehtäviin kuului mm. kahvin kuivaaminen tai peseminen sadonkorjuun aikana sekä yleiset huoltotyöt, kuten torjunta-aineiden levittäminen sadonkorjuukauden ulkopuolella.

Haastattelut Fazenda Paraíson ja Fazenda Nossa Senhora da Conceição työntekijöiden kanssa tehtiin itse tiloilla. Tähän ratkaisuun päädyttiin sen jälkeen, kun yritykset järjestää haastatteluja tilojen ulkopuolella paikallisen maataloustyöntekijöiden ammattiliiton ja muiden kanavien kautta olivat epäonnistuneet. Vaikka työntekijät vaikuttivat haastattelujen aikana puhuvan vapaasti, ja monen asian suhteen kenttätutkimusryhmän omat havainnot vahvistivat työntekijöiden lausunnot, on silti mahdollista, että työntekijät tarkoituksella jättivät kertomatta joitain

Taulukko 6 – Tutkitut tilat Brasiliassa

	Fazensa Paraíso	Fazenda Nossa Senhora da Conceição	Fazenda Nossa Senhora de Guia (NSG)
Sijainti	São Sebastião do Paraíso, Minas Gerais	São Tomás de Aquino, Minas Gerais	Pimenta, Minas Gerais
Yhteys Suomen kahvimarkkinoille	Toimittanut kahvia Gustav Pauligille	Toimittanut kahvia Arvid Nordquistille	Massimo Zanetti Green Coffee Groupin omistama. Toimittaa noin 20 prosenttia Meiran käyttämästä raakakahvista.
Sertifiointi	Ei ole sertifioitu	UTZ-sertifioitu vuodesta 2011	Ei ole sertifioitu
Osuuskunta, käsittelylaitos tai vientiyhtymä	Cooparaíso osuuskunnan jäsen. Cooparaíso perustettiin 1960 ja sillä on lähes 6 000 jäsentä.		Fazenda NSG:n toimittaa kahvia Nossa Senhora de Guia käsittelylaitokselle/vientiyhtymäkselle, joka on myös osa Massimo Zanetti Green Coffee Group:ia.
Tilan koko	50 ha (kokonaan manuaalinen sadonkorjuu)	410 ha, josta 283 ha omistettu kahvinviljelylle (185 ha manuaalinen sadonkorjuu)	Yhteensä noin 2 133 ha, josta 1382 ha omistettu kahvinviljelylle (manuaalisen ja mekaanisen sadonkorjuun yhdistelmä)
Sato	Noin 30 säkillistä per ha (säkillinen = 60 kiloa)	Noin 48 säkillistä per ha	
Työntekijöiden määrä	3 vakituista työntekijää, noin 12 kausityöntekijää enemmän sadonkorjuun aikana	38 vakituista työntekijää, noin 60 kausityöntekijää enemmän sadonkorjuun aikana	300 vakituista työntekijää, noin 550 kausityöntekijää enemmän sadonkorjuun aikana ²¹¹

olennaisia seikkoja haastattelujen aikana mahdollisten seuraamusten pelossa.²¹²

Fazenda NSG:n työntekijöitä haastateltiin tilan ulkopuolella. Työntekijöiden lisäksi kenttätutkimusryhmä haastatteli erikseen Fazenda NSG:n työnantajaa edustanutta keskijohtoa. Kaikissa kolmessa tapauksessa haastateltiin myös paikallisen maataloustyöntekijöiden ammattiliiton edustajia.

Kenttätutkimuksen tulokset lähetettiin kirjallisesti kaikille kolmelle tilalle kommentoitavaksi ensimmäisen kerran marraskuussa 2015 sekä uudelleen joulukuussa 2015.

211 Cofiroasters via Meira, Raimo Sinisalo, sähköposti 4.7.2016

212 Ks. myös esim. Danwatch, 2016, Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations. Danwatchin haastatteleman ammattiliittojohtajan Wilson Luiz da Silvan mukaan monet kahviplantaasien työntekijät pelkäävät, että heidät korvataan koneilla tai heidän työnantajansa jopa uhkailevat heitä sillä, joten he eivät uskalla valittaa huo-noista työoloista.

Lisäksi kenttätutkimusryhmä soitti jokaiselle tilalle vahvistaakseen, että ne olivat saaneet löydökset, ja tarjotakseen niille vielä tilaisuutta vastineeseen. Fazenda Nossa Senhora da Conceição:a koskevat löydökset lähetettiin myös UTZ:lle kommentoitavaksi, koska ko. tila on UTZ -sertifioitu, ja Fazenda NSG:tä koskevat löydökset lähetettiin Meiralle, joka toimitti ne eteenpäin Cofiroastersin kommentoitavaksi. UTZ:n ja Cofiroastersin vastauksia käsitellään alla kenttätutkimuksen löydösten esittelyn yhteydessä. Viljelytiloista vain Fazenda Nossa Senhora da Conceição vastasi suoraan Finnwatchille, ja vastineessaan se yksinkertaisesti viittasi UTZ:in Finnwatchille lähettämään vastaukseen ilman lisäkommentteja.

Vastineessaan UTZ painotti, että se ottaa tulokset vakavasti ja on suorassa yhteydessä Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãoon lisätutkimuksia varten. UTZ myös huomautti, että sen

vaatimustenmukaisuudenvälvontajärjestelmä perustuu jatkuvaan parantamiseen ja mahdollistaa viljelijöille korjaavien toimenpiteiden toimeenpanon silloin, kun rikkomuksia paljastuu.

Cofiroastersin mukaan Fazenda NSG on saamassa sekä UTZ- että Rainforest Alliance -sertifioinnit, ja että sertifiointiprosessi on ollut helppo, sillä tilalla on lähtökohtaisesti hyvät olosuhteet.

6.3 SYRJIVIÄ REKRYTOINTIKÄYTÄNTÖJÄ FAZENDA NSG:SSÄ

Kaikilla kolmella tilalla – Paraíso, Nossa Senhora da Conceição ja NSG – haastatelluilla työntekijöillä oli viralliset työsopimukset sekä työnantajan allekirjoittamat työ- ja sosiaaliturvakortit. Työntekijöiden mukaan sadonkorjuun ajaksi palkatuilla kausityöntekijöillä oli tyypillisesti määräaikaiset, kolmen kuukauden työsopimukset. Tilanne näillä kolmella tutkitulla tilalla on todennäköisesti tässä suhteessa parempi, kuin Brasilian kahviloilla yleensä, sillä arvioiden mukaan verrattain suurella osalla etenkin sertifiomattomien kahvilojen työntekijöistä on epävirallinen työsuhde.

Raporttia varten haastatellut kausityöntekijät Nossa Senhora da Conceição -tilalla olivat *gaton* rekrytoimia, mutta he eivät kertomansa mukaan olleet joutuneet hyväksikäytön uhriksi rekrytointiprosessin aikana. Kahdella muulla kahvilitilalla haastatellut työntekijät eivät olleet *gatojen* rekrytoimia eivätkä he tienneet tiloilla olevan muitakaan työntekijöitä, jotka olisivat joutuneet *gatojen* hyväksikäyttämiksi.

Fazenda NSG:n tilalla kausiluontoisen siirtotyövoiman rekrytointikäytäntöjen todettiin olevan syrjiviä. Fazenda NSG tarjoaa kausityöntekijöille, joita ei rekrytoida paikallisesti, asuntolamajoituksen. Raporttia varten haastateltu NSG:n esimies kertoi, että tila palkkaa ainoastaan miespuolisia siirtotyöntekijöitä satokauden aikana välttääkseen mahdollisia konflikteja, joita voisi syntyä jos miehet ja naiset asuisivat samassa majoituksessa. Työsuojelutarkastajan mukaan tämänkaltaisen syrjintä on laitonta Brasilian perustuslain ja

työlain alla.²¹³ Myös Cofiroastersin Code of Conduct kieltää kaikki syrjinnän muodot, ml. sukupuoleen perustuvan syrjinnän.

Cofiroastersin vastineen mukaan tilalle satokauden ajaksi palkatut siirtotyöntekijät ovat miehiä, koska naiset eivät usein voi tai halua jättää perhettään pitkiksi ajoiksi. Tila työllistää myös ihmisiä, jotka asuvat paikallisesti ja joille se tarjoaa päivittäisen kuljetuksen työpaikalle; heistä noin 40 prosenttia on naisia ja 60 prosenttia miehiä.

6.4 LAPSITYÖVOIMAN HYVÄKSIKÄYTTÖÄ EI HAVAITTU

Fazenda Paraísossa nuorimmat tätä raporttia varten haastatellut kaksi työntekijää olivat 17-vuotiaita. Työnteon lisäksi he kävivät iltaisin koulua. Iltakoulut ovat yleisiä Brasilian kahvinviljelyalueilla ja monet alaikäiset työntekijät käyvät niitä. Vain yksi haastatelluista alaikäisistä Fazenda Paraíson työntekijöistä ei haastatteluhetkellä käynyt koulua. Hänen mukaansa tämä johtui hallinnollisesta ongelmasta, joka liittyi koulun vaihtamiseen kesken lukukautta, ja hän palasi kouluun kahvin sadonkorjuukauden päätyttyä.²¹⁴

Haastateltavien mukaan yhdelläkään tutkimuksen kohteena olleista kolmesta tilasta ei ole Brasilian lainvastaista lapsityövoimaa eikä kenttätutkimusryhmä myöskään tehnyt lapsityövoiman hyväksikäyttöön viittavia havain-toja tutkimuksen aikana.

6.5 PALKAT EIVÄT RIITÄ ELÄMISEEN

Niin väliaikaiset kausityöntekijät kuin vakituiset työntekijätkin kaikilla kolmella tutkitulla tilalla raportoivat saavansa kuukausipalkkaa, joka ylittää Brasilian kansallisen minimipalkkatason, joka oli kesällä 2015 788 realia (217

213 Puhelinhaastattelu, 27.8.2016. Ks. myös Brasilian liittovaltion perustuslaki, saatavilla osoitteessa: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution> (22.7.2016) ja Brasilian työlaki, artikla 373A, saatavilla osoitteessa: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/L9799.htm (2.9.2016)

214 Brasiliassa oppivelvollisuus kestää 14-vuotiaaksi asti. Haastateltava oli suorittanut oppivelvollisuutensa loppuun.

euroa) kuukaudessa. Siitä huolimatta monet työntekijät kertoivat, että heillä on taloudellisia vaikeuksia.

Kukaan haastatelluista ei raportoinut palkanmaksuun liittyviä epäsäännöllisyyksiä. Jotkut Fazenda Paraíson työntekijät kuitenkin kertoivat, että he eivät ymmärtäneet tapaa, millä heidän palkkansa laskettiin. Tilalla on korkea- ja matalasatoisia alueita ja työntekijöiden mukaan korkeasatoisella alueella poimitun kahvin urakkapalkkaa tarkistetaan alaspäin ja matalasatoisella ylöspäin. Työntekijät eivät ymmärtäneet näiden tarkistusten perusteita.

Fazenda Paraíson vakituiset työntekijät raportoivat saavansa noin 1 000 realin (275 euron) kuukausipalkkaa. Sadonkorjuun aikana he osallistuvat kahvimarjojen poimimiseen, ja tältä ajalta myös heille maksetaan urakkapalkkaa aivan kuten kausityöntekijöillekin. Sekä vakituisten että kausityöntekijöiden mukaan sadonkorjuun aikana he ansaitsevat noin 800–1 600 realia kuukaudessa (220–440 euroa) riippuen siitä, kuinka paljon he poimivat kahvia. Urakkapalkan lisäksi Fazenda Paraíson siirtotyöntekijät ja heidän perheensä saavat asua tilalla ilmaiseksi sadonkorjuun ajan. Paikallisesti rekrytoidut kausi- ja vakituiset työntekijät vastaavat omasta majoituksestaan.

Fazenda Paraíson maksama urakkapalkka – 14 realia (3,85 euroa) per säkillinen – on suhteellisen korkea. Maataloussektorin työntekijöiden oikeuksiin keskittyvä kansalaisjärjestö Aderen mukaan valtaosalle poimijoista maksetaan vain 8 realia (2,20 euroa) säkillisestä, ja 40 prosentille kaikista maataloussektorin työntekijöistä Minas Geraisin osavaltiossa, kahvivilojen työntekijät mukaan lukien, maksetaan vähemmän kuin lakisääteinen minimipalkka. Danwatchin mukaan vuoden 2015 sadonkorjuun aikana Minas Geraisissa ei-sertifioituilla tiloilla maksettiin tyypillisesti 8–15 realin (2,20–4,13 euron) urakkapalkkaa, kun taas Danwatchin haastatteleman sertifioitun plantaasin omistaja raportoi maksavansa työntekijöilleen 12–20 realia (3,30–5,50 euroa) säkillisestä.²¹⁵

²¹⁵ Danwatch, 2016, *Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations*

Kaikki Fazenda Nossa Senhora da Conceição vakituiset työntekijät raportoivat saavansa 1 273 realin (350 euron) kuukausipalkkaa. Sadonkorjuun aikana he raportoivat korkeampia, 1 400–2 254 realin (385–620 euron) välisiä tuloja. Tätä raporttia varten haastatellut kausityöntekijät eivät haastatteluhetkellä olleet vielä saaneet ensimmäistä palkkaansa, mutta he arvioivat, että he tulevat ansaitsemaan noin 1 320–2 000 realia (360–550 euroa) kuukaudessa. Myös heille maksetaan urakkapalkkaa, joka perustuu poimitun kahvin määrään. Fazenda Nossa Senhora da Conceição työntekijät olivat kaikki vastuussa omasta majoituksestaan.

Fazenda NSG:n kausityöntekijöiden mukaan heille maksettiin 900 realin (247 euron) kuukausipalkkaa. Sen päälle heille maksettiin urakkaperusteista sadonkorjuulisää. Työntekijöiden mukaan sadonkorjuulisä voi jopa kaksinkertaistaa heidän kuukausiansionsa 1 800 realiin (495 euroon). Vakituiset työntekijät, jotka työskentelivät kahvipelloilla, mutta eivät osallistuneet sadonkorjuuseen, raportoivat saavansa 1 134 realin kuukausipalkkaa (312 euroa) ilman sadonkorjuulisää. Hallinnollisia tai muita tehtäviä tekevät työntekijät raportoivat saavansa 900 realin kuukausipalkkaa ilman sadonkorjuulisää. Kaikista kolmesta tutkitusta kahvivilasta, Fazenda NSG:n työntekijät olivat tyytymättömiä palkkatasoonsa. Vaikka Fazenda NSG tarjoaa siirtotyöläisille asuntolamajoituksen, kaikki tätä raporttia varten haastatellut Fazenda NSG:n työntekijät joutuivat itse vastaamaan omasta majoituksestaan. Yritys tarjoaa kuitenkin ilmaisen kuljetuksen töihin niille työntekijöille, jotka asuvat paikallisesti tilan ulkopuolella.

Kuuden sertifiointijärjestelmän yhteishanke Global Living Wage Coalition (ks. s. 19) on julkaissut arvion elämiseen riittävästä palkasta Minas Geraisin osavaltion etelä- ja lounaisosissa.²¹⁶ Raportissa esitetty arvio elämiseen riittävästä palkasta koskee kahvivilojen vakituisia työntekijöitä, jotka asuvat

²¹⁶ Global Living Wage Coalition, 2016, *Living wage report: Living wage for southern and southwestern Minas Gerais state, Brazil with a focus on the coffee sector*, saatavilla osoitteessa: http://www.isealalliance.org/sites/default/files/Living_Wage_Benchmark_Report_Brazil.pdf

kaupunkialueilla eivätkä työnantajan tarjoamassa majoituksessa viljelytiloilla. Raportissa on esitetty arvio elämiseen riittävästä palkasta heinäkuulle 2015, ja se on 1 629 realia (448 euroa) kuukaudessa. Jos työntekijät saavat luontoisetuja, kuten maataloussektorilla yleisen ilmaisen kuljetuksen työpäikälle, tulee elämiseen riittävää palkkaa tarkistaa vastaavasti alaspäin. Jatkossa sitä tulee myös korjata ylöspäin kuluttajahintaindeksin mukaisesti samoin kuin Brasiliassa tarkistetaan lakisääteistä minimipalkkaa inflaation huomioonottamiseksi.²¹⁷

Julkaisuaan varten Global Living Wage Coalition selvitti myös sertifioidujen kahvilojen vakituisten työntekijöiden vallitsevan palkkatason kesällä 2015, ja totesi sen olevan 1 307 realia (360 euroa) kuukaudessa. Tämä laskelma vallitsevasta palkkatasosta on mukautettu huomioimaan luontoisedut ja sadonkorjuujan paremmat ansiot. Global Living Wage Coalitionin arvio elämiseen riittävästä palkasta on siis 25 prosenttia korkeampi kuin vallitseva palkkataso ja 86 prosenttia korkeampi kuin Brasilian minimipalkka. Se on silti 24 prosenttia alhaisempi kuin alueen virallisen sektorin työntekijöiden palkkojen keskiarvo.

Yksikään tätä raporttia varten haastatelluista vakituisista työntekijöistä ei saanut samantasoista palkkaa kuin Global Living Wage Coalitionin arvio elämiseen riittävästä palkasta. Sadonkorjuuaikana jotkut työntekijät raportoivat saavansa enemmän kuin mallin mukainen elämiseen riittävän palkan arvio, mutta koska sadonkorjuu tyypillisesti kestää korkeintaan neljä kuukautta, sen aikaiset ansiot eivät riitä kattamaan kohtuullista peruselintasoa koko vuodeksi.

Global Living Wage Coalitionin jäsen UTZ totesi vastineessaan, että vaatimus maksaa elämiseen riittävää palkkaa on vasta äskettäin lisätty sen sertifiointikriteereihin. Tänä vuonna kaikkia niitä tiloja, jotka eivät yllä

²¹⁷ Global Living Wage Coalitionin arvio vakituisen kahvisektorin työntekijän elämään riittävästä palkasta, joka on korjattu alan tyypillisten etuuksien, käteisavustusten ja bonuksien suhteen, on 1 414 realia (389 euroa). Global Living Wage Coalitionin elämiseen riittävän palkan arvio ei koske kausityöntekijöitä, jotka palkataan vain sadonkorjuun ajaksi.

elämiseen riittävän palkan tasolle, pyydetään laatimaan suunnitelma, jonka toteutumista seurataan auditointien kautta. UTZ:n mukaan elämiseen riittävän palkan vertailututkimusten, kuten edellä käsitelty tutkimus, tavoitteena on määritellä tavoiteltava palkkataso, edistää alan vuoropuhelua ja antaa työntekijöille ja heidän edustajilleen työkaluja palkkaneuvotteluihin. UTZ totesi myös, että vakituisten työntekijöiden palkka Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãoossa oli pääosin linjassa Brasilian sertifioidujen tilojen vallitsevan palkkatason kanssa.

6.6 PUUTTUVIA JA HUONOKUNTOISIA SUOJARUSTEITA; FAZENDA NSG EROTTUI EDUKSEEN

Brasilian lain mukaan kahvin sadonkorjuutyöntekijöiden pitää käyttää seuraavia henkilökohtaisia suojavarusteita: saappaat, käsineet, hattu ja suojalasit. Torjunta-aineiden kanssa työskennellessä tarvitaan lisäksi muita suojavarusteita; se, mitä lisävarusteita tarvitaan, riippuu kulloinkin käytettävästä torjunta-aineesta. Työantajan pitää antaa suojavarusteet työntekijöille maksutta.²¹⁸ Brasilian orjatyösäädösten mukaan yksi halventavien työolojen tunnusmerkeistä on se, että työntekijälle ei ole annettu tarvittavia henkilökohtaisia suojavarusteita (ks. s. 31).

Fazenda Paraíso:n tilalla enemmistö työntekijöistä käytti saappaita ja käsineitä, mutta vain yksi työntekijä käytti suojalaseja. Auringonsuojana työntekijät käyttivät huiveja. Suurin osa työntekijöiden käyttämistä suojavarusteista oli kuitenkin kenttätutkimusryhmän havaintojen mukaan huonokuntoisia. Työntekijä, jonka tehtäviin kuului torjunta-aineiden ruiskuttaminen, kertoi käyttävänsä suojalaseja ja käsineitä työskennellessään torjunta-aineiden kanssa.

Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãoon vakituiset työntekijät käyttivät kaikkia suojavarusteita, ml. suojalasit. Kenttätutkimuksen ajankohtana yhdelläkään kausityöntekijöistä ei kuitenkaan ollut mitään suojavarusteita käytössään. Haastateltavien mukaan tilan

²¹⁸ Norma Regulamentadora 31 – NR 31

Fazenda Nossa Senhora da Conceição työntekijä. Tilalla vakituisilla työntekijöillä oli käytössä henkilökohtaiset suojavarusteet – toisin kuin kausityöntekijöillä. Tila on UTZ-sertifioitu.

esimiehet olivat luvanneet toimittaa heille henkilökohtaiset suojavarusteet, mutta he eivät olleet vielä saaneet niitä. Osa työntekijöistä oli siis poiminut kahvimarjoja jo kolme viikkoa ilman lakisääteisiä suojavarusteita. Kenttätutkimusryhmä pystyi myöhemmin vahvistamaan, että kausityöntekijöille oli annettu henkilökohtaiset suojavarusteet noin viikko haastattelujen jälkeen, eli noin kuu-kausi heidän työsuhteensa alkamisen jälkeen.

Vastineessaan UTZ sanoi, että sen viimeisimmässä auditoinnissa Fazenda Nossa Senhora da Conceição, joka tehtiin samaan vuodenaikaan kuin Finnwatchin kenttätutkimus tätä raporttia varten eli sadonkorjuukauden alussa, auditoidijat havaitsivat kaksi poikkeamaa UTZ-standardin vaatimuksista, jotka liittyvät työnterveysteen ja -turvallisuuteen. UTZ:n mukaan havaintojen jälkeen tilalla tehtiin korjaavia toimenpiteitä.

Tätä raporttia varten haastatellut Fazenda NSG:n työntekijät kertoivat, että he käyttävät kaikkia lain vaatimia henkilökohtaisia suojavarusteita töissä ollessaan, ja että tila oli antanut heille varusteet maksutta. Työntekijöiden mukaan työntekijät, jotka eivät käyttäneet henkilökohtaisia suojavarusteita, voitiin erottaa työsuhteestaan.

Vastineessaan Cofiroasters kertoi, että tila on panostanut työturvallisuuteen muun muassa palkkaamalla työturvallisuusasiantuntijoita ja

tarjoamalla työntekijöille ammatillista koulutusta. Lisäksi tilalla on ensiapuasema, jossa työskentelee lääkäri ja sairaanhoitaja.

6.7 OSA TYÖNTEKIJÖISTÄ TYÖSKENTELEE ILMAN LEPOPÄIVÄÄ KOKO SADONKORJUUN AJAN

Brasilian perustuslaki rajoittaa päivittäisen työajan 8 tuntiin ja viikottaisen työajan 44 tuntiin yhteensä kuuden työpäivän aikana.²¹⁹ Yleisesti ottaen työntekijät kaikilla kolmella tilalla raportoivat tekevänsä töitä 8 tuntia päivässä ja sallittujen rajojen puitteissa olevan viikoittaisen tuntimäärän. Kaikkien kolmen tilan työntekijöiden mukaan heille annettiin 30–60 minuutin lounastauko sekä muita taukoja, joiden pituus vaihteli muutamasta minuutista aamu- ja iltapäivällä puoleen tuntiin kerran päivässä.

Osa Fazenda Nossa Senhora da Conceição ja Fazenda NSG:n työntekijöistä kertoi, että he tekivät välillä ylitöitä, mutta ei kuitenkaan enempää kuin lain sallima kaksi tuntia päivässä.²²⁰ Fazenda Paraíson tilalla yksi työntekijä sanoi, että hän teki viisi tuntia ylitöitä kerran tai kaksi viikossa.

²¹⁹ Brasilian liittovaltion perustuslaki

²²⁰ Brasilian työlaki, artikla 59

Brasilian työlaainsäädännön mukaan työntekijöillä on oikeus yhteen lepopäivään viikossa.²²¹ Laki sallii työntöön sunnuntaisin joillakin aloilla, kuten esimerkiksi maataloussektorilla sadonkorjuun aikana, kunhan työntekijät kuitenkin saavat ainakin yhden viikoittaisen lepopäivän.²²² Fazenda Paraísossa ja Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãoossa kahvin kivaamisesta vastaavat työntekijät kertoivat työskentelevänsä seitsemän päivää viikossa koko sadonkorjuukauden ajan (3–4 kuu-kautta). Nämä työntekijät eivät valittaneet pitkää työrupeamasta ilman lepopäivää, koska se lisäsi heidän ansioitaan, mutta järjestely rikkoo silti Brasilian työlaainsäädäntöä.

6.8 MUUTTUVAT KÄYTÄNNÖT ASUNTOLOIDEN SUHTEEN

Aikaisemmin Brasiliassa oli yleistä, että kahvivilojen työntekijät asuivat tiloilla. Nykyään tiloilla asuvat työntekijät ovat kuitenkin jo vähemmistössä.²²³ Tämän seurauksena työntekijät kattavat enenevässä määrin asumiskustannuksensa itse. Samalla työntekijöiden majoitusta koskevien lakisääteisten vaatimusten aiheuttama taakka ja kustannukset tilanomistajille ovat vähentyneet.

Tästä yleisestä trendistä huolimatta ylivoimaisesti suurin osa Fazenda Paraíson kausityöntekijöistä asui ilmaiseksi työnantajan tarjoamassa majoituksessa. Myös vesi ja sähkö oli heille ilmaista. Työntekijät kuitenkin valittivat asuintilojen ahtaudesta, kun viiden hengen perhe jakoi vain yhden huoneen. Muuten Fazenda Paraíson asuinolosuhteet olivat suhteellisen hyvät.

Fazenda NSG tarjoaa suurimmalle osalle sen sadonkorjuun ajaksi palkatuista

221 Brasilian työlaki, artikla 67

222 Muutos Brasilian työlakiin, 2010, saatavilla osoitteessa: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_Ato2007-2010/2010/Decreto/D7421.htm#art1 (1.9.2016)

223 Ks. esim. BSD Consulting ja Ibi Été consultoria, 2015, Effects of UTZ certification according to coffee farmers in Brazil, saatavilla osoitteessa: https://utzcertified.org/images/stories/site/pdf/downloads/impact/brazil2015/Effects_of_UTZ_Certification_according_to_Brazilian_farmers_2015.pdf. Tutkimuksen tilasi UTZ Certified. Ks. myös Catholic Relief Services ja Repórter Brasil, 2016, Farmworker protections and labor conditions in Brazil's coffee sector

siirtotyöntekijöistä asuntolamajoituksen. Kenttätutkimusryhmä ei pystynyt vierailemaan asuntolassa eikä yksikään tätä raporttia varten haastatelluista Fazenda NSG:n työntekijöistä asunut asuntolassa. Brasilian työministeriön tarkastajat kuitenkin hyväksyivät Fazenda NSG:n asuntolat vuosina 2013 ja 2014 tilalle tehdyillä tarkastuskäynneillä. Tarkastajat eivät käyneet tilalla vuonna 2015.²²⁴ Cofiroastersin vastineen mukaan asuntolassa asuvat työntekijät maksavat majoituksesta ja ruoasta 3 realia (0,83 euroa) päivässä.

Tätä raporttia varten haastatellut vakituiset ja paikallisesti rekrytoidut kausityöntekijät Fazenda Paraísossa ja Fazenda NSG:ssä sekä kaikki Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãoossa haastatellut työntekijät olivat vastuussa omasta majoituksestaan. Työntekijöiden mukaan asumiskustannukset São Sebastião do Paraísossa olivat noin 300 realia ja noin 200 realia São Tomás de Aquinossa. Monet asuivat perheomisteisissa taloissa ja sanoivat, etteivät he tulisi toimeen jos he joutuisivat maksamaan vuokraa. Jotkut olivat hankkineet kotinsa valtiollisten tukiohjelmien kautta.

6.9 TYÖNTEKIJÖILLÄ VÄHÄISET MAHDOLLISUUDET VAIKUTTAA

Yksikään tätä raporttia varten haastatelluista työntekijöistä ei ollut ammattiliiton jäsen. Vain yksi Fazenda Nossa Senhora da Conceiçãoon työntekijöistä kertoi joskus olleensa ammattiliiton jäsen. Toinen saman tilan työntekijä muisteli, että ammattiliittojen jäseniä olisi vierailut tilalla joitakin vuosia sitten.

Vaikuttaa siltä, että paikalliset maaseututyöntekijöiden ammattiliitot ovat käytännössä luovuttaneet työntekijöiden organisoimisen ja pyrkimykset yhteisiin työehtoneuvotteluihin. Sen sijaan liitot tyytyvät tarjoamaan

224 Haastattelut Rural Workers Union of Pimenta:n edustajien kanssa.

oikeudellista tukea ja apua eläkeasioissa työntekijöiden sitä pyytäessä.²²⁵

6.10 TYÖOIKEUDELLISET KANTEET JA VIRKAMIESKÄSITTELYT MEIRAN JA GUSTAV PAULIGIN BRASILIALAISIA TAVARANTOIMITTAJIA VASTAAN

Brasilian työministeriö ylläpitää tietokantaa sakoista, joita on määrätty työnantajille, jotka ovat rikkoneet työterveyttä ja -turvallisuutta, palkanmaksua ja muihin työntekijöiden oikeuksiin liittyviä kansallisia säädöksiä. Vuoden 2015 lokakuun loppuun mennessä työministeriön tietokannasta löytyi yhteensä 28 merkintää Fazenda NSG:stä. Fazenda NSG on Meiran tavarantoimittaja, jonka työoloja käsiteltiin edellisissä alaluvuissa. Nämä 28 sakkovaadetta on pantu vireille työsuojelutarkastajien toimesta vuosien 2003 ja 2014 välillä seuraavin perustein: epäsäännöllinen palkanmaksu, liian pitkä työaika, lepoajat ja puutteet työturvallisuudessa. Vuonna 2014 käsittelyyn otettiin kolme tapausta, jotka kaikki liittyivät työ- ja lepoaikoihin. Meiran ja Cofiroastersin vastineen mukaan Fazenda NSG on reagoinut nopeasti saamiinsa huomautuksiin ja tilan olosuhteet selvästi ylittävät monelta osin lainasettamat vaatimukset.²²⁶

Haku työtuomioistuimen tietokantaan toi esiin kaksi viittausta viljelytiloihin, jotka ovat toimittaneet kahvia Gustav Pauligille. Näissä kahdessa erillisessä tapauksessa, jotka liittyivät kahviviljoihin São Sebastião do Paraísossa ja jotka oli pantu vireille vuonna 2012, työntekijä oli haastanut työnantajan oikeuteen, koska tila ei ollut virallistanut heidän työsuhdettaan lain edellyttämällä tavalla eikä työntekijöille ollut annettu työ- ja sosiaaliturvakorttia (ks. s. 36). Yhdessä tapauksessa viljelijä myönsi syyllisyytensä ja suostui maksamaan korvauksia työntekijälle. Toisessa tapauksessa viljelijä todettiin syylliseksi ja

225 Ks. esim. Federação dos Trabalhadores na Agricultura do Estado de Minas Gerais, 2015, Fortalecimento sindical é pauta no 4º Encontro de Trabalhadores Rurais, saatavilla osoitteessa: <http://www.fetaemg.org.br/noticias/fortalecimento-sindical-e-pauta-no-4o-encontro-de-trabalhadores-rurais/> (2.9.2016)

226 Meira, Raimo Sinisalo, sähköposti 12.10.2016

tuomari määräsi hänet virallistamaan työsuhteen ja maksamaan könttösunnan työntekijän vakuusrahastotilille²²⁷ siltä ajalta, jolta maksuja ei ollut suoritettu.

Yksikään kahvipaahtimoiden Finnwatchille antamissa listoissa olleista tavarantoimittajista ei ollut mustalla listalla tai ns. läpinäkyvyyslistalla (ks. s. 32). Aikaisemmin tänä vuonna julkaisemassaan raportissa Danwatch²²⁸ pystyi kuitenkin yhdistämään kaksi tilaa, joilla Brasilian työsuojeluviranomaisten mukaan vuonna 2015 pidettiin työntekijöitä orjuuden kaltaisissa olosuhteissa, vientiyrityksiin ja osuuskuntiin, jotka ovat toimittaneet kahvia myös suomalaisille paahtimoille. Näillä kahdella tilalla – Fazenda Lagoassa ja Fazenda da Pedrassa – työntekijöillä ei ollut työsopimuksia, henkilökohtaisia suojavarusteita, puhdasta juomavettä tai ovia majoitustiloissaan. Työnantaja oli myös takavarikoinut heidän henkilökohtaiset asiakirjansa. Molemmat tilat toimittivat kahvia Cocarive-osuuskunnalle, joka puolestaan myy kahvia esimerkiksi Volcafelle, joka on yksi maailman suurimmista kahvin vientiyrityksistä. Volcafe vahvisti vastineessaan Danwatchille, että se oli ostanut kahvia Cocariveltä, ja että se ei pysty takaamaan, että se ei olisi jälleenmyynyt Fazenda Lagoan ja Fazenda da Pedran kahvia sen kansainvälisille asiakkaille.

Toisessa samankaltaisessa Danwatchin paljastamassa tapauksessa Cocatrel-osuuskunnan vahvistettiin jatkaneen kahvin myyntiä plantaasilta, joka oli lisätty mustalle listalle jo vuonna 2014. Tässä tapauksessa Eduardo Barbosa de Mellon omistaman plantaasin työntekijöillä ei ollut työsopimuksia tai henkilökohtaisia suojavarusteita. Eduardo Barbosa de Mellon todettiin myös rikkoneen palkanmaksusääntöjä sekä työntekijöiden

227 Brasilian liittovaltio perusti vakuusrahastotilijärjestelmän (Fundo de Garantia por Tempo de Serviço FGTS) vuonna 1967. Se toimii niin, että työntekijälle avataan oma tili, johon työnantajan pitää kuukausittain tallentaa summa, joka vastaa 8 prosenttia työntekijän palkasta. Tili on tarkoitettu tietyt ehdot täyttävälle työntekijöille, ml. maataloussektorin työntekijät ja kausityöntekijät, ja he voivat nostaa varoja tililtä esimerkiksi aiheettoman irtisanomisen tai vakavan sairauden vuoksi tai eläkkeelle jäädessään.

228 Danwatch, 2016, Bitter Coffee – Slavery-like working conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations

majoitukselle asetettuja vaatimuksia. Syyskuussa 2015 Cocatrel vahvisti Danwatchille, että de Mello oli tästä huolimatta edelleen osuuskunnan jäsen. Cocatrel toimittaa kahvia edelleen Volcafelle ja muille vientiyrityksille kuten Grupo Tristão ja Cooxupé. Volcafe totesi vastineessaan Danwatchille, että ”Cocatrel on yksi Brasilian suurimmista osuuskunnista, ja siihen kuuluu useita tuhansia yksittäisiä viljelijöitä ja plantaaseja. Joka vuosi Cocatrel vastaanottaa yli miljoona säkkiä kahvia näiltä tuhansilta viljelijöiltä. Voin vahvistaa, että olemme ostaneet kahvia Cocatrelilta vuosien 2008 ja 2015 välisenä aikana, mutta emme ole vielä saaneet näyttöä siitä, että Cocatrelilta ostamamme kahvi olisi sisältänyt kahvia Eduardo de Mellon plantaasilta.”

Edellä mainittujen vientiyritysten Volcafen, Tristãon ja Cooxupén asiakkaita ovat maailman suurimmat kahvitalot kuten Nestlé ja Jacobs Douwe Egberts (JDE). Suomessa myös Gustav Paulig ostaa kahvia ainakin Volcafelta.²²⁹ Pauligin mukaan sen lisäksi että se edellyttää, että kaikki sen tavarantoimittajat sitoutuvat noudattamaan sen tavarantoimittajille suunnattua ohjeistusta, se vaatii vientiyrityksiä myös aktiivisesti pitämään silmällä mustalle listalle lisättäviä työnantajien nimiä. Vientiyritysten tulee sitoutua olemaan toimittamatta Pauligille kahvia mustalla listalla olevilta kahviviljoilta ja proaktiivisesti kertoamaan Pauligille, jos mustan listan ja tavarantoimittajan hankintaketjun välille muodostuu yhteys. Pauligin mukaan sen käyttämien vientiyritysten tekemät selvitykset osoittavat, että ne eivät ole toimittaneet Fazenda Lagoassa, Fazenda da Pedrassa tai Eduardo Barbosa de Mellon plantaasilla tuotettua kahvia edelleen Gustav Pauligille.²³⁰

Cocatrel-osuuskunta oli aikaisemmin yksi Cofiroastersin Nossa Senhora da Guian käsittelylaitoksen/vientiyrityksen tärkeimpiä raaka-aineen toimittajia.²³¹ Meira hankkii 25 prosenttia raakakahvistaan Nossa Senhora da Gualta Cofiroastersin kautta. Kuitenkin Meiran mukaan Cofiroasters on lopettanut

ostot Cocatrelilta jo yli vuosi sitten, eikä se ole ostanut kahvia Eduardo Barbosa de Mellon plantaasilta viiteen vuoteen.²³²

Suurista kansainvälisistä kahvitaloista Nestlé vahvisti Danwatchille, että se oli hankkinut kahvia Fazenda Lagoasta ja Fazenda da Pedrasta myös toisen, Carmo Coffees -nimisen vientiyrityksen kautta. Nestlén omat tarkastajat olivat vierailleet ko. tiloilla elokuussa 2014 ja 2015, mutta he eivät olleet havainneet tiloilla mitään ongelmia. Nestlén mukaan ”koska sadonkorjuukausi oli jo ohi, kausityöntekijöitä ei ollut paikalla ja asunnot olivat tyhjiä. Sen lisäksi vierailumme Fazenda da Lagoan tilalle elokuussa 2015 ei paljastanut mitään todistusaineistoa rikkomuksista, koska viljelijä oli erittäin todennäköisesti jo tehnyt korjaavia toimenpiteitä niiden epäkohtien suhteen, jotka olivat nousseet esiin paikallisten viranomaisten aiemmin sinä vuonna tekemän auditoinnin yhteydessä.” Suomessa myydään Nestlén pikakahvia ja Nespresso-kahvikapseleita. JDE omistaa useita Suomessa myytyjä kahvibrändejä, kuten Gevalia, Jacobs, Maxwell House ja Tassimo. Vastineessaan Danwatchille JDE totesi, että ”kahvikaupan luonteesta johtuen emme voi taata, ettei työelämän oikeuksiin liittyviä kysymyksiä olisi yhdelläkään niistä tiloista Brasiliassa, joista kahvi myydään osuuskunnille, vientiyrityksille, välittäjille ja lopulta meille. [...] Se on pitkä ja monimutkainen toimitusketju, johon kuuluu arviolta 260 000 viljelijää, ja parhaista ponnisteluistamme huolimatta on mahdollista, että kahvia brasilialaiselta kahviviljalta, jolla on puutteelliset työolot, on löytänyt tiensä meidän toimitusketjuihimme.”

229 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 22.5.2015

230 Paulig-konserni, Seija Säynevirta, sähköposti 8.9.2016

231 Meira, Marleena Bask, sähköposti 15.6.2015

232 Meira, Raimo Sinisalo, sähköposti 6.9.2016

7 CASE Honduras

Hondurasista tuli Keski-Amerikan suurin kahvintuottaja vuonna 2011.²³³ Kahvin tuotanto on elintärkeää maan taloudelle. El Instituto Hondureño del Café -organisaation IHCAFE:n mukaan kahvin tuotannon arvo vastasi vuonna 2014/15 noin 35 prosenttia maan bruttokansantuotteesta.²³⁴ Hondurasin kahvin viennin kokonaisarvo oli vuonna 2015 noin 930 miljoonaa USA:n dollaria (830 miljoonaa euroa).²³⁵

Kahvia viljellään lähes kaikkialla Hondurasissa. Hondurasissa on arviolta noin 120 000 kahvintuottajaa. Suurin osa heistä on kahvin pienviljelijöitä, jotka viljelevät kahvia alle 5 manzanan²³⁶ (noin 3,5 hehtaarin) maatilkulla.

Kahvin sadonkorjuukausi kestää Hondurasissa yleensä lokakuusta maaliskuuhun. Satokautena tilalliset, joiden kahvipellot ovat pinta-alaltaan yli 10 manzanaa (noin 7 hehtaaria), tyypillisesti palkkaavat kausityövoimaa.²³⁷ Kaikenkaikkiaan noin miljoona ihmistä työskentelee kahvin toimitusketjuissa Hondurasissa.²³⁸

Suhteellisen suuri osuus Hondurasin kahvin tuotannosta on sertifioitua. Vuonna 2012 Honduras oli maailman viidenneksi suurin sertifioidun kahvin tuottaja Brasilian, Kolumbian, Vietnamin ja Perun jälkeen. Samana vuonna noin 3 prosenttia koko maailman sertifioidusta- tai verifioidusta kahvista tuotettiin Hondurasissa. Reilu kauppa -sertifioidun tuotannon osuus maan koko kahvin tuotannosta oli 4,5 prosenttia, Rainforest Alliance

-sertifioidun 2,1 prosenttia ja UTZ-sertifioidun 18,2 prosenttia.²³⁹

7.1 TAUSTA: TYÖELÄMÄN OIKEUDET HONDURASSA

HDI:n mukaan Honduras on inhimillisen kehityksen keskitasoa. Noin 14 prosenttia 5–14-vuotiaista lapsista tekee töitä. Koko työväestöstä lähes 20 prosenttia luokitellaan työssäkäyviksi köyhiksi, ja suurimman osan työväestöstä katsotaan olevan heikossa asemassa.²⁴⁰

Järjestäytymisvapaus

Honduras on ratifioinut ILO:n järjestäytymisvapautta ja kollektiivista neuvotteluoikeutta koskevat perussopimukset.²⁴¹ Kansalliset lait kuitenkin rajoittavat työntekijöiden oikeutta perustaa ja liittyä valitsemaansa ammattiliittoon sallimalla vain yhden ammattiliiton peritys tai instituutio. Ammattiliiton perustamiseen tarvitaan vähintään 30 työntekijän tuki, ja liiton johtajien pitää olla luku- ja kirjoitustaitoisia Hondurasin kansalaisia ja koalalla töissä. Maatilat, joilla on alle kymmenen vakituista työntekijää, eivät kuulu työläinsäädännön piiriin, eikä niiden työntekijöillä ole oikeutta liittyä ammattiliittoihin.²⁴² Hondurasin lainsäädäntö rajoittaa myös työntekijöiden lakko-oikeutta. Lakon hyväksymiseen vaaditaan yleensä vähintään kahden kolmasosan enemmistö, ja valtio-omisteisissa yrityksissä työntekijöiden pitää antaa vähintään kuuden kuukauden lakkovaroitus tai anoa lupaa lakkoon etukäteen.

233 Wall Street Journal, 29 July 2011, The Prince of the Coffee Bean, saatavilla osoitteessa: <http://www.wsj.com/articles/SB10001424053111904800304576474211973637364> (17.5.2016)

234 HRN, 18.12.2014, Rubro de café aporta un 35 % al PIB del país, saatavilla osoitteessa: www.radiohrn.hn/l/noticias/rubro-de-cafe-aporta-un-35-al-pib-del-pais (29.7.2016)

235 ITC, Trade Map. Luvut koskevat ei-paahdetun ja ei-koifeiintoman kahvin vientiä.

236 Manzana on Argentiinassa ja Keski-Amerikassa yleisesti käytetty pinta-alayksikkö. Hondurasissa 1 manzana vastaa 6,972.25m².

237 IHCAFE, Information general de cafe de Honduras

238 El Herald, 4.5.2015, Casi 20% de la poblacion depende del cafe en Honduras

239 Faber, Yvette, 2014, Coffee market

240 UNDP, Human Development Report 2015 – Briefing note for Honduras, http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/HND.pdf

241 ILO, Ratifications for Honduras, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102675 (22.7.2016)

242 Ks. esim. International Trade Union Confederation, Survey of violations of trade union rights: Honduras – Legal, saatavilla osoitteessa: <http://survey.ituc-csi.org/Honduras.html#tabs-2> (22.7.2016)

Työntekijöiden järjestymisvapautta ja kollektiivista neuvottelu oikeutta turvaavien lakien täytäntöönpano ja valvonta on heikkoa. Joidenkin työnantajien on raportoitu kieltäytyvän työehtosopimusneuvotteluista ammattiliittojen kanssa tai tekevän neuvottelut erittäin vaikeaksi. Ammattiliittojen johtajien ja työntekijöiden oikeuksia ajavien aktivistien irtisanomiset ovat yleisiä. ILO:n käsiteltävänä on tällä hetkellä kolme järjestäytymisvapautta koskevaa valitusta Hondurasista, joista yksi liittyy naispuolisen ammattiliittoaktivistin murhaan.²⁴³ Kaikenkaikkiaan vuoden 2015 ensimmäisen yhdeksän kuukauden aikana kansalaisjärjestöt dokumentoivat yhdeksän tapausta, joissa ammattiliittojen johtajia oli uhkailtu tai heitä kohtaan oli käytetty väkivaltaa. Ammattiliitot ovat myös tuoneet esiin huolen siitä, että työnantajat suosivat väliaikaisia työsopimuksia ja osa-aikatyötä estääkseen ammattiliittojen perustamisen työpaikoille ja välttääkseen maksamasta työntekijöille kuuluvia etuuksia. Teollisuusalan työntekijöitä, jotka ovat yrittäneet perustaa ammattiliittoja, on joutunut mustalle listalle ja maatalousalalle on perustettu työnantajien kontrolloimia, "keltaisia" ammattiliittoja.²⁴⁴

Minimipalkka

Minimipalkkoista päätetään Hondurasissa kolmikantaneuvotteluissa. Vaikka ammattiliitot osallistuvat neuvotteluihin minimipalkkoista, maataloustyöntekijöiden liitot tai muut järjestöt, jotka voisivat edustaa maataloustyöntekijöitä, eivät ole mukana neuvotteluissa. Minimipalkkalaskelmat perustuvat 8-tuntiseen työpäivään ja 44-tuntiseen työviikkoon, mutta palkkatasoon vaikuttaa paitsi ala myös yrityksen työntekijöiden lukumäärä. Hondurasissa onkin käytössä ainakin 42 minimikuukausipalkan kategoriaa. Vuonna 2015 Hondurasin minimipalkka vaihteli 5385,52–8882,30 lempiran (211–349 euron) välillä kuukaudessa. Hondurasissa mediaanipalkka on kuitenkin jo

243 ILO, Freedom of association cases – Honduras, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:20060:0:FIND:NO:20060:P20060_COUNTRY_ID,P20060_COMPLAINT_STATU_ID:102675,1495810 (22.7.2016)

244 Ks. esim. US Department of State, 2015, Country report on human rights practices: Honduras, saatavilla osoitteessa: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper> (22.7.2016)

useamman vuoden ajan ollut minimipalkkaa alhaisempi, mikä tarkoittaa sitä, että suurelle osasta työvoimaa maksetaan alle minimipalkan. Näin on erityisesti maatalousalalla.²⁴⁵ Hondurasin työ- ja sosiaaliministerin esittämän arvion mukaan jopa noin 50 prosenttia yksityisistä työnantajista maksaa työntekijöille alle minimipalkan.²⁴⁶

Työterveys ja -turvallisuus

Honduras on ratifioinut vain kolme ILO:n työterveyttä ja -turvallisuutta koskevaa yleissopimusta ja työterveys- ja turvallisuusstandardien toimeenpano on heikkoa etenkin rakennus-, vaatetus- ja maatalousalalla. Vuonna 2015 Hondurasin viranomaiset tekivät 577 seurantatarkastusta työpaikoille, joilla oli aiemmin todettu työsuojelu- ja muita työntekijöiden oikeuksien rikkomuksia. Työsuojelutarkastajia vastaan on kuitenkin myös esitetty korruptiosyytöksiä ja tarkastajat eivät aina vastaa uusiin tarkastuspyyntöihin.²⁴⁷

Lapsityövoiman hyväksikäyttö ja pakkotyö

Lapsityövoiman hyväksikäyttö on yleistä Hondurasissa. Virallisten tilastojen vuonna 2012 Hondurasissa oli yli 350 000 lasta ja nuorta töissä. Työtä tekevät lapset kävivät koulua keskimäärin 5,4 vuotta. Yhdysvaltojen ulkoministeriön mukaan Hondurasissa 5–14-vuotiaista lapsityöläisistä 65 prosenttia työskentelee maataloudessa, kuten melonien ja kahvin tuotannossa.²⁴⁸ Maataloudessa työskentelevien lasten keskipalkka oli noin 1 350

245 Wageindicator.org, Minimum wages in Honduras, saatavilla osoitteessa: <http://www.wageindicator.org/main/salary/minimum-wage/honduras> (23.7.2016); Danish Trade Union Council for International Development Cooperation, Honduras – Labour Market Profile, saatavilla osoitteessa http://www.ulandssekretariatet.dk/sites/default/files/uploads/public/PDF/LMP/lmp_honduras_2014_final_version.pdf

246 ILO, 2003, Estudio de condiciones y medio ambiente del trabajo infantil en la agricultura: Café, Costa Rica, saatavilla osoitteessa: <http://white.lim.ilo.org/ipecc/documentos/cafe.pdf.pdf>

247 US Department of State, 2016, Human Rights Report 2015 – Honduras, saatavilla osoitteessa: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper>

248 US Department of Labor, Child labor and forced labor reports – Honduras, saatavilla osoitteessa: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/honduras> (23.7.2016)

lempiraa kuukaudessa.²⁴⁹ Se, että lapselle maksetaan alle minimipalkan, on Hondurasin lain mukaan rikos, josta saattaa seurata 3–5 vuoden vankeustuomio.²⁵⁰

Hondurasissa lakisääteinen työhön pääsemisen vähimmäisikä on 14 vuotta, mutta alle 14-vuotiaat saavat hakeutua töihin viranomaisten luvalla. Lupa annetaan, jos viranomaiset katsovat, että lapsen täytyy tehdä työtä selviytyäkseen. Vuonna 2015 YK:n lapsen oikeuksien komitea ilmaisi huolensa Hondurasin korkealla tasolla pysyneestä lapsityövoiman hyväksikäytöstä, maan työsuojelutarkastajien kyvyttömyydestä tunnistaa lapsityövoiman hyväksikäyttöä, sekä siitä, ettei maan lainsäädäntö ole linjassa kansainvälisten standardien, kuten työhön pääsemisen vähimmäisikää koskevan yleissopimuksen, kanssa.²⁵¹

Hondurasin laki kieltää kaikki pakkotyön muodot, mutta silti pakkotyötä esiintyy maataloudessa, katukaupassa, kotitalouspalveluissa sekä myös rikollisessa toiminnassa kuten huumekaupassa. Tyypilliset pakkotyön uhrit ovat maaseudun ja kaupunkien köyhiä.²⁵²

7.2 NÄIN SELVITYS TEHTIIN

Tämän raportin kenttätutkimuksen Hondurasissa suoritti lapsi- ja naisjärjestö Centro de Desarrollo Humano (CDH). Tammikuussa 2016 CDH haastatteli tätä raporttia varten 24 henkilöä, jotka työskentelivät viidellä eri kahvitilalla Cortésin ja La Pazin alueilla Hondurasissa.

249 Committee on the Rights of the Child: Combined fourth and fifth periodic reports of States parties due in 2012: Honduras, saatavilla osoitteessa: [http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=829&Lang=en\(23.7.2016\)](http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=829&Lang=en(23.7.2016))

250 Children and Adolescents Code, 2014, artikla 134

251 Committee on the Rights of the Child: Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Honduras, saatavilla osoitteessa: [http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fHND%2fCO%2f4-5&Lang=en\(23.7.2016\)](http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fHND%2fCO%2f4-5&Lang=en(23.7.2016))

252 US Department of State, 2016, Human Rights Report 2015 – Honduras; US Department of Labor, List of goods produced with child labor or forced labor, saatavilla osoitteessa <https://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/list-of-goods/> (23.7.2016)

Kaksi tutkituista kahvituloista ei kuulu vastuullisuussertifiointien piiriin. Ne ovat Meiran tavarantoimittajia ja myyvät kahvia Boncafén kautta, joka on osa Massimo Zanetti Green Coffee Group -konsernia.²⁵³ Kolme muuta tilaa valittiin kenttätutkimuksen kohteeksi siksi, että kahden toisistaan riippumattoman, Hondurasin kahvialan sisäpiiriläisen mukaan ne myyvät kahvia vastuullisuussertifioidun Cooperativa Agropecuaria Regional Unión Chinacla (CARUCHIL) -osuuskunnan kautta. Sekä Arvid Nordquist, Gustav Paulig että Löfbergs Lila listasivat CARUCHIL:in yhtenä niiden Reilu kauppa -sertifioidun kahvin toimittajana Finnwatchin pyytäessä maaliskuussa 2015 paahtimoilta tietoja niiden tavarantoimittajista.

Finnwatchin tutkimustoiminnan eettisen ohjeiston mukaisesti kaikille tutkituille tiloille pyrittiin antamaan mahdollisuus kommentoida kenttätutkimuksessa esiin nousseita löydöksiä. Tilojen kontaktoinnissa ilmeni kuitenkin suuria vaikeuksia mm. huonojen yhteyksien takia, ja kommentointimahdollisuuden takaamiseksi käännettiin IHCAFE:n ja paikallisviranomaisten puoleen, joiden edustajat lupasivat toimittaa kenttätutkimuslöydökset tiloille kommentoitavaksi. Finnwatch lähetti espanjan kielelle käännetyt löydökset yhteyshenkilöille ensimmäisen kerran elokuun 2016 alussa, ja uudelleen kuukautta myöhemmin. Lisäksi kenttätutkimusryhmä oli puhelimitse yhteydessä yhteistyötahoihin useaan eri otteeseen. Toisen tilan osalta paikallisviranomaisen raportoi, ettei se pystynyt onnistuneesti toimittamaan löydöksiä ko. tilalle. Toisessa tapauksessa Finnwatch sai tiedon siitä, että tilanomistaja on vastaanottanut löydökset. Hän ei kuitenkaan toimittanut kommenttejaan Finnwatchille määräaikaan mennessä. Koska tiloja ei ole voitu kontaktoida suoraan Finnwatchin toimesta, näitä kahta tutkittua ei-sertifioitua tilaa ei nimetä tässä raportissa.

CARUCHIL-osuuskuntaan onnistuttiin luomaan suorat yhteydet. Kun kenttätutkimuksen havainnot lähetettiin osuuskunnalle kommentoitavaksi, se ilmoitti Finnwatchille menettäneensä Reilu kauppa -sertifiointin. CARUCHIL sanoi vastineessaan myös, ettei

253 Meira, Marleena Bask, sähköposti 15.6.2015

Taulukko 7 – Tutkitut tilan Hondurasissa

	CARUCHIL (osuuskunta)	Tila R	Tila F
Sijainti	Chinacla, La Paz	San Antonio, Cortes	Chinacla, La Paz
Sertifiointi	Reilun kaupan sertifioima vuosina 1993–2016	Ei-sertifioitu	Ei-sertifioitu
Osuuskunnan / tilan koko	325 jäsentä	35 hehtaaria tuotannossa	50–100 hehtaaria tuotannossa
Yhteys Suomen kahvimarkkinoille	Toimittanut kahvia Arvid Nordquistille, Gustav Pauligille ja Löfbergs Lilalle. Tämän raportin haastattelut tehtiin kolmella tilalla, joista kahdella tuotantoa oli 0–10 hehtaaria ja yhdellä tuotantoa 10–50 hehtaaria.	Myy kahvia Boncafen käsittelylaitokselle, jonka omistaa Massimo Zanetti Green Coffee Group. Toimittanut kahvia Meiralle. Meira on osa Massimo Zanetti Beverage Groupia.	Myy kahvia Boncafen käsittelylaitokselle, jonka omistaa Massimo Zanetti Green Coffee Group. Toimittanut kahvia Meiralle. Meira on osa Massimo Zanetti Beverage Groupia.

yksi Finnwatchin tutkimista kolmesta tilasta kuulunut osuuskuntaan ja ettei se ole myynyt ko. tilan kahvia eteenpäin. Tästä tilasta käytetään alla nimitystä 'tila E'.

Reilu kauppa vahvisti vastineessaan, että vielä Finnwatchin kenttätutkimuksen aikana aiemmin tänä vuonna CARUCHIL oli sen sertifioima, mutta että se on sittemmin menettänyt sertifioinnin. Reilun kaupan vastineen mukaan sen auditotijat olivat löytäneet osuuskunnasta Reilun kaupan kriteerien vastaisia poikkeamia jo vuonna 2014 ja uudelleen vuonna 2015. Molemmilla kerroilla poikkeamat johtivat sertifioinnin tilapäiseen hyllyttämiseen ja korjaaviin toimenpiteisiin, mutta lopulta CARUCHIL menetti sertifioinnin toukokuussa 2016 vakavien poikkeamien seurauksena. Reilun kaupan mukaan pääasiallinen syy CARUCHIL:in sertifioinnin menetykseen oli ongelmat kahvin jäljitettävyydessä, toisin sanoen sen epäiltiin myyneen osuuskunnan kautta myös ei-sertifioitujen tilojen kahvia Reilun kaupan markkinoille. Sekä CARUCHIL:in että Reilun kaupan vastineita käsitellään muilta osin tarkemmin seuraavissa luvuissa kenttätutkimuslöydösten erittelyn yhteydessä.

Päivää ennen tämän raportin julkaisemista Finnwatch sai tietää, että CARUCHIL:in osuuskunta on myös UTZ-sertifioitu. Lyhyestä varoituksesta huolimatta UTZ vahvisti Finnwatchille, että sen auditotijat olivat havainneet viimeisimmän auditoinnin yhteydessä osuuskunnassa poikkeamia, jotka johtivat korjaaviin

toimenpiteisiin. Lisäksi UTZ sanoi olevansa yhteydessä auditoinnit tehneisiin tahoihin, ja että se ryhtyisi toimenpiteisiin tässä raportissa esiin tuotujen ongelmien selvittämiseksi.

Nuorimmat tätä raporttia varten Hondurasissa haastatellut työntekijät olivat vain 5-vuotiaita. Yhteensä kuusi haastateltavista oli alle 18-vuotiaita. Aikuisista haastateltavista 11 oli 25–61-vuotiaita miehiä ja seitsemän 22–53-vuotiaita naisia. Haastateltujen enemmistö, mukaan lukien kaikki haastatellut lapset, työskentelivät kahvinpoimijina ja kantoivat kahvimarjasäkkejä punnitusasemille. Loput haastatelluista työntekijöistä olivat esimerkiksi vastuussa lannoitteiden levittämisestä, kasvihuoneista ja maanraivauksesta. Tilakohtaiset otokset olivat pieniä, mikä osittain johtuu siitä, että haastatelluja oli haasteellista järjestää tilojen ulkopuolella olosuhteissa, jotka mahdollistivat luottamuksellisuuden ja anonymiteetin suojan. Kenttätutkimusta taustoitettiin haastatteleamalla myös muita paikallisia kahvialan asiantuntijoita ja paikallisviranomaisia.

Kaikki haastateltavat olivat Hondurasin kansalaisia. La Pazin alueella he kuuluivat alkuperäisväestöihin kun taas Cortésissa kaikki haastatellut olivat mestitsejä. La Pazin ja Cortésin alueilla valtaosa viljelytilojen työntekijöistä palkataan paikallisesti. Hondurasin muilla kahvinviljelyalueilla työvoima koostuu usein ainakin osittain siirtotyöntekijöistä, mutta tässä tapaustutkimuksessa ei käsitellä otannasta johtuen siirtotyövoimaan liittyviä kysymyksiä.

Kahvia kuljetetaan Chinaclassa La Pazissa.

7.3 EPÄVIRALLISIA, SUULLISIA TYÖSOPIMUKSIA

Hondurasin työlainsäädännön mukaan kaikille työntekijöille pitää antaa kirjallinen työsopimus. Tämä ei kuitenkaan koske suurta osaa maataloussektorin työntekijöistä (työlainsäädäntöä ei sovelleta pientiloille) tai niitä, jotka tekevät urakkatyötä alle 60:n päivän jaksoissa. Käytännössä etenkin viljely- ja karjatilojen työntekijät ovat epävirallisissa työsuhteissa eivätkä he ole oikeutettuja työlainsäädännön takaamiin etuihin, ja usein he myös käytännössä jäävät esimerkiksi sosiaaliturvan ulkopuolelle.

Yhdelläkään tätä raporttia varten haastatelluista työntekijöistä ei ollut muodollista työsopimusta. Sen sijaan työntekijät kaikilla viidellä tilalla olivat tehneet suullisen sopimuksen tilojen esimiesten kanssa. Tutkituilla alueilla kahvin viljelytilat sijaitsevat lähellä toisiaan ja sekä tilojen vakituiset että kausityöntekijät ovat paikallisia. Työntekijöiden mukaan jos he ovat tyytymättömiä nykyisen työpaikkansa työoloihin, he voisivat periaatteessa yksinkertaisesti kävellä seuraavalle tilalle ja pyytää töitä sieltä. Työntekijöiden ja paikallisten viranomaisten mukaan työolot ja palkkataso ovat kuitenkin samanlaisia kaikilla alueen tiloilla, eikä työntekijöillä ole mahdollisuuksia neuvotella työehdoista tai palkasta työnantajien kanssa.

Vastineessaan CARUCHIL huomautti, että työlainsäädäntöä ei sovelleta tiloihin, joilla on alle kymmenen vakituista työntekijää, joten

lain vaatimukset esimerkiksi työsopimuksesta eivät koske 90 prosenttia osuuskunnan jäsenistä.

Vaikka raporttiin haastatelluilla työntekijöillä ei ollut työsopimuksia tai niiden tuomaa pitkän aikavälin varmuutta työpaikasta, monet heistä olivat kuitenkin työskennelleet samoilla tiloilla useita vuosia, jotkut jopa 10 vuotta. Yleisesti ottaen työntekijät ei-sertifioituilla tiloilla olivat pysyneet saman työnantajan leivissä kauemmin kuin Reilu kauppa-sertifioituilla tiloilla. Kaikki tätä raporttia varten haastatelluista työntekijöistä olivat löytäneet työpaikan sukulaisten, ystävien ja naapureiden kautta tai ottamalla suoraan yhteyttä tilaan ilman minkäänlaisia välittäjiä tai työnvälittäjiä.

7.4 LAPSITYÖVOIMAN HYVÄKSIKÄYTTÖ ON YLEISTÄ

Haastateltujen työntekijöiden mukaan kaikilla viidellä tilalla työskenteli 13-vuotiaita tai nuorempia lapsia, jotka eivät olleet tilanomistajan lapsia vaan perheen ulkopuolista työvoimaa. Tiloilla E ja R oli jopa 5–6-vuotiaita lapsia töissä. Tiloilla töissä olevat lapset poimivat kahvimarjoja ja kantoivat työpäivän loppuksi kahvisäkkejä punnitusasemille. Lasten kantaman kahvin määrä riippui heidän iästään ja vaihteli noin 2,5–37 kiloon. Tätä raporttia varten haastateltujen lasten mukaan he työskentelivät taukoineen 5–6 tuntia päivässä

Lapsityön hyväksikäyttö kahviloilla ja plantaaseilla

Yhdysvaltojen työministeriö ylläpitää listaa tuotteista, joita valmistuksessa hyväksikäytetään lapsityövoimaa. Listan mukaan lapsityövoiman hyväksikäyttöä esiintyy kahviloilla ja -plantaaseilla seuraavissa maissa: Kolumbia, Norsunluurannikko, Dominikaaninen Tasavalta, **El Salvador, Guatemala**, Guinea, **Honduras, Kenia, Mexico, Nicaragua**, Panama, Sierra Leone, **Tansania ja Uganda**. Lapsityövoiman hyväksikäyttö on kahviloja yleisempää vain puuvillan, sokeriruohon ja tupakan alku-tuotannossa. Vuonna 2015 kahvia tuotiin Suomeen kaikista yllä olevassa listassa lihavoiduista maista.

Kaikkea lasten tekemää työtä ei lasketa lapsityövoiman hyväksikäytöksi. Lapsen tai nuoren osallistuminen työntekoon nähdään yleisesti ottaen positiivisena silloin, kun se ei vaikuta lapsen terveyteen, henkilökohtaiseen kehitykseen tai koulunkäyntiin. Lapsityövoiman hyväksikäytöllä tarkoitetaan sellaista lapsella teetettyä työtä, joka riistää lapselta hänen lapsuutensa, ja joka on haitallista hänen fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselleen. Se, voidaanko jotain työtä kutsua lapsityöksi riippuu erilaisista tekijöistä, kuten lapsen iästä, työn laadusta ja työajasta sekä olosuhteista, joissa työtä tehdään.²⁵⁴

Lapsityövoiman hyväksikäyttö on yleisintä maataloussektorilla. Lapsityöläisistä 60 prosenttia – 98 miljoonaa tyttöä ja poikaa – työskentelee maataloudessa. Suurin syy tähän on maaseutualueilla yleiset köyhyys ja rajoitetut koulutusmahdollisuudet, sekä riittämättömän

maatalousteknologia. Myös maataloussektorin heikko sääntely useissa maissa vaikeuttaa lapsityövoiman hyväksikäytön kitkemistä.

Osallistuminen maataloustöihin ei kuitenkaan aina ole lapsityövoiman hyväksikäyttöä. Vaikka maatalous on myös yksi vaarallisimmista työaloista, lapsen iälle sopivat ja vähemmän riskialttiit tehtävät, jotka eivät häiritse lapsen koulunkäyntiä ja vapaa-aikaa, voivat olla normaali osa maaseudulla kasvamista.²⁵⁵

ILO:n työhön pääsemisen vähimmäisikää koskevan yleissopimuksen 138 (1973) on ratifioinut 168 maata. Sen mukaan vähimmäisikä ei saa olla alempi kuin se ikä, jossa oppivelvollisuus päättyy, eikä missään tapauksessa alle 15 vuotta. Lapset, jotka ovat 13–15-vuotiaita, saavat tehdä kevyttä työtä, jos se ei haittaa heidän terveyttään ja kehitystään, tai heidän koulunkäyntiään, osallistumistaan ammatinvalinnanohjaukseen tai ammattikoulutusohjelmiin. Vähimmäisikä vaarallisena pidettyyn työhön on 18 vuotta.²⁵⁶

ILO on tehnyt tapaustutkimukseen perustuvan arvion lapsityöläisten terveystarpeista kahvinviljelyssä. Selvityksen mukaan näitä ovat kosteuden ja sateen aiheuttamat vilustumiset ja flunssat, lämpöhalvaus, auringonpistos, ihosyöpä ja auringonpolttamat, pistot, puremat, ja jopa kuolema tai vakava vamma tai ihovaurio sen seurauksena, että lapsi on joutunut kontaktiin matojen, muurahaisten, ampiaisten, käärmeiden, jyrsijöiden tai muiden eläinten kanssa.²⁵⁷

254 ILO, What is child labour, saatavilla osoitteessa: <http://www.ilo.org/ipecc/facts/lang--en/index.htm> (27.7.2016)

255 ILO, Child labour in agriculture, saatavilla osoitteessa: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Agriculture/lang--en/index.htm> (27.7.2016)

256 ILO, Convention C138 – Minimum Age Convention, 1973, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312283 (27.7.2016)

257 ILO, 2003, Estudio de condiciones y medio ambiente del trabajo infantil en la agricultura: Cafe, Costa Rica

CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvilla tiloilla ja keskimäärin 8 tuntia ei-sertifioituilla tiloilla R ja F. Hondurasin työlaeainsäädännön mukaan alle 17-vuotiaat lapset voivat työskennellä enimmillään 6 tuntia päivässä, mutta kuten aikaisemmin mainittiin, työhön pääsemisen vähimmäisikä Hondurasissa on 14, eikä se ole linjassa kansainvälisten ihmisoikeusstandardien kanssa.

Hondurasissa ala-asteen lukukausi alkaa helmikuun alussa ja loppuu marraskuun ensimmäisellä viikolla pidettäviin päättökokeisiin. Koska kahvin sadonkorjuukausi tyypillisesti kestää lokakuusta helmikuun loppuun, kahvivilojen lapsityöläiset ovat usein pois koulusta lukukausien lopussa ja alussa. Raporttiin haastatelluista lapsista ne, jotka työskentelivät tilalla E, sanoivat, että he palaavat kouluun vasta maaliskuussa.

Haastateltujen työntekijöiden mukaan lasten ikää ei tarkasteta millään tilalla heidän aloittaessaan työt, ja tilojen esimiehet hyväksyvät sen, että vanhemmat tuovat lapsensa mukanaan töihin. Yleensä lasten poimimaa kahvi lisätään heidän vanhempensa keräämään määrään, joilloin se myös huomioidaan vanhemmille maksettavaa urakkapalkkasta laskettaessa. Osa lapsista työskentelee vanhempensa kanssa, mutta lapset voivat työskennellä tiloilla myös ilman valvontaa ja erillään vanhemmistaan. Joidenkin tilalla E ja tilalla R työskentelevien lasten vanhemmat eivät työskennelleet lainkaan kotoilla. Kaikilla viidellä tilalla osalle lapsista maksettiin palkkaa myös suoraan.

Cofiroastersin Code of Conduct kieltää lapsityön ILO:n määritelmän mukaisesti. Reilun kaupan sertifiointikriteerien mukainen työhön pääsemisen vähimmäisikä on 15-vuotta tai ko. maan lakisääteinen vähimmäisikä jos se on korkeampi.

Vastineessaan CARUCHIL huomautti, että koulujen lomien osuvat pääosin yhteen sadonkorjuukauden kanssa, ja että tiloilla työskentelevät vanhemmat ottavat usein lapsensa mukaan töihin siksi, että se on turvallisempaa kuin jättää heidät yksin kotiin. Tämä ei kuitenkaan CARUCHIL:in mukaan välttämättä tarkoita sitä, että lapset osallistuisivat tiloilla

työntekoon. CARUCHIL myös huomioi, että lapsityövoiman käytön kitkeminen on käytännössä haasteellista, koska se on yleistä ja kulttuurisesti hyväksyttyä Hondurasissa, ja myös usein köyhyyden takia välttämätöntä. CARUCHIL kuitenkin kampanjoi muuttaakseen asenteita lapsityötä kohtaan, ja pitää viikonloppukoulua, jossa lapsille opetetaan esimerkiksi englantia ja tietokonetaitoja.

Reilu kauppa huomautti vastineessaan, että sen auditoijat havaitsivat alla 15-vuotiaita työntekijöitä CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvilla tiloilla jo vuonna 2014, joilloin osuuskunnan sertifiointi jäädettiin kunnes korjaavat toimenpiteet oli toimeenpanttu. Epäily lapsityövoiman käytöstä Reilu kauppa -sertifioidulla tilalla käynnistää aina tapauskohtaisen tutkinnan ja korjaavat toimenpiteet, joita varten on laadittu tietyt menettelytavat (Protection Policies and Procedures for Children and Vulnerable Adults). Vastineessaan Reilu kauppa myös totesi, ettei lapsityöhön liittyviä riskejä voida poistaa vain kielloilla ja valvonnalla. Sen sijaan Reilu kauppa pyrkii rohkaistamaan pienviljelijöitä ottamaan itse vastuun asiasta. Reilun kaupan mukaan CARUCHIL on saanut paljon lapsityöhön liittyvää koulutusta. Vuonna 2013 CARUCHIL:ista tuli ensimmäinen Reilu kauppa -sertifioitu osuuskunta, joka toteutti lapsityövoiman hyväksikäytön tunnistamiseen ja ehkäisyyn keskitetyn ohjelman (Youth Inclusive Community Based Monitoring and Remediation, YICBMR). Sen jälkeen ohjelmaa on pilotoitu 13 muussa maassa. Reilun kaupan mukaan pilotin avulla CARUCHIL tunnisti lapsityövoiman hyväksikäyttöön liittyviä riskejä kahdella osuuskuntaan kuuluvalla tilalla, ja toteutti useita korjaavia toimenpiteitä ja kehitti toimintasuunnitelman lapsityön ehkäisemiseksi.

7.5 URAKKAPALKAT SAATTAVAT JÄÄDÄ JOPA PUOLEN MINIMIPALKASTA

Kaikilla viidellä tutkitulla tilalla työntekijöiden poimimat kahvimarjat punnittiin päivittäin ja määrät merkittiin ylös. Heille viikoittain maksettu palkkasumma muodostui heidän keräämiensä kahvimarjojen määrän perusteella. Suurin osa haastatelluista työntekijöistä

sanoi luottavansa tiloilla käytössä oleviin punnituslaitteisiin.

Työntekijöille maksettiin palkkaa kerran viikossa, yleensä puolilta päivin lauantaisin. Rahat maksettiin heille suoraan käteen, eivätkä he saaneet palkkakuitteja. Haastatellut työntekijät eivät raportoineet vähennyksiä tai epäsäännöllisyyksiä palkanmaksussa.

Tätä raporttia varten haastatellut työntekijät kertoivat saavansa palkkaa 100–125 lempiraa (3,93–4,92 euroa) kvintaalilta²⁵⁸ sadonkorjuukaudella 2015/16. Tämä tarkoittaa suurin piirtein 2 430–4 420 lempiran (95,55–173,80 euron) kuukausituloja riippuen siitä, kuinka paljon kahvia he poimivat. Haastatelluista työntekijöistä ne, jotka olivat töissä pienemmillä tiloilla, raportoivat alhaisimpia tuloja. Kaikista korkeimpia kuukausituloja sadonkorjuukauden aikana raportoivat tilan E työntekijät. Kaikkien työntekijöiden raportoimat kuukausiansiot olivat kuitenkin huomattavasti alle maatalous-, metsästy- ja kalastussektorin lakisääteisen minimipalkan, joka vuonna 2015 oli 5 385 lempiraa (211 euroa) 1–10 työntekijän yrityksille, 5 667 lempiraa (222,82 euroa) 11–50 työntekijän yrityksille, ja 5 856 lempiraa (230,27 euroa) 51–150 työntekijän yrityksille. Vuonna 2016 minimipalkkoja on nostettu viidellä prosentilla.²⁵⁹

Työntekijöiden raportoimat ansiot sadonkorjuukauden ulkopuolella olivat vieläkin alhaisempia. Vakituiset työntekijät neljällä tutkittulla tilalla raportoivat 80–100 lempiran (3,15–3,93 euron) päiväpalkkoja sadonkorjuukauden ulkopuolella. Työntekijät tilalla R raportoivat 200–600 lempiran (7,86–23,59 euron) viikkoansioita.

Useiden haastateltavien mukaan matala palkkataso on yksi syy sille, että lapsityövoiman hyväksikäyttö on niin vakiintunutta Hondurasin kahvisektorilla. Työssäkäyvät aikuiset eivät yksinkertaisesti pysty ansaitsemaan riittävästi tuloja elättääkseen perheitään.

²⁵⁸ Hondurasissa kvintaali on noin 46 kiloa.

²⁵⁹ Secretaria de Estado en los Despachos de Trabajo y Seguridad Social, saatavilla osoitteessa: http://www.congresonacional.hn/transparencia/images/leyes/2014_2/STSS-Acuerdo_No_STSS-599-2013-Salario_Minimo_2014_a_2016.pdf

Hondurasin kansallisen tilastointielimen INE:n arvioiden mukainen perusruokakorin hinta viiden hengen perheelle oli 7 780 lempiraa (306 euroa) kuukaudessa vuonna 2015 ja 7 980 lempiraa (313,79 euroa) vuonna 2016. Tätä raporttia varten haastateltujen työntekijöiden perhekoko oli keskimäärin kuusi henkilöä. He käyttivät pienet palkkatulonsa lähinnä papujen, riisin, sokerin, voin, maissin, kahvin, suolan ja saippuan ostamiseen. Kaikki haastateltavat sanoivat, että heidän tulotonsa vaihtelee vuoden mittaan. Lisäksi monet sanoivat, että he joutuivat pyytämään luottoa paikallisilta kaupoilta ja/tai keksimään vaihtoehtoisia keinoja ansaita lisää rahaa, kuten perinteisten *tamales*-kääryleiden valmistaminen ja myyminen tai työt muilla viljelytiloilla, kattaakseen terveystuloja, hankkiakseen kunnan vaatteita tai pystyäkseen kustantamaan tarvittavat koulutarvikkeet. Neljä haastateltavista raportoi ottaneensa lainaa rahoituslaitoksilta tai rahoitusta tarjoavilta kansalaisjärjestöiltä. Lainatuilla varoilla he olivat hankkineet maataloustarvikkeita.

CARUCHIL vahvisti vastineessaan, että osuuskuntaan kuuluvat tilat maksoivat palkkaa 100 lempiraa kvintaalilta 2015/2016 sadonkorjuukauden aikana. Sen mukanaan työntekijät poimivat arviolta 1,5–2 kvintaalia päivässä.

Reilun kaupan auditoijat olivat havainneet liian alhaisia kausityöntekijöille maksettujen palkkoja CARUCHIL:in osuuskunnassa jo vuonna 2015 mikä jälleen johti korjaaviin toimenpiteisiin. Reilu kauppa myönsi vastineessaan, että kahvin pienviljelijöiden on vaikea ottaa huomioon kausityöntekijöiden tarpeet, koska he ovat myös itse usein taloudellisesti ahtaalla. Siksi työntekijöitä koskevat Reilun kaupan sertifiointikriteerit ovat pientiloilla erilaiset kuin suurilla plantaaseilla. Pientilojen palkkatyövoimaa koskevia kriteereitä tullaan kehittämään niin, että huomioivat myös kausityövoiman nykyistä paremmin.

Reilu kauppa toteaa vastineessaan myös, että ratkaisu moneen tämän tapaustutkimuksen esiintuomaan ongelmaan on riittävän toimeentulon varmistaminen niin pienviljelijöille, kuin heidän palkkaamalleen kausityövoimalle. Reilun kaupan maksama takuu-hinta ja Reilun kaupan lisä, joka maksetaan

takuuhinnan lisäksi, on tarkoitettu turvaamaan viljelijöiden toimeentuloa. Kuitenkin jos kahviosuuskunnat eivät saa myytyä satoaan Reilun kaupan markkinoille, jää niiden tuoma taloudellinen turvaverkko riittämättömäksi. Reilun kaupan mukaan hondurasilaiset Reilun kaupan kahviosuuskunnat saivat vuonna 2014 myytyä kahvistaan 75 prosenttia Reilun kaupan markkinoille, mitä se piti poikkeuksellisen korkeana lukuna. Reilu kauppa ei kuitenkaan tiennyt, kuinka suuren osan kahvistaan CARUCHIL:in osuuskunta on saanut myytyä eteenpäin sertifioituna.

7.6 TYÖNTEKIJÖILTÄ PUUTTUVAT SUOJAVARUSTEET; SAIRASPOISSAOLOJA EI KORVATA

Sekä täysikäiset että lapsityöläiset kaikilla tutkituilla tiloilla kertoivat terveysriskeistä kuten esimerkiksi kosteat ja kylmät olosuhteet etenkin joulukuussa, mutta myös kuumuus ja puremat sekä pistot. Yleisimmin työntekijät raportoivat erilaisista henkitysteiden oireista ja auringonpistoksista ja päänsärystä, mutta jotkut sanoivat kärsivänsä myös ripulista ja oksentelusta.

Kaikkien tätä raporttia varten haastateltujen työntekijöiden mukaan heille ei maksettu korvausta sairaspäiviltä. Työntekijöiden mukaan jos he ovat kipeitä aamulla, eivätkä mene töihin, he yksinkertaisesti menettävät sen päivän ansiot. Jos he sairastuvat päivän aikana, he joutuvat itse järjestämään ja maksamaan hoidostaan.

Haastateltujen työntekijöiden mukaan heille ei myöskään maksettu korvausta työtaturmista tai työvammoista. Yksi haastatelluista tilan F työntekijöistä sanoi, että työtaturman sattuessa työnantaja kuitenkin veisi heidät lääkäriin. CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvien tilojen työntekijät kertoivat, että tapaturman sattuessa heille joko annettaisi ensiapua, heidät vietäisi lääkäriin tai heille annettaisi rahaa kuljetuksen järjestämiseksi lääkäriin.

Haastatelluista työntekijöistä vain vakituiset työntekijät tilalla F raportoivat saaneensa henkilökohtaiset suojarusteet työnantajalta

(kasvosuojat ja suojalasit). Kaikki muut haastatellut työntekijät kertoivat hankkineensa itse käyttämänsä työvarusteet kuten pitkähihaiset paidat, saappaat, hatut ja sadevarusteet. Työntekijät ei-sertifioituilla tiloilla raportoivat myös ostaneensa joitain työkaluja. Kaikista haastateltavista vain yksi CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvien tilojen työntekijä kertoi saaneensa työterveys- ja turvallisuuskoulutusta.

Hondurasin työlainsäädännön mukaan työnantajien tulisi ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin suojatakseen työntekijöitä työtaturmilta ja korvata työtaturmat työntekijälle. Reilun kaupan vastineen mukaan sen auditoijat ovat havainneet CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvilla tiloilla puutteita työntekijöiden suojarusteissa, ensiaputarjoissa ja -tarvikkeissa.

7.7 PUHDAS JUOMAVESI JA KÄYMÄLÄT PUUTTUVAT

Haastateltujen työntekijöiden mukaan he olivat sopineet tilojen esimiesten kanssa työajoista, jotka olivat Hondurasin työlainsäädännön mukaisia (ts. 8 tuntia päivässä, 44 tuntia viikossa). Kausityöntekijät kuitenkin kertoivat, että halutessaan parantaa ansioitaan, he saattoivat aloittaa työt aikaisemmin ja lopettaa myöhemmin. Osa vakituisista työntekijöistä kertoi tekevänsä välillä ylitöitä, joista heille maksettiin lisäkorvausta.

CARUCHIL huomautti vastineessaan, että työntekijät tutkituilla tiloilla tyypillisesti työskentelevät kello 07.00–14.00, mukaan lukien tunnin lounastauko.

Haastateltujen työntekijöiden mukaan vain tilalla F heille oli juomavettä ja käymälät käytettävissä lähellä niitä alueita, millä he työskentelivät. Muilla tiloilla työntekijät kantoivat juomavettä mukanaan ja tekivät tarpeensa pelloille.²⁶⁰ Tilalle E oltiin asentamassa juomavesipistettä.

²⁶⁰ Yhdellä CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvista tiloista ja tilalla R työntekijöille oli tarjolla juomavettä tilalla sijaitsevassa talossa, mutta ei pelloilla, joilla he työskentelivät.

Kahvin pienviljelijöiden ja maataloustyöntekijöiden ruokaturva

Noin 13 prosenttia maailman väestöstä elää äärimmäisessä köyhydessä²⁶¹ ja arviolta 12,9 prosenttia ihmisistä on aliravittuja.²⁶² Köyhyys ja nälkä kulkevat käsi kädessä. Maailman köyhät ovat pienviljelijöitä, maattomia maataloustyöntekijöitä, paimentolaisia, naisia ja lapsia. Merkittävä osuus heidän tuloistaan menee ruokaan (arviolta 60–80 prosenttia, kun esimerkiksi Suomessa vastaava luku on keskimäärin 10 prosenttia).²⁶³ Ruokaturva on yksi usein käytetyistä hyvinvoinnin mittareista.

YK:n elintarvike ja maatalousjärjestö FAO:n mukaan ruokaturva toteutuu, kun kaikilla ihmisillä on kaikkina aikoina fyysiset, sosiaaliset ja taloudelliset mahdollisuudet saada riittävästi turvallista ja ravitsevaa ruokaa, joka vastaa heidän tarpeitaan ja mieltymyksiään ja mahdollistaa aktiivisen ja terveen elämän. Ruokaturvan neljä peruspilaria ovat ruuan saatavuus, tarjonnan jatkuvuus, ihmisten mahdollisuus hankkia ruokaa ja ruuan hyödyntäminen.²⁶⁴ Toisin sanoen pelkkä ruuantuotanto tai ruuan määrä eivät takaa ruokaturvaa. Ruokaturvattomuutta esiintyy myös maissa, joissa tuotetaan ruokaa, ja joissa sitä on markkinoilla. Noin puolet ruokaturvattomuudesta kärvivistä ihmisistä elää viljelijätalouksissa.²⁶⁵

Kehittyvien maiden pienviljelijät kärsivät usein ajoittaisesta ruokaturvattomuudesta, koska heidän oma tuotantonsa ei riitä koko vuoden tarpeisiin, mutta heillä ei myöskään ole aina varaa ostaa ruokaa. Samalla heillä on vähäiset mahdollisuudet ottaa käyttöön uusia, tuottoisampia viljelymenetelmiä niiden vaatimien investointien takia tai sen takia että ne eivät sovi paikallisiin luonnonoloihin. Tällainen kausittainen ruokaturvattomuus on

pitkäkestoisen – tai rakenteellisen – ja äkillisen, esimerkiksi sääolojen vaihteluista tai poliittisista konflikteista johtuvan ruokaturvattomuuden välimuoto.²⁶⁶

Olemassa oleva tutkimuskirjallisuus viittaa siihen, että myös kahvin pienviljelijät kärsivät kausiluonteisesta ruokaturvattomuudesta erityisesti sade- ja istutuskausien aikaan, sekä sadonkorjuun ensikuukausina kun edellisen sadon myynnistä saadut tulot on käytetty loppuun eikä uutta satoa ole vielä myyty. Nämä tutkimukset, jotka ovat keskittyneet vahvasti Keski-Amerikkain maihin, ovat löytäneet ruokaturvattomuutta 63–100 prosentilla tutkituista tiloista.²⁶⁷ Tilastollisesti köyhyys ja ruokaturvattomuus on yleisempää Kaakkois-Aasian ja Saharan eteläpuolisen Afrikan maissa, mutta näillä alueilla kahvinviljelyn ja ruokaturvattomuuden

261 World Bank, Poverty – Overview, saatavilla osoitteessa: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> (31.8.2016)

262 FAO, The State of food insecurity in the world 2015, saatavilla osoitteessa: <http://www.fao.org/hunger/key-messages/en/> (31.8.2016)

263 Karttunen, K., Kihlström, L. & Taivalmaa, S., 2014, Nälkä ja yltäkylläisyys – Ruokaturva maailmassa, Gaudeamus

264 FAO, Food security statistics, saatavilla osoitteessa: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-fs/en/>

265 Karttunen, K., Kihlström, L. & Taivalmaa, S.: Nälkä ja yltäkylläisyys

266 Karttunen, K., Kihlström, L. & Taivalmaa, S.: Nälkä ja yltäkylläisyys

267 Ks. esim. Bacon C.M., Méndez V. E., Gomez M., Stuart D., Flores S., 2008, Are Sustainable Coffee Certifications Enough to Secure Farmer Livelihoods? The Millennium Development Goals and Nicaragua's Fair Trade Cooperatives, Globalizations, Vol.5(2):259-274, saatavilla osoitteessa: https://www.uvm.edu/giee/pubpdfs/Bacon_2008_Globalizations.pdf; Campbell C., 2013, East Timorese Sell Their Coffee to Starbucks, Starve at Home, Time Magazine, saatavilla osoitteessa: <http://world.time.com/2013/10/25/the-east-timorese-are-selling-tons-of-great-organic-coffee-but-they-still-starve/> (21.7.2015); Caswell M., Méndez V.E., Bacon C.M., 2012, Food security and smallholder coffee production: current issues and future directions. ARLG Policy Brief # 1., Agroecology and Rural Livelihoods Group (ARLG), University of Vermont. Burlington, VT, USA, saatavilla osoitteessa: http://www.uvm.edu/~agroecol/CaswellEtAl_Food-SecurityCoffeeARLG%20pb1_12.pdf; Méndez V. E., Bacon C. M., Olson M., Petchers S., Herrador D., Carranza C., Trujillo L., Guadarrama-Zugasti C., Córdón A., Mendoza A., 2010, Effects of Fair Trade and organic certifications on small-scale coffee farmer households in Central America and Mexico, Renewable Agriculture and Food Systems, Vol.25(3):236-251, saatavilla osoitteessa: http://journals.cambridge.org/abstract_S1742170510000268 (21.7.2015); Morris K.S., Méndez V. E., Olson M. B., 2013, 'Los meses flacos': seasonal food insecurity in a Salvadoran organic coffee cooperative, The Journal of Peasant Studies, Vol.40(2):457-480, saatavilla osoitteessa: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03066150.2013.777708#.Va4CjvUyUk> (21.7.2015)

yhteyttä on tutkittu vähemmän.²⁶⁸ On kuitenkin pystytty osoittamaan, että Intian, Vietnamin, Indonesian, Kenian ja Etiopian kahvin tuotantoalueilla 30 prosenttia lapsista on ikäisikseen pienikokoisia. Lyhytkasvuisuus (stunting) voi olla merkki kroonisesta ruokaturvattomuudesta (puutostila).²⁶⁹

Viimeaikaiset tapaustutkimukset ovat myös tuoneet esiin puutteita kahvivilojen palkkatyöntekijöiden ruokaturvassa. Esimerkiksi Etiopiassa ja Ugandassa tehdyn laajan, vertailevan tutkimuksen mukaan (sertifioitujen) kahvi pienviljelytilojen palkkatyöntekijät söivät vähemmän lihaa, munia, maitotuotteita ja *teffää*²⁷⁰ kuin muut samalla alueella asuvat ihmiset.²⁷¹

Ruoka määriteltiin yhdeksi ihmisoikeuksista jo YK:n ihmisoikeuksien julistusta laadittaessa 1940-luvulla. Oikeus ruokaan on kirjattu myös YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen.²⁷² Yksi YK:n kestävän kehityksen

tavoitteista²⁷³ on poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävästä maataloutta. Tämä ei sinällään ole uusi tavoite. Useat kehityshankkeet ja -ohjelmat niin kansainvälisellä kuin kansallisellakin tasolla ovat vuosien saatossa tähänneet nälän poistamiseen erilaisin keinoin. Suomenkin kehitysavun yksi painopistealueista on ruokaturva.²⁷⁴

FAO:n hyväksymä ohjeistus siitä, miten ihmisoikeuslähtöistä lähestymistapaa voitaisiin soveltaa käytännön työssä ruokaturvan saavuttamiseksi, korostaa ihmisten mahdollisuuksi hankkia riittävästi sopivaa ruokaa ruuantuotannon lisäämisen tai tehostamisen ohella. Käytännössä tämä tarkoittaa riittävästä toimeentulosta ja esimerkiksi sitä, että ihmisille maksetaan heidän tekemästään työstä elämiseen riittävä palkkaa.²⁷⁵

Brasilia on yksi ruokaturvan menestystarinoita maailmassa. Vuonna 2003 lanseeratun Fome Zero -ohjelman tavoitteena oli, että kaikki ihmiset saavat kolme ateriaa päivässä ja siitä tehtiin Brasiliassa poliittinen prioriteetti. Vuoteen 2006 mennessä aliravitsemus oli puolitettu Brasiliassa. Ohjelma koostui sosiaalisin perustein tehtävistä tulonsiirroista (Programa Bolsa Família), kouluruokailuohjelmasta, sekä perhe- ja maatalouden tukemisesta esimerkiksi luottojen ja koulutuksen kautta. Fome Zero -ohjelmaa jatkettiin myöhemmin osana laajempaa Brasil Sem Miséria -strategiaa.²⁷⁶ Brasilian menestyksen muita osatekijöitä olivat maan kasvava bruttokansantuote ja minimipalkkojen tarkistaminen inflaation mukaisesti.

268 Ks. esim. Global Food Security Index, saatavilla osoitteessa: <http://foodsecurityindex.eiu.com/Resources> (21.7.2015); Global Hunger Index, saatavilla osoitteessa: <https://www.ifpri.org/topic/global-hunger-index> (21.7.2015)

269 Dorp, M. van, Vries, K. de, McClafferty, B. & Weiglmann, B., 2013, Increasing coffee productivity through improved nutrition – A call to action, saatavilla osoitteessa: <https://www.wageningenur.nl/en/Publication-details.htm?publicationId=publication-way-343430353438> (31.8.2016)

270 Teff on syötävä, proteiinipitoinen ja paljon kuitua sisältävä heinäkasvi.

271 Fairtrade, Employment and Poverty Reduction in Ethiopia and Uganda – Final Report to DFID, saatavilla osoitteessa: <http://ftepr.org/wp-content/uploads/Response-to-Fairtrade-Statement-on-FTEPR-Final-Report-Posted.pdf>

272 Yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen artikla 25:n mukaan ”Jokaisella on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin ravinnon, vaatetuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskunnallisen huollon osalta. Jokaisella on myös oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman, leskeyden tai vanhuuden sekä muun hänen tahdostaan riippumatta tapahtuneen toimeentulon menetyksen varalta.” Artikla 11, TSS-sopimus: ”Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden saada itselleen ja perheelleen tyydyttävä elintaso, joka käsittää riittävän ravinnon, vaatetuksen ja sopivan asunnon, sekä oikeuden elinehtojen jatkuvaan parantamiseen. Sopimusvaltiot ryhtyvät tarpeellisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että tämä oikeus toteutetaan, ja ne tunnustavat tässä yhteydessä vapaaehtoisuuteen perustuvan kansainvälisen yhteistoiminnan olennaisen merkityksen.”

273 UN Sustainable development goals, saatavilla osoitteessa: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300> (31.8.2016)

274 Ulkoasiainministeriö, Suomen kehityspolitiikan tavoitteet ja periaatteet, saatavilla osoitteessa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=49312&contentlan=1&culture=fi-FI> (31.8.2016)

275 FAO, 2005, Voluntary guidelines to support the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, saatavilla osoitteessa: <http://www.fao.org/docrep/014/i2250e/i2250e.pdf>

276 FAO, 2014, The state of food insecurity in the world: Strengthening the enabling environment for food security and nutrition, saatavilla osoitteessa: <http://www.fao.org/3/a-i4030e.pdf>

8 CASE Intia

Intiassa kahvia on perinteisesti viljelty Karnatakassa ja kahdessa muussa eteläisessä osavaltiossa Keralassa ja Tamil Nadussa. Nykyään kahvia viljellään myös muualla Intiassa, kuten esimerkiksi Andra Pradeshin ja Odishan osavaltioissa maan itärannikolla.²⁷⁷ Intia tuotti aikaisemmin pääosin *arabica*-kahvia, mutta nykyisin suurin osa sen tuotannosta on *robustaa*.

Intiassa noin 70 prosenttia kahvista kasvaa alle 10 hehtaarin pientiloilla. Vuosina 2014–2015 kahviplantaasit eri puolilla maata työllistivät yli 600 000 vakituista ja kausityöntekijää.²⁷⁸

Intiassa kahvin viljelyalue on kasvanut noin 90 000 hehtaarista vuonna 1950–51 noin 420 000 hehtaariin kahvivuonna 2014–15.²⁷⁹ Samaan aikaan Intian osuus maailman kahvinviennistä on kasvanut hieman, ja se oli noin 4,6 prosenttia vuosina 2014–15.²⁸⁰ Kahvivuonna 2014–15 Intia tuotti 327 miljoonaa kiloa kahvia,²⁸¹ josta 282 miljoonaa kiloa meni vientiin.²⁸² Monsuunin jälkeinen tuotantoennuste vuodelle 2015–16 on 350 000 tonnia. Kahvin kotimainen kulutus Intiassa on lähes kaksinkertaistunut vuosien 2000 ja 2011 välillä.²⁸³

Lähimenneisyydessä kahvin vienti Intiasta Suomeen oli korkeimmillaan vuonna 2012, jolloin Suomeen tuontiin lähes 700 000 kiloa kahvia Intiasta. Sen jälkeen viennin määrä Suomeen on pudonnut ja oli vain noin 360 000 kiloa vuonna 2015.²⁸⁴

277 Coffee Board of India, Statistics on Coffee, saatavilla osoitteessa: <http://www.indiacoffee.org/coffee-statistics.html> (2.6.2016)

278 Coffee Board of India, Database on Coffee, February 2016 Part 1, saatavilla osoitteessa: http://www.indiacoffee.org/Database/DATABASE_Feb16_I.pdf (2.6.2016)

279 Coffee Board of India, Database on Coffee, February 2016 Part 1

280 Coffee Board of India, Database on Coffee, February 2016 Part 1

281 Coffee Board of India, Statistics on Coffee

282 Coffee Board of India, Exports of coffee from India by Countries, saatavilla osoitteessa: http://www.indiacoffee.org/Indian%20Coffee/countrywise_exports4.8Dec15.pdf

283 Coffee Board of India, Statistics on Coffee

284 ITC, Trade map

8.1 TAUSTA: TYÖELÄMÄN OIKEUDET INTIASSA

HDI:n mukaan Intia kuuluu inhimillisen kehityksen keskitasoon. Suurin osa ihmisistä työllistyy maataloussektorille, ja melkein 12 prosenttia 5–14-vuotiaista lapsista tekee töitä. Koko työväestöstä 55 prosenttia luokitellaan työssäkäyviksi köyhiksi, ja ylivoimaisesti suurin osa työväestöstä on heikossa asemassa työmarkkinoilla.²⁸⁵

Järjestäytymisvapaus

Intia ei ole ratifioinut ILO:n perussopimuksia 87 ja 98, jotka kattavat järjestäytymisoikeuden ja kollektiivisen neuvottelu-oikeuden. Maan kansalliset lait takaavat nämä oikeudet, mutta työnantajapuoli ei ole velvoitettu tunnustamaan ammattiliittoa tai osallistumaan kollektiivisiin työehtosopimusneuvotteluihin. Nykyiset ammattiliitot edustavat pääosin virallisen talouden työntekijöitä, ja järjestäytymisaste on hyvin alhainen työntekijöiden enemmistön keskuudessa.²⁸⁶ Niilläkin aloilla, joilla ammattiliittoja toimii, monet työnantajat ohittavat ne neuvottelemalla ns. ”keltaisten liittojen” tai yksittäisten työntekijöiden kanssa. Työntekijöiden lakko-oikeutta rajoitetaan niin kansallisella kuin osavaltiotasolla.²⁸⁷ Ammattiliittojen johtajien ja työntekijöiden edustajien häirintä on yleistä.²⁸⁸

285 UNDP, Human Development Report 2015 – Briefing note for India, saatavilla osoitteessa: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/IND.pdf

286 Papola, Trilok Singh, 2013, Role of Labour Regulation and Reforms in India, ILO Employment Working Paper No. 147, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_232497.pdf; Sen Ratna, 2013, Organizing the Unorganized Workers: The Indian Scene, The Indian Journal of Industrial Relations, saatavilla osoitteessa: http://wiego.org/sites/wiego.org/files/publications/files/Jhabvala_Unorganized_Workers_IJIR.pdf

287 ILO, 2011, Challenges, Prospects and Opportunities of Ratifying ILO Conventions Nos. 87 and 98 in India, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-new_delhi/documents/publication/wcms_165765.pdf

288 Ks. esim. International Trade Union Confederation, Survey of violations of trade union rights – India: In practice, saatavilla osoitteessa: <http://survey.ituc-csi.org/India.html#tabs-3> (12.7.2016)

Minimipalkka

Intiassa säädettiin laki minimipalkasta vuonna 1948. Monimutkaisesta minimipalkan määrittelymenetelmästä johtuen Intiassa on käytössä yhteensä yli 1 200 eri minimipalkkaa. Silti minimipalkasta on säädetty vain tietyillä aloilla ja ammateissa (ns. *Scheduled Employment*). Toisin sanoen kaikki palkansaaajat eivät kuulu minimipalkkojen piiriin. Niillä aloilla ja ammateissa jotka kuuluvat minimipalkkojen piiriin, minimipalkkataso vaihtelee työntekijän taitojen sekä osavaltion mukaan, jopa samassa ammatissa.²⁸⁹ Esimerkiksi Karnatakassa kahvisektorin plantaasityöntekijän nykyinen minimipalkka on 248 rupiaa (3,30 euroa) päivässä.²⁹⁰ Coffee Board of India mukaan Odishassa kahvisektorin plantaasityöntekijöiden vallitseva päiväpalkkataso on vain 126 rupiaa (1,68 euroa) mikä on huomattavasti vähemmän kuin kouluttamattoman maataloustyöntekijän minimipalkka Odishassa (200 rupiaa, tai 2,37 euroa).²⁹¹

Työterveys ja -turvallisuus

Intia on ratifioinut vain viisi ILO:n työterveyttä ja -turvallisuutta koskevista yleissopimuksista.²⁹² Intian perustuslaki kuitenkin painottaa työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä, ja maalla on myös kansallinen työterveys ja -turvallisuusohjelma. Sen lisäksi maan hallitus on säätänyt yksityiskohtaisempia määräyksiä neljälle eri alalle: rakennusala, tehdastyö, satamatyö ja kaivosala.²⁹³ Työsuojelulait eivät

kuitenkaan koske suurta epävirallista sektoria, minkä lisäksi lainsäädännön tehoton täytäntöönpano ja työterveys- ja turvallisuus sääntöjen toimeenpanon heikko valvonta ovat ongelmia Intiassa. Työntekijöiden tietoisuus työturvallisuudesta on usein vähäistä ja koska työpaikoista on pulaa, monet työntekijät ovat valmiita työskentelemään potentiaalisesti vaarallisissa olosuhteissa. Maataloustyöntekijöitä koskevat työsuojelusäännökset ovat tietyt hyönteismyrkkujen ja vaarallisten työkoneiden käyttöön liittyvät määräykset sekä plantaasityöntekijöitä koskevat lait.²⁹⁴

Lapsi- ja pakkotyö

Lapsityön hyväksikäyttö on edelleen yleistä Intiassa, varsinkin maatalous- ja teollisuustuotannossa.²⁹⁵ Viime vuosina Intian hallitus on ottanut edistysaskeleita lapsityön pahimpien muotojen kitkemiseksi, mutta työtä tekevien lasten perusoikeusturva on edelleen heikko. Intia ei ole vielä ratifioinut ILO:n perussopimuksia 138 ja 182, jotka koskevat työhön pääsemisen vähimmäisikää ja lapsityön pahimpia muotoja.²⁹⁶ Vaikka kansallisten tilastojen mukaan lapsityöntekijöiden lukumäärä väheni vuosien 2001 ja 2011 välillä hieman yli 4,4 miljoonaan, epäviralliset arviot asettavat lapsityöntekijöiden määrän lähemmäksi 50 miljoonaa.²⁹⁷

Intian perustuslaki kieltää pakkotyön, ja sen lisäksi velkaorjuus kiellettiin vielä erillisellä lailla vuonna 1976. Lainsäädännön heikko täytäntöönpano on kuitenkin johtanut vain

289 Belser, P. And Rani U.2010, Extending the coverage of minimum wages in India: Simulations from household data, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@travail/documents/publication/wcms_145336.pdf (12.7.2016)

290 Coffee Board of India, Database on Coffee, February 2016 Part 1

291 Paycheck.in, Minimum wages in India 2016, saatavilla osoitteessa: <http://www.paycheck.in/main/salary/minimumwages> (12.7.2016). Intian perinteisillä kahvinviljelyalueilla, kahviplantaasien työntekijät ovat eri minimipalkan kategoriassa kuin *kouluttamattomat* maataloustyöntekijät. Ei-perinteisillä kahvinviljelyalueilla kuten Odishassa ei näyttäisi olevan erillistä minimipalkan kategoriata kahviplantaasien työntekijöille.

292 ILO, Ratifications by Country, India, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102691

293 ILO, Occupational Safety and Health, India 2013, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/legosh/en/f?p=14100:1100:0::NO:1100:P1100_ISO_CODE3,P1100_YEAR:IND,2013:NO (19.8.2016)

294 Ks. esim. US Department of State, 2015, Country report on human rights practices: India, saatavilla osoitteessa: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper> (22.7.2016)

295 Ks. esim. US Department of Labor, List of goods produced by child labor or forced labor

296 ILO, Ratifications for India. Lisätietoja lapsityövoimasta Intiassa, ks. esim. US Department of Labor, 2014 Findings on the worst forms of child labour – India, saatavilla osoitteessa: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/india> (11.6.2016); Intian työministeri ilmoitti kuitenkin syyskuussa 2016 Intian olevan valmis ILO:n sopimusten 138 ja 182 ratifioimiseen, ks. <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/india-ready-to-ratify-ilo-conventions-on-child-labour-bandaru-dattatreya-3052644/> (11.10.2016)

297 Guardian, 23 February 2013, Rescuers Fear India Will Drop New Law Banning Child Labour, saatavilla osoitteessa: <http://www.guardian.co.uk/law/2013/feb/23/india-law-child-labour> (11.6.2016)

keskinkertaisiin tuloksiin.²⁹⁸ Intiassa pakko-työn yleisin muoto on juuri velkaorjuus. Myös lapsia pakotetaan töihin perheiden velkojen maksamiseksi. Maataloussektorin ulkopuolella velkaorjuus on yleistä kivilouhoksilla, tiilitehtailla, riisin tuotannossa, rakennusalalla, kirjontatyössä ja *beedien*²⁹⁹ valmistuksessa.

ILO:n mukaan väestöryhmien pitkäaikaisen rakenteellisen syrjinnän, kuten kastijärjestelmän, ja pakkotyön välillä on selkeä yhteys. Ylivoimaisesti suurin osa pakkotyön uhreista Intiassa on daliteja tai alkuperäiskansojen edustajia.³⁰⁰

Syrjintä

Intian perustuslaki kieltää kastiin perustuvan syrjinnän, mutta se on kuitenkin edelleen yleistä syvälle juurtuneista ennakkoluuloista, tehottomasta lainsäädännön täytäntöönpanosta sekä rankaisemattomuudesta johtuen. Kastijärjestelmän ulkopuolelle jäävät dalitit (jotka virallisesti tunnetaan Intiassa termillä *Scheduled Castes*) sekä alkuperäiskansat (*Scheduled Tribes*) ovat erityisen heikossa asemassa. Ammatillisesti ja työelämässä kastiin perustuva syrjintä voi tarkoittaa esimerkiksi palkkaeroa dalitien ja muiden väestöryhmien välillä, huonompia työsuhde-etuja tai rajoitettuja pääsyssä tietynlaisiin töihin.³⁰¹ Daliteille osoitetaan usein kaikkein likkaisimmat, alempiarvoiset ja vaarallisim-

mat työtehtävät, mikä edelleen lisää heidän yhteiskunnallista stigmatisoitumistaan.³⁰²

Vain pieni osa Intian naisista käy palkkatöissä. Kulttuuriset ja sosiaaliset normit, heikko sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävien lakien täytäntöönpano ja sukupuolittuneen väkivallan yleisyys, ml. seksuaalinen väkivalta, estää suuria määriä naisia nauttimasta yhtäläisistä oikeuksista ja mahdollisuuksista työelämässä. Naisia palkataan edelleen lähinnä perinteisiin vähäistä ammattitaitoa vaativiin ja matalasti palkattuihin ”naisten ammatteihin” kotiapulaisiksi, kokeiksi, ompelijoiksi, sairaanhoitajiksi ja siivoojiksi.³⁰³

Maan sisäiset siirtotyöntekijät

Arviot Intian sisäisten siirtotyöntekijöiden lukumäärästä vaihtelevat, mutta virallisten väestönlaskelmien mukaan heitä on yli 300 miljoonaa. Työ ja avioliitto ovat yleisimmät syyt maan sisäiselle muuttoliikkeelle, mikä voi tarkoittaa asettautumista pitemmäksi aikaa uuteen paikkaan tai lyhyen aikavälin muuttoa kausiluontoisen työn perässä. Suurin osa kausiluontoisista siirtotyöntekijöistä on köyhiä ja vähän koulutettuja.³⁰⁴

Siirtotyöntekijät työskentelevät usein epävirallisella sektorilla huonoissa työoloissa ja ilman sosiaaliturvaa. Heille maksettavat palkat ovat alhaisia ja palkanmaksu ylipäättään epävarmaa. Siirtotyöntekijöiden on usein vaikeaa löytää majoitusta, jossa heillä olisi käytössään puhdasta juomavettä ja hygieeniset käymälät, ja heidän voi olla haastellista

298 Intian perustuslaki, 1949, saatavilla osoitteessa: http://india.gov.in/sites/upload_files/npi/files/coi_part_full.pdf; Bonded Labour System Abolition Act, 1976, saatavilla osoitteessa: http://pblabour.gov.in/pdf/forms_procedures/procedure01_bonded_labour_system_abolition_act_1976.pdf

299 Perinteinen intialainen savuke.

300 ILO, 2005, A Global Alliance Against Forced Labour, Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005, saatavilla osoitteessa: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc93/pdf/rep-i-b.pdf> (31.8.2016); International Dalit Solidarity Network, 2015, Diversity in the workforce: why it is good for business, saatavilla osoitteessa: <http://idsn.org/wp-content/uploads/2015/05/Diversity-in-the-workforce-why-it-is-good-for-business-%E2%80%93-Deshpande-ILO-study.pdf> (31.8.2016)

301 ILO, 2011, Equality at Work, Global Report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_154779.pdf; see also International Dalit Solidarity Network, Caste Discrimination in Business Operations, saatavilla osoitteessa: <http://idsn.org/business-csr/> (11.6.2016)

302 Dalit Solidarity Network UK, Caste discrimination, saatavilla osoitteessa: <http://dsnuk.org/caste-discrimination/> (12.7.2016)

303 ILO, India – Decent Work Country Programme 2013-2017, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-new_delhi/documents/genericdocument/wcms_232655.pdf

304 Unesco, Internal Migration in India Initiative – For a Better Inclusion of Internal Migrants in India, saatavilla osoitteessa: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/New_Delhi/pdf/Policy_briefs_full_low_02.pdf (10.12.2014); UNDP, Migration and Human Development in India, 2009, pages 1–15, saatavilla osoitteessa: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdrp_2009_13.pdf (10.12.2014)

hyödyntää julkisia palveluita kuten koulutusta ja terveydenhuoltoa.³⁰⁵

8.2 NÄIN SELVITYS TEHTIIN

Finnwatchin kumppanijärjestö Cividep India vastasi tämän raportin kenttätutkimuksesta Intiassa. Bangalossa päämajaansa pitävä Cividep on työntekijöiden oikeuksia ajava järjestö, joka keskittyy yritysvastuuseen.

Marras-joulukuussa 2015 Cividep haastatteli tätä raporttia varten kymmentä satunnaisesti valittua Anandapurin plantaasin työntekijää Coorgissa, Karnatakassa. Anandapura on yksi Tata Coffeen kahviplantaaseista (ks. s. 58). Vuonna 2013 Gustav Paulig hankki kahvia kahdeksalta Tatan tilalta, joista yksi oli Anandapurin plantaasi. Haastatellut työntekijät suorittivat plantaasilla erinäisiä työtehtäviä, kuten kahvin poimintaa, karsintaa, kitkentää, kompostointia, lannoitusta ja torjunta-aineiden ruiskuttamista. Haastatelluista neljä oli 35–56-vuotiaita naisia ja kuusi 20–60-vuotiaita miehiä. Kaksi heistä oli kausityöntekijöitä ja kahdeksan joko vakituisia tai tilapäisiä työntekijöitä, jotka kuitenkin työskentelivät plantaasilla läpi vuoden. Kaikki haastateltavat olivat ensimmäisen tai toisen sukupolven siirtotyöntekijöitä. Osa oli lähtöisin Tamil Nadun osavaltiosta ja daliteja, loput Keralasta tai Assamista.

Tutkijoilla oli vaikeuksia saada yhteyttä plantaasin työntekijöihin ja haastattelujen otos ei välttämättä heijasta Anandapurin plantaasin työvoiman etnistä rakennetta, koska se määrytyi sen perusteella kenen kanssa kenttätutkimusryhmä sai luotua kontaktin. Haastatelluista muutama tehtiin plantaasin työntekijöiden asuintiloissa olosuhteissa, joissa haastateltavat pystyivät puhumaan verrattain

vapaasti. Kenttätutkimusryhmä ei kuitenkaan voinut palata plantaasille tekemään lisähaastatteluja, sillä plantaasin turvallisuushenkilökunta esti heidän sisäänkäyntinsä ja väitti, että tutkijat tarvitsevat yritykseltä luvan voidakseen lähestyä työntekijöitä näiden asuinalueella. Tata Coffeen linjaus vaikuttaa olevan ristiriidassa plantaasien työvoimaa koskevan Intian kansallisen lainsäädännön sekä Karnatakan osavaltion plantaasien työvoimaa koskevien sääntöjen kanssa, jotka takaavat yleisen ja vapaan pääsyn työntekijöiden asuinalueelle.³⁰⁶ Loput haastattelut tehtiin plantaasin ulkopuolella.

Anandapurin plantaasin työntekijöiden lisäksi tätä raporttia varten haastateltiin myös tilan esimiestä ja alkuperäisväestöön kuuluvia työntekijöitä Tata Coffeen toiselta kahviplantaasilta Coorgissa. Esimies suostui puhumaan kenttätutkimusryhmälle anonymiteetin suojassa, sillä työntekijöitä on kielletty kertomasta tietoja ulkopuolisille ilman yrityksen lupaa.

Kenttätutkimuksen tulokset annettiin Tata Coffeen, ja tilan sertifiointista vastanneiden SAAS:in, SAN/RA:n ja UTZ:n kommentoivaksi ennen raportin julkaisemista. SAAS ja SAI pyysivät auditointiyritys DNV GL:ää vastaamaan puolestaan Finnwatchille.

Kaikki sertifiointijärjestelmät ja Tata Coffee huomauttivat vastineissaan, että Finnwatchin raporttiin haastateltujen työntekijöiden määrä on hyvin pieni (alle yksi prosenttia Anandapurin plantaasin koko työvoimasta). Sertifiointijärjestelmät kuitenkin myös totesivat, että otoksen pieni koko ei vähennä löydösten merkityksellisyyttä. Lisäksi UTZ kertoi (antamatta enempää yksityiskohtia), että plantaasin viimeisimmässä auditoinnissa oli havaittu joitakin ongelmia työoloissa, minkä jälkeen plantaasi oli toimeenpannut korjaavia toimenpiteitä vaatimukset tyydyttävällä tavalla.

305 Unesco, 2012, *Internal Migration in India Initiative – For a Better Inclusion of Internal Migrants in India*, saatavilla osoitteessa: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/New_Delhi/pdf/Policy_briefs_full_low_02.pdf; UNDP, 2009, *Migration and Human Development in India*, http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdrp_2009_13.pdf; Abbas Rameez & Varma Divya, 2014, *Internal Labor Migration in India Raises Integration Challenges for Migrants*, Migration Information Source, saatavilla osoitteessa: <http://www.migrationpolicy.org/article/internal-labor-migration-india-raises-integration-challenges-migrants> (11.6.2016)

306 *Plantations Labour Act 1951*, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/legosh/en/f?p=14100:503:12357261523202::NO:503:P503_REFERENCE_FILE_ID:131784:NO; *Karnataka Plantations Labour Rules*, saatavilla osoitteessa <http://ibobl.in/labour/wp-content/uploads/2015/10/THE-PLANTATIONS-LABOUR-KARNATAKA-RULES-1956-new-part-1.pdf> (12.7.2016). Karnatakan osavaltion plantaasien työvoimaa koskevia sääntöjen mukaan ”työnantaja ei saa evätä yleistä kulkumahdollisuutta plantaasien niihin osiin, joissa työntekijät asuvat.”

Tata Coffee totesi vastineessaan, että pieni otos on voinut olla osasyynä sen mielestä virheellisiin tutkimustuloksiin. Tata Coffeen mukaan plantaasin suuren pinta-alan vuoksi ja paikallisista olosuhteista johtuen rajoittamaton pääsy työntekijöiden asuinalueille olisi turvallisuusriski, minkä takia taatakseen työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä turvallisuuden, plantaasille tarvitaan kulkulupa. Tata Coffeen vastaus sen muilta osin käsitellään alla kenttätutkimuksen löydösten käsittelyn yhteydessä.

8.3 TATA COFFEE

Kahviplantaasiyritys Tata Coffee Ltd. on yksi Intian suurimmista kahvinviejistä.³⁰⁷ Tammitoukokuussa 2016 se vei lähes 10 miljoonaa tonnia raaka- ja pikakahvia.³⁰⁸ Tata Coffee on osa Tata Global Beveragesia, joka valmistaa myös teejuomia ja pullotettua vettä.³⁰⁹ Tata Global Beverages on puolestaan osa globaalia Tata Group -monialayritystä.

Tata Coffee on yksi Intian suosituimmista kahvibrändeistä ja se toimittaa yksinoikeudella arabica-kahvia Starbucks Intialle. Sen lisäksi Tata Coffee toimittaa kahvia myös monille kansainvälisesti tunnetuille kahvibrändeille kuten Illycaffè, Nespresso ja Lavazza.³¹⁰

307 Tata Coffee, Company profile, saatavilla osoitteessa: http://www.tatacoffee.com/corporate/company_profile.htm (15.6.2016)

308 Tata Coffee, Company profile, saatavilla osoitteessa: http://www.tatacoffee.com/corporate/company_profile.htm (15.6.2016); Coffee Board of India, Export Info, saatavilla osoitteessa: <http://www.indiacoffee.org/ExportInfo.aspx> (2.6.2016)

309 Tata Global Beverages on maailman toiseksi suurin teen tuottaja. Vuonna 2013 Columbia Law School Human Rights Institute julkaisi raportin ”’The more things change...’ The World Bank, Tata and enduring abuses on India’s Tea Plantations detailing labour rights violations at Tata’s tea plantations in Assam.” Raportti on saatavilla osoitteessa: http://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/human-rights-institute/files/tea_report_executive_summary.pdf. Raportti löysi useita Intian plantaasityövoimaa koskevan lain rikkomuksia Amalgamated Plantations Private Ltd -yrityksessä, joka oli perustettu Maailmanpankin tuella pyörittämään Tatan plantaaseja Assamissa ja Länsi-Bengalissa. Ks. myös BBC, 8.9.2015, The bitter story behind the UK’s national drink, saatavilla osoitteessa: <http://www.bbc.com/news/world-asia-india-34173532> (15.6.2016)

310 Tata Coffee, Annual Report 2014–15, saatavilla osoitteessa: http://www.tatacoffee.com/performance/pdfs/Annual_Report_2014–15.pdf

Tata Coffee omistaa 19 kahvitilaa, joista 18 sijaitsee Karnatakassa. Tata Coffeen kahviplantaasien yhteispinta-ala on 8 037 hehtaaria.³¹¹ Kaikki Tatan kahviplantaasit ovat UTZ-, Rainforest Alliance- ja SA8000-sertifioituja.³¹²

Tata Coffeella on sekä Code of Conduct että positiivisen syrjinnän ohjelma, joiden avulla se pyrkii puuttumaan sosiaaliseen eriarvoisuuteen edistämällä dalitien ja alkuperäisväestöjen asemaa. Yritys operoi puhelinpalvelua, jonka kautta työntekijät voivat raportoida erilaisista ongelmista, ja sillä on myös olemassa suunnitelma korjaavista toimenpiteistä lapsityötapauksissa. Tata Coffeen perustama Coorg-säätiö pyrkii parantamaan taloudellisesti heikommassa asemassa olevien paikallisten yhteisöjen taloudellista, ympäristöllistä ja sosiaalista hyvinvointia. Säätiö pyörittää koulua, jossa on tällä hetkellä 50 oppilasta, joilla on erityistarpeita.

8.4 SADONKORJUUN AJAKSI PALKATUT SIIRTOTYÖNTEKIJÄT MAKSAVAT KORKEITA MAKSUJA

Anandapurin plantaasilla on noin 1 200 työntekijää, ml. vakituiset ja tilapäiset työntekijät, jotka kuitenkin työskentelevät plantaasilla läpi vuoden. Tämän lisäksi plantaasille palkataan kausityöntekijöitä sadonkorjuun ajaksi. Intian kansallisen lainsäädännön mukaan tilapäiset työntekijät pitäisi vakinaistaa, kun heidän työsuhteensa on jatkunut 240 päivää.³¹³ Anandapurin plantaasilla lain toimeenpanossa raportoitiin kuitenkin ongelmia. Yksi tätä raporttia varten haastateltu työntekijä oli pyytänyt ammattiliittoa neuvottelemaan itsensä ja puolisonsa puolesta, sillä neljän vuoden katkeamattoman työsuhteen jälkeen heitä ei edelleenkään ollut vakinaistettu.

Haastateltujen mukaan vakituksille työntekijöille annetaan työsuhteen alkaessa työehdot määrittelevä nimityskirje. Kirjeitä säilytetään plantaasin johdon toimistossa eikä työntekijöiden hallussa ole edes kopioita niistä. Työntekijöiden mukaan nimityskirjeet on kirjoitettu

311 Tata Coffee, Company profile

312 Tata Coffee, Annual Report 2014–15

313 Ammattiliitto Centre of Indian Trade Unions (CITU) paikallisen johtajan haastattelu, 22.9.2016

kannadan kielellä, jota monet siirtotyöntekijöistä eivät osaa lukea.³¹⁴ Assamilaiset siirtotyöntekijät kokivat kommunikoinnin myös hindin kielellä haasteelliseksi. Kielimuuri eristää siirtotyöntekijät muusta työvoimasta ja plantaasin johdosta.

Työntekijöiden mukaan tilapäisille ja kausityöntekijöille ei anneta nimityskirjeitä lainkaan. Haastatellut kausityöntekijät kertoivat, että rekrytoinnin aikana heille oli kerrottu suullisesti, että he olisivat oikeutettuja majoihunkseen, terveydenhuoltoon ja lastenhoitoon Anandapurin plantaasilla. He eivät kuitenkaan pystyneet kuvailemaan yksityiskohtaisemmin niitä etuja, joihin heillä oli sopimuksen mukaan oikeus, vaan vain sitä mitä he tosiasiallisesti saivat (ks. alla). Kausityöntekijöiden ymmärrys heidän työsuhte-educistaan varsinkin terveydenhuollon osalta oli heikkoa.

Tätä raporttia varten haastatellut sadonkorjuuajaksi palkatut siirtotyöntekijät oli rekrytoitu työnvälittäjän eli ns. *maistryn* toimesta heidän kotiosavaltiossaan. Tämä on tyypillistä valtaosalle satokauden ajaksi palkatuille siirtotyöläisille. Näiden työntekijöiden pitää maksaa *maistrylle* 8–10 rupian (0,11–0,13 euron) ”komissiota” jokaisesta 30 rupiasta (0,40 euroa), jotka he ansaitsevat Anandapurin plantaasilla työskentelyn aikana, eli yleensä 6–7 kuukauden ajalta. Tätä ”komissiota” ei vähennetty työntekijöiden palkasta, vaan he maksoivat sen *maistrylle* myöhemmin. Sen lisäksi haastatellut kausityöntekijät olivat ottaneet *maistrylta* 5 000 rupian (66,63 euron) perhekohtaisen lainan kattaakseen matkakulut Coorgiin.

Vastineessaan Tata Coffee kertoi palkkaavansa työvoimaa suoraan paitsi silloin, kun se tarvitsee kausiluontoisia palveluja sadonkorjuun aikana. Näitä kausityöntekijöitä palkataan tiettyjen työnvälittäjien kautta, joille Tata Coffee maksaa rahallisen kannustimen. Kausityöläiset rekisteröidään Tatan palkanmaksujärjestelmään ja heille maksetaan Intian lakisääteisen minimipalkan mukaista palkkaa ja muita etuja suoraan eikä Tatan käyttämien työnvälittäjien kautta. Kaikille työntekijöille annetaan nimityskirjeet ja plantaasin

esimies tai työntekijöiden edustaja varmistaa, että kirjeiden sisältö selitetään perusteellisesti työntekijöille silloin kun ne on kirjoitettu kannadaksi.

SAAS/DNV GL sanoi vastineessaan, että suurin osa Tata Coffeen työntekijöistä osaa kannadan kieltä, ja että yrityksen johto on sitoutunut auttamaan muualta tulleita siirtotyöntekijöitä ymmärtämään nimityskirjeiden sisällön. Toimiessaan tällaisten työntekijöiden kanssa, johto käyttää hindin kieltä. Työntekijöille kerrotaan plantaasilla olevista palveluista, ja etuisuudet ovat kaikkien työntekijöiden saatavilla ilman syrjintää. SAAS/DNV GL kommentoi kausityöntekijöiden *maistrylle* maksamaa ”komissiota” toteamalla, ettei Tata Coffeen johto kannusta sen perimiseen, ja että yrityksellä on olemassaolevat prosessit työnvälittäjien palveluiden käyttämiseksi.

Tätä tutkimusta varten tehtyjen työntekijähaastattelujen valossa näyttää siltä, että esimiehet eivät yrityksistään huolimatta ole onnistuneet selittämään työehtoja ja etuja kaikille työntekijöille niin, että he olisivat ymmärtäneet kunnolla, mihin he olivat työpaikalla oikeutettuja. Finnwatchin näkemyksen mukaan Tata Coffee myös vastaa käyttämiensä työnvälittäjien toiminnasta. Se, että yritys ei kannusta komissioiden keräämiseen, ei poista siltä vastuuta tilanteesta.

SAN/RA kommentoi kenttätutkimuksen löydöksiä siitä näkökulmasta, osoittavatko ne poikkeamia järjestelmän sertifiointinille asetamista vaatimuksista. Sen mukaan vaikka nimityskirjeiden antaminen kaikille työntekijöille olisikin hyvien käytäntöjen mukaista, sen tekemättä jättäminen ei riko SAN/RA:n sertifiointikriteerejä. SAN/RA ja UTZ eivät kommentoineet *maistryn* perimiä korkeita maksuja vastineessaan millään tavalla.

8.5 PAKOLLISIA YLITÖITÄ JA ALAIKÄISIÄ TYÖNTEKIJÖITÄ?

Kahden tätä raporttia varten haastatellun kausityöntekijän lausuntojen mukaan ylityö on heille pakollista sadonkorjuun aikana. Työntekijöiden mukaan heille ei kuitenkaan makseta ylityökorvauksia tästä työstä. Tilapäiset ja kausityöntekijät sanoivat esimiesten

314 Kannada on alueellinen kieli Intiassa ja Karnatakan virallinen kieli. Se on Karnatakan etnisen kannadigaväestön äidinkieli.

joskus uhkailevan heitä suullisesti jos he tulevat myöhässä töihin tai eivät pysty suorittamaan työtehtäviään ajoissa loppuun.

Vakituisten ja tilapäisten työntekijöiden mukaan ylityö on heille täysin vapaaehtoista ja sitä on tyypillisesti kaksi tuntia päivässä sadonkorjuun aikana. Toisin kuin kausityöntekijät, vakituiset ja tilapäiset työntekijät raportoivat saavansa ylitöistä kaksinkertaisen korvauksen normaaliin palkkaan verrattuna.

Tata Coffeen mukaan työntekijöiden ei ole pakko tehdä ylitöitä sadonkorjuun aikana. Normaalin palkan lisäksi työntekijöille maksetaan sadonkorjuun aikana vapaaehtoisuuteen perustuvaa poimintakannustinta, joka on korkeampi kuin alalla maksettavat kannustimet yleensä. Tata Coffeen mukaan työntekijät pyrkivät joskus saamaan lisäansioita tulemalla vapaaehtoisesti aikaisemmin töihin tai olemalla töissä hieman pidempään kuin heidän työaikansa edellyttää. Ylityökorvaukset maksetaan kaikille, eikä niissä ole syrjintää vakituisten, tilapäisten ja siirto/kausityöläisten välillä.

SAAS/DNV GL viittasi vastauksessaan kategorisesti Tata Coffeen työaikoja ja työstä maksettavaa korvausta koskeviin olemassa oleviin prosesseihin, jotka on verifioitu auditointien aikana myös ylitöiden osalta. SAN/RA:n mukaan ylitöihin pakottaminen sadonkorjuun aikana ilman lisäkorvausta voi olla poikkeama kolmen sen eri sertifiointikriteerin suhteen.

Haastateltujen työntekijöiden, jotka olivat kaikki täysi-ikäisiä, mukaan Anandapuran plantaasilla ei käytetä lapsityövoimaa ja nuorimmat plantaasin työntekijöistä ovat 16-vuotiaita. Nämä 16–18 plantaasityöntekijät suorittavat samoja työtehtäviä, tekevät saman määrän työtunteja ja saavat samaa palkkaa kuin täysi-ikäisetkin työntekijät.

Intian kansallinen plantaasityövoimaa koskeva laki vuodelta 1951³¹⁵ sallii alaikäisten 15-vuotiaiden ja sitä vanhempien työskentelyn plantaaseilla kouluajojen ulkopuolella.

315 Plantations Labour Act 1951, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/legosh/en/f?p=14100:503:12357261523202::NO:503:P503_REFERENCE_FILE_ID:131784:NO (12.7.2016)

Alaikäisten työskentely on kielletty yöllä kello 19.00–06.00 välisenä aikana. Alaikäisten työntekijöiden pitää käydä lääkärin vastaanotolla työhönottotarkastuksessa ja heidän tulee pystyä todistamaan, että he käyvät koulua toimittamalla työnantajalle heidän koulunsa osoitteen ja sen rehtorin nimen.

Tata Coffeen mukaan se ei palkkaa alle 18-vuotiaita työntekijöitä. Työntekijöiden ikä tarkastetaan heidän itsensä toimittamista viranomaisten myöntämistä asiakirjoista, kun heidät rekisteröidään työntekijöiksi. Tata Coffeen mukaan myös auditoijat tarkastavat työvoiman iän säännöllisesti. Vaikka sertifiointijärjestelmät eivät varsinaisesti vahvistaneetkaan tätä omissa vastineissaan, SAAS/DNV GL viittasi Tata Coffeen ylimmän johdon haastatteluun, jonka aikana johtajat olivat vahvistaneet ettei plantaasilla ole lapsityövoimaa, ja että nuorimmat plantaasin työntekijät ovat 18-vuotiaita.

8.6 KAUSITYÖNTEKIJÄT RAPORTOIVAT MINIMIPALKKAA ALHAISEMPIA KORVAUKSIA

Tätä raporttia varten haastateltujen vakituisten ja tilapäisten työntekijöiden mukaan he ansaitsevat noin 243 (3,27–3,30 euroa) rupiaa päivässä. Kausityöntekijät raportoivat 218 rupian (2,94 euron) päiväpalkkoja. Kausityöläiset sanoivat myös että heille ei, toisin kuin vakituisille ja tilapäisille työntekijöille, anneta palkkakuitteja.

Vakituisten ja tilapäisten työntekijöiden raportoimat palkat ovat linjassa Karnatakan minimipalkan kanssa, joka on 247,98 rupiaa päivässä. Vaikka heillä on säännölliset tulot läpi vuoden, monet ovat edelleen riippuvaisia sukulaisten antamasta taloudellisesta tuesta. Heillä ei ole esimerkiksi varaa laittaa rahaa säästöön ja jotkut kertoivat ottaneensa lainoja erikoistilanteissa, esimerkiksi häämenojen kattamiseksi. Useimmat sanoivat, että heillä on varaa vain perusruokavalioon, jolla on alhainen ravintoarvo. Jotkut työntekijöistä olivat oikeutettuja köyhyysrajan alapuolella eläville tarkoitettuun valtiolliseen tukeen (Below Poverty Line -kortti). Kortilla saa ilmaiseksi 25 kiloa riisiä, 3 kiloa vehnää, pakettin

suolaa ja litran öljyä kuukaudessa. Huomatavasti vähemmän ansaitsevien ja tuloistaan kolmanneksen työnvälittäjälle maksavien kausityöntekijöiden on erityisen vaikea tulla toimeen.

Työntekijät arvioivat, että neljän hengen perhe käyttää keskimäärin 800–1 000 rupiaa (10,77–13,46 euroa) ruokaan viikossa. Heidän mielestään 300–400 rupian (4–5,39 euron) päiväpalkka riittäisi hyvin elinkustannusten kattamiseen. Vastineessaan UTZ huomautti, että Global Living Wage Coalition on tekevässä elämiseen riittävän palkan laskelmaa Etelä-Intiaan, mikä on tärkeä askel alueen työntekijöiden palkkatason parantamiseksi.

Eläkerahastotiliin oikeutettujen työntekijöiden (työntekijät, jotka ovat olleet työsuhteessa vähintään 140 päivää) palkasta vähennetään viikoittain noin 180 rupiaa (2,42 euroa). Eläkerahastojärjestelmässä sekä työntekijä että työnantaja maksavat työntekijän eläketilille 12 prosenttia työntekijän peruspalkasta kuukausittain. Työntekijä ansaitsee myös korkoa eläkerahaston tilillä. Haastateltujen työntekijöiden mukaan työnantajan eläkemaksut talletetaan tilille toisinaan epäsäännöllisesti ja vasta työntekijöiden esitettyä vaateita niiden maksamiseksi.

Centre of Indian Trade Unions (CITU) -ammattiliiton paikallisjohdon ja Anandapurin plantaasin työntekijöiden, jotka olivat ammattiliiton jäseniä mukaan, työntekijät on jaettu neljään ryhmään eli *pattiin*. Työntekijöiden ryhmittely heijastaa heidän lakisääteistä oikeutta lisäpalkkioon, vuosibonus ja eläkerahastotiliin. Lisäpalkkio on Intian lain määräämä korvaus, joka maksetaan työntekijöille, jotka ovat työskennelleet plantaasilla yhtäjaksoisesti 4,5–5 vuotta työsuhteen lopussa. Korvauksen summa vastaa 15 päivän palkkaa per työvuosi.³¹⁶ Vuosibonus on lakisääteinen osuus yhtiön tekemästä voitosta, joka pitää maksaa alle 21 000 rupian (283 euron) kuukausipalkkaa ansaitseville työntekijöille, jotka ovat työskennelleet samalle työnantajalle vähintään 80 päivää kyseisenä

vuonna.³¹⁷ Ammattiliiton edustajien mukaan vain ylimpään *pattiin* kuuluvilla työntekijöillä on täydet oikeudet terveydenhuoltoon Tata Coffeen sairaaloissa Ammathissa ja Pollibettassa.

Tata Coffeen mukaan kaikille Anandapurin plantaasin työntekijöille maksetaan minimipalkkaa. Työntekijöiden välillä ei ole syrjintää palkoissa tai terveydenhuollossa. Laissa määritellyt edut kuten eläkerahasto, vuosibonus, kannustin, palkallinen vuosiloma ja lomaraha sekä lisäpalkkio maksetaan työntekijöille Intian lakien mukaisesti.

SAAS/DNV GL sanoi vastineessaan, että auditointien aikana verifioidut näytteet työntekijöille maksetuista palkoista osoittavat, että työntekijöille maksetaan lainsäädännön mukaisesti. SAAS/DNV GL:n mukaan työntekijöiden välillä on eroja siinä, miten he tulkitsevat heille maksettuja palkkoja, kannustimia ja bonuksia, mikä on saattanut olla syynä työntekijöiden Finnwatchille raportoimiin ongelmiin.

316 Payment of Gratuity Act 1972, saatavilla osoitteessa: http://labour.bih.nic.in/acts/payment_of_gratuity_act_1972.pdf

317 Payment of Bonus Act 1965, saatavilla osoitteessa: http://labour.bih.nic.in/acts/payment_of_bonus_act_1965.pdf, ja Payment of Bonus (Amendment) Act 2015, saatavilla osoitteessa: <http://www.indiacode.nic.in/acts-in-pdf/2016/201606.pdf>

Torjunta-aineiden käyttö kahvin tuotannossa

Torjunta-aineita käytetään kahvin tuotannossa estämään esimerkiksi kahviruosteen kaltaisten tautien ja tuholaisten kuten kahvituholaisen leviämistä. Erilaisista ilmasto-olosuhteista ja tuotantomenetelmistä johtuen maiden välillä on eroja torjunta-aineiden käytössä. Pienillä ja keskisuurilla tiloilla, ja varsinkin korkealla merenpinnan yläpuolella sijaitsevilla tiloilla, joilla kahvia viljellään perinteisillä menetelmillä, torjunta-aineita käytetään erittäin vähän tai ei lainkaan.³¹⁸ Pesticides Action Networkin (PAN) mukaan 2000-luvun alun kahvikriisin jälkeen erittäin vaarallisten torjunta-aineiden (highly hazardous pesticides, HHPs) käyttö on vähentynyt kahviviljoilla ja plantaaseilla. Tämä on johtunut esimerkiksi vastuullisuusstandardien mukaisesti tuotetun kahvin kysynnän kasvusta, ja myös endosulfaanin lisäämisestä Tukholman yleissopimuksen pysyvien orgaanisten yhdisteiden (persistent organic pollutants, POP) listalle vuonna 2011.³¹⁹

Torjunta-aineiden käytöstä ei ole saatavilla kattavia maailmanlaajuisia tilastoja.³²⁰ Esimerkkejä kehittyvissä maissa yleisesti saatavilla olevista torjunta-aineista, joita voi olla käytössä joillakin kahviviljoilla ja plantaaseilla, ovat mm. kloropyrifossi, malationi, dimetooatti, glyfosaatti, parakvatti, karbendatsiimi, klorotaloniili ja triadimenoli.³²¹ PAN:in kriteerien³²² mukaan kaikkia näitä paitsi triadimenolia pidetään erittäin vaarallisena eikä parakvattia ja karbendatsiimia saa käyttää esimerkiksi EU:ssa. Mikään näistä

torjunta-aineista ei kuitenkaan ole kielletty Brasiliassa tai Intiassa,³²³ ja Brasiliassa kaikkien paitsi karbendatsiimin ja dimetooatin käyttö on hyväksytty erikseen myös kahvin tuotannossa.³²⁴ Danwatchin aiemmin tänä vuonna julkaisemassa selvityksessä todettiin, että yhteensä 30 torjunta-aineiden aktiivista ainesosaa, jotka on kielletty EU:ssa, on Brasiliassa hyväksytty käytettäväksi kahvinviljelyssä, ml. erittäin vaarallinen terbufossi.³²⁵

Luultavasti vaarallisimman kahvin tuotannossa edelleen käytetty torjunta-aine on endosulfaani, joka on yksi maailman haitallisimmista torjunta-aineista.³²⁶ Kahviplantaasien lisäksi endosulfaania käytetään vielä laajemmin puuvillan viljelyssä. Ennen kuin se hiljattain kiellettiin lähes kaikkialla Länsi-Afrikassa, tuhannet puuvillan viljelijät ja heidän perheensä kärsivät tahattomista, jopa kuolemaan johtavista endosulfaaniin käyttöön liittyvistä myrkytystapaturmista.³²⁷ Kolmasosa PAN UK:n vuonna 2014 haastattelemista kahvinviljelijöistä Kolumbiassa, El Salvadorissa ja Nicaraguassa tiesi ainakin yhdestä torjunta-aineeseen, useimmiten endosulfaaniin,³²⁸ liittyvästä myrkytystapaturmasta.

Vuonna 2011 endosulfaani lisättiin Tukholman yleissopimuksen POP-listalle. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikkien valtioiden on luovuttava sen käytöstä, mutta tälle ei ole asetettu aikarajaa.

318 Esimerkiksi perinteiset varjoiset lehdot tarvitsevat yleensä vähemmän lannoitetta ja torjunta-aineita kuin aurinkoiset, mutta ovat myös vähäsatoisempia. PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 27.7.2015. Ks. myös esim. Jaffee D., 2007, *Brewing Justice*

319 PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 27.7.2015

320 PAN International on julkaissut konsolidoidun listan kansallisesti kielletyistä torjunta-aineista, joka sisältää tietoa niistä 98 maasta, joista tietoa on saatavilla. Listalta löytyy tietoja Brasiliasta, Intiasta ja EU:sta, mutta ei esimerkiksi Hondurasista. Kaikkiaan lista sisältää 316 torjunta-aineiden aktiivisista ainesosista tai niiden ryhmää, jotka on kielletty yhdessä tai useammassa 98 maassa, mutta joiden katsotaan edelleen olevan käytössä muualla. EU on kieltänyt niistä 48, Intia 31 ja Brasilia 17. Lista on saatavilla osoitteessa <http://pan-international.org/pan-international-consolidated-list-of-banned-pesticides/> (23.8.2016)

321 PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 27.7.2015

322 PAN International, 2015, List of Highly Hazardous Pesticides, saatavilla osoitteessa: http://www.pan-germany.org/download/PAN_HHP_List_150602_F.pdf

323 PAN International, 2015, Consolidated List of Banned Pesticides

324 Maatalousministeriön tietokanta torjunta-aineista, jotka on hyväksytty maatalouden käyttöön, saatavilla osoitteessa: http://agrofit.agricultura.gov.br/agrofit_cons/principal_agrofit_cons

325 Danwatch, 2016, Bitter coffee: Slavery-like conditions and deadly pesticides on Brazilian coffee plantations

326 PAN AP Factsheet Series, Highly Hazardous Pesticides: Endosulfan, saatavilla osoitteessa: <http://pananz.net/wp-content/uploads/2013/04/1endosulfan-5-Web2.pdf>

327 PAN UK Project: Growing coffee without endosulfan, saatavilla osoitteessa: <http://www.pan-uk.org/projects/growing-coffee-without-endosulfan/> (27.7.2016)

328 Experiences with health and environmental risks of using endosulfan and issues in distribution, handling and product stewardship, 2014, saatavilla osoitteessa: http://www.4c-coffeeassociation.org/assets/files/Documents/Reports-Brochures/Experiences_with_Risks_and_Stewardship_Issues_01.pdf. Asiakirja kehitettiin Growing coffee without endosulfan -projektin yhteydessä, jonka rahoitti IDH:n, FAO:n ja ISEAL Alliancen tukema Sustainable Coffee Program ja toteutti PAN UK ja 4C Association.

Endosulfaania on edelleen markkinoilla useissa Aasian ja Afrikan maissa, missä sitä voidaan käyttää varsinkin ei-sertifioituilla kahvivilloilla ja plantaaseilla.³²⁹ Osa kahvin tuottajamaista, kuten Brasilia, Kolumbia, Nicaragua, Peru ja Vietnam,³³⁰ ovat kieltäneet endosulfaanin käytön kansallisella tasolla. Ennen kieltä endosulfaanin käyttö oli yleistä Brasiliassa, ja sitä on edelleen siellä varastoituna. Ei siis voida täysin poissulkea sitä mahdollisuutta, että pieni määrä brasilialaisia kahvivilloja jatkaa endosulfaanin käyttöä niin kauan, kun sitä riittää varastossa.³³¹ Eräät kahvinviljelymaat kuten Costa Rica³³² ovat hakeneet jatkolupaa endosulfaanin välttämättömään käyttöön. Costa Rican jatkolupa umpeutuu maaliskuussa 2017 ja endosulfaanin käytöstä on maassa jo nyt luovuttu lähes kokonaan.³³³ Myös Intia, joka oli maailman suurin endosulfaanin viejä vuonna 2011, on pyytänyt lisää aikaa – kymmenen vuotta – endosulfaanin käytön vaiheittaiseen lakkauttamiseen.³³⁴ PAN UK on identifioinut useita kustannustehokkaita ei-kemiallisia torjuntamenetelmiä kahvituholaisen hallintaan ilman endosulfaania.³³⁵

Terveysriskien minimoimiseksi torjunta-aineille altistumista tulisi välttää. Muita keinoja vähentää riskejä ovat huolelliset työtavat, hyvä henkilökohtainen hygienia ja asianmukaisten henkilökohtaisten suojarusteiden käyttö. Tarvittava suojarustus riippuu esimerkiksi torjunta-aineesta ja sen käyttomenetelmästä. Yleisesti ottaen suojarusteiden tulisi estää työntekijää hengittämästä sisään kemikaaleja ja saamasta kemikaaleja iholleen.³³⁶

Kahvivilloilla suojarusteiden käyttöön voi liittyä monenlaisia ongelmia kuten esimerkiksi:

- asianmukaiset henkilökohtaiset suojarusteet ovat kalliita eikä niitä siksi välttämättä ole tarpeeksi
- riittämättömät suojarusteet voivat antaa valheellisen turvallisuuden tunteen, mutta eivät estä riskejä ja voivat joissakin tapauksissa jopa lisätä niitä
- puuttelliset tilat peseytymiseen, vaatteiden vaihtamiseen ja huoltamiseen muusta vaatuksesta erillään torjunta-aineiden käytön jälkeen
- tietämättömyys riskeistä ja koulutuksen puute.

Silloinkin kun suojarusteita on saatavilla monet työntekijät eivät halua käyttää niitä, koska ne ovat erittäin epämukavia kuumassa ja kosteassa ilmastossa ja olosuhteissa. Työntekijät voivat myös tuoda torjunta-aineiden liikaamia vaatteita kotiin pestäväksi perheen muun pyykin ohella.³³⁷

Global Coffee Platformin,³³⁸ Reilun kaupan,³³⁹ SAN/RA:n³⁴⁰ ja UTZ:n³⁴¹ standardeissa kielletään valikoitujen torjunta-aineiden käyttö kahvin tuotannossa. Luomutuotannossa kaikkien syntetististen torjunta-aineiden käyttö on kielletty.

329 PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 27.7.2015

330 PAN International, 2015, Consolidated List of Banned Pesticides

331 PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 27.7.2015

332 Ibid.

333 PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 15.8.2015

334 NDTV, 30 April 2011, India agrees to endosulfan ban, saatavilla osoitteessa: <http://www.ndtv.com/india-news/india-agrees-to-endosulfan-ban-454302>, (27.7.2016)

335 PAN UK, 2013, Highly Hazardous Pesticides: Coffee farmers' perspectives on problems and alternatives, saatavilla osoitteessa: <http://www.pan-uk.org/projects/growing-coffee-without-endosulfan/#videos> (23 June 2016)

336 Ks. esim. Sosiaali- ja terveysministeriö, 1999, Torjunta-ainetöiden työhygienia

337 PAN UK, Stephanie Williamson, sähköposti 27.7.2015. Ks. myös tämän raportin tapaustutkimukset. Finnwatchilla ei ole tietoa siitä, mitä torjunta-aineita tapaustutkimusten tiloilla ja plantaaseilla käytetään.

338 Global Coffee Platform, Baseline Common Code, saatavilla osoitteessa: http://www.globalcoffeeplatform.org/assets/files/Baseline-Common-Code/GCP-Baseline-Common-Code_2.1_en.pdf

339 Fairtrade International, Fairtrade prohibited materials list, saatavilla osoitteessa: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/Prohibited_Materials_List_EN.pdf

340 Sustainable Agriculture Network, List of prohibited pesticides, saatavilla osoitteessa: <http://www.san.org/biblioteca/documento.php?id=173> (27.7.2016)

341 UTZ, List of banned pesticides and watchlist, saatavilla osoitteessa: https://www.utz.org/?attachment_id=3272 (27.7.2015)

8.7 EPÄTIETOISUUTTA TERVEYDENHUOLLOSTA JA PUUTTEITA SUOJARUUSTEISSA

Vakituiset ja tilapäiset työntekijät joiden tehtäviin kuului torjunta-aineiden ruiskutus kertoivat kenttätutkimusryhmälle, että he saivat plantaasilta henkilökohtaiset suojaruusteet, kuten suojalasit, saappaat ja hatun. Haastatteluista ei kuitenkaan selvinnyt olivatko ruusteet riittäviä suojaamaan työntekijöitä heidän työtehtävissään. Yksi työntekijöistä valitti, että torjunta-aineiden vahva haju aiheutti hänelle päänsärkyä ja huimausta. Kausityöntekijöiden mukaan heille annettiin työnantajan puolesta vain pitkähihaiset paidat, ja että he joutuivat hankkimaan muut suojaruusteensa itse.

Haastattelijoiden työntekijöiden kokemukset työterveys- ja turvallisuuskoulutuksesta vaihtelivat suuresti. Osa työntekijöistä, mukaan lukien kaikki kausityöntekijät, kertoivat että he eivät ole koskaan saaneet mitään työterveyteen tai -turvallisuuteen liittyvää koulutusta. Toiset muistelivat saaneensa koulutusta silloin kun heille oli osoitettu joku uusi työtehtävä. Osa kertoi, että perustason turvallisuuskoulutusta annettiin vakituksille tai tilapäisille työntekijöille kerran vuodessa. Haastatellut työntekijät eivät olleet varmoja saisivatko he mitään korvausta, jos heille sattuisi työpaikalla tapaturma tai onnettomuus. He tiesivät kuitenkin kertoa, että loukkaantuneet työntekijät viedään hoidettavaksi yrityksen sairaalaan läheiseen Ammathin kylään.

Vuonna 2010 tehty muutos kansalliseen plantaaseja koskevaan työvoimalakiin edellyttää, että jokaiselle työntekijälle, jonka tehtäviin kuuluu torjunta-aineiden käsittely, sekoittaminen ja ruiskuttaminen, pitää antaa asianmukaista koulutusta. Lisäksi työnantajan pitää tarjota sellaisille työntekijöille henkilökohtaiset suojavaatteet ja -ruusteet sekä asianmukaiset pesu- ja kylpytilat. Torjunta-aineiden kanssa tekemisiin joutuville työntekijöille pitää myös järjestää säännöllinen lääkärintarkastus. Yksikään tätä

raporttia varten haastatelluista työntekijöistä ei kuitenkaan maininnut minkäänlaisia lääkärintarkastuksia.³⁴²

Haastattelijoiden mukaan Anandapurin plantaasin työntekijöille ei anneta suojaruusteita suojaamaan heitä satunnaiselta sateelta. Sadetakien sijaan työntekijät käyttävät muovisäkkejä peittämään päänsä ja olkapäänsä. Haastattelijoiden mukaan yskä, vilustuminen ja lievä kuume ovat yleisiä työntekijöiden keskuudessa. Lievissä sairaustapauksissa työntekijöiden pitää mennä yrityksen sairaalaan Pollibettan kylään, joka on kauempana kuin Ammathi. Vakituiset ja tilapäiset työntekijät saavat sairastuessaan puolen päivän palkan, jos heillä on esittää kirje sairaalasta. Työnantaja korvaa meno-paluulipun hinnan työntekijöille.

Kertomansa mukaan Anandapurin plantaasin kausityöntekijät eivät saa palkkaa sairausajalta. Haastatteluissa kausityöntekijöille vaikutti olevan epäselvää, oliko heillä mitään oikeutta terveydenhuoltoon yrityksen sairaaloissa. Terveysongelman kohdatessa he ilmoittivat asiasta heidät palkanneelle *maistrylle*. Työntekijät kertoivat, että he voivat ostaa reseptivapaita lääkkeitä, kuten parasetamolia, pientä korvausta vastaan plantaasin johdon toimistosta. Heidän on myös mahdollista konsultoida ASHA-terveysneuvojaa (Accredited Social Health Activist; valtiollinen palvelu).

Karnatakan osavaltiotason sääntöjen mukaan jokaisella yli 1 000 työntekijän plantaasilla tulee olla oma sairaala. Työntekijöille pitää maksaa sairausajalta kaksi kolmannesta päiväpalkasta kahden päivän karenssiajan jälkeen. Karnatakan osavaltiotason sääntöjen mukaan jokaista 300 vakituista plantaasityöntekijää kohti tulee myös nimittää työhyvinvointiasiamies. Ylimääräisiä työhyvinvointiasiamiehiä pitää palkata jos palkkatyövoiman määrä on normaalioloissa enemmän kuin 1 200. Työhyvinvointiasiamiehen tehtäviin kuuluu mm. epäkohtien

342 Plantations Labour (Amendment) Act 2010, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=87982&p_country=IND&p_count=511&p_classification=22.01&p_classcount=14 (11.6.2016)

Anandapurin plantaasin työntekijöiden keittiö yrityksen asuntolassa.

tuominen työnantajan huomioon, työnantajan ja työntekijöiden tai heidän edustajiensa välisten kiistojen selvittämisessä avustaminen sekä työntekijöiden elintasoa ja hyvinvointia parantavien ja edistävien aloitteiden tekeminen.³⁴³ Kukaan tätä raporttia varten haastatelluista työntekijöistä ei tiennyt, että Anandapurin plantaasilla olisi yhtään työhyvinvointiasiamiestä.

Tata Coffeen mukaan kaikille työntekijöille, joiden työtehtävät sitä vaativat (riippumatta siitä ovatko he vakituisia, tilapäisiä tai kausi/siirtotyöntekijöitä), annetaan suojavarusteet ja koulutusta työturvallisuudesta. Koulutusta antaa turvallisuusvastuuhenkilöiden tiimi kaikissa yrityksen toimipaikoissa. Lisäksi kaikille työntekijöille annetaan sadevarusteet monsuunin aikana.³⁴⁴ Työntekijöille jaetaan lääkkeitä ilmaiseksi General Nursing and Midwifery:n tai Rural India Health -projektin (yrityksen sairaala) kautta. Yritys kattaa työntekijöiden hoitokulut, mukaan lukien sairaalahoidon tai lähetteen mukaisen erikoishoidon toisessa sairaalassa.

SAAS/DNV GL sanoi vastineessaan, että työntekijöille annetaan riskianalyysin perusteella henkilökohtaiset suojavarusteet, ja että tästä

343 The Karnataka plantation's (Welfare Officers) rules, 1978, saatavilla osoitteessa: <http://iboblr.in/labour/wp-content/uploads/2015/10/THE-PLANTATIONS-LABOUR-KARNATAKA-RULES-1956-new-part-2.pdf>

344 Monsuuni alkaa kesäkuussa ja loppuu syyskuun aikoihin.

on saatavilla todisteita. Vastineen mukaan, turvallisuuskoulutusta annetaan kaikille työntekijöille eikä kausityöntekijöitä syrjitä koulutuksen suhteen. Onnettomuuksien sattua työntekijöille korvataan hoitokulut riippumatta siitä, hakeutuvatko he yrityksen omaan tai yksityiseen sairaalaan. Työntekijöille maksetaan lainmukaista korvausta poissaolojen osalta. Plantaasilla on kolme hyvinvointiasiamiestä, joiden toimista on olemassa "kohtuullisen paljon" todistusaineistoa.

SAN/RA:n mukaan maatalouskemikaalien käyttöön liittyvän koulutuksen puute sekä terveystarkastusten ja -tutkimusten puute voivat johtaa poikkeamiin sen sertifiointikriteereistä.

8.8 PUUTTEITA JUOMAVEDEN SAATAVUUDESSA JA KÄYMÄLÖISSÄ

Tätä raporttia varten haastateltujen työntekijöiden mukaan tyypillinen työpäivä Anandapurin plantaasilla alkaa noin kello 7.30 ja päättyy kello 16.30. Töitä tehdään kuutena päivänä viikossa ja tyypillisenä työpäivänä on kaksi taukoa, ml. tunnin lounastauko. Vakituiset ja tilapäiset työntekijät ovat vuosittain oikeutettuja 10–15 päivän palkalliseen lomaan. Kausityöntekijöillä on viikottainen lepopäivä minkä lisäksi he voivat pitää vapaata kansallisina juhlapäivinä. Äitiysloma Anandapurin plantaasilla on linjassa Intian lainsäädännön kanssa.

Työpisteiden välittömässä läheisyydessä ei ole saatavilla juomavettä, joten työntekijät joutuvat kantavat juomavettä mukanaan. Myös käymälät ovat kaukana, koska niitä ei ole rakennettu koko plantaasin alueelle.

Plantaaseja koskevan työvoimalain mukaan työnantajan pitää varmistaa juomaveden saatavuus ja riittävät saniteettitilat miehille ja naisille. Karnatakan osavaltiotason säännöissä täsmennetään, että jokaista 50 aaria viljelymaata kohti pitää olla käymälä. Tata Coffeen mukaan se investoi ja kunnostaa juomavesipisteitä ja käymälöitä. Saatavilla olevan veden juomakelpoisuus varmistetaan testein.

8.9 TYÖNTEKIJÖILLE TARJOTAAN ILMAINEN MAJOITUS JA LASTENHOITO

Kaikki Anandapurin työntekijät puolisoineen, ja perheiden alle 18-vuotiaat lapset, saavat elää maksutta työnantajan tarjoamassa majoituksessa plantaasilla. Myös lasten päivähoito on ilmaista. Työntekijöiden palkoista vähennetään kuitenkin sähkökuluja. Talo on tyypillisesti jaettu perheenjäsenten kesken ja asuintiloja jakavien ihmisten määrä riippuu perheen koosta. Asuntoloissa on saatavilla puhdasta juomavettä, mutta käymälät ovat yhteiskäytössä. Perheet valmistavat ruokaa avotulella ja ainakin osa työntekijöistä kerää päivisin polttopuuta kahvipensaiden välistä. Vaikka plantaasilla on yksi kanttiini, ei se ammattiliiton edustajien mukaan tarjoile aterioita, vaan pelkästään teetä ja kahvia.³⁴⁵ Kaikki tätä raporttia varten haastellut työntekijät valmistavat omat ruokansa, myös lounaan.

Vakituisille ja tilapäisille työntekijöille ja heidän perheilleen annetaan peittoja ja vuodevaatteita, mutta ei kausityöntekijöille. Yöt voivat olla kylmiä eikä asuntoloissa ole lämmitystä.

SAAS/DNV GL:n vastineen mukaan plantaasilla on kanttiineja, joissa valmistetaan

³⁴⁵ Paulig-konserni, 14.3.2016, Epäeettisesti tuotettu kahvi jättää kitkerän maun, saatavilla osoitteessa: <https://www.paulig.fi/kahvijutut/epaeettisesti-tuotettu-kahvi-jattaa-kitkeran-maun> (31.8.2016)

paikallista ruokaa, mikä ei välttämättä maistu muualta tulleille työntekijöille. Joillekin työntekijöille kanttiinit voivat olla kaukana, mikä voi rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan tai halukkuuttaan käyttää niitä.

8.10 TYÖNTEKIJÖIDEN ÄÄNI

Raporttia varten haastateltujen työntekijöiden mukaan auditoijien vieraillessa plantaasilla työntekijöitä pyydetään menemään pois, ja he näkevät auditoijat vain matkan päästä. Heidän mukaansa plantaasin johto antaa auditoijien haastatella vain valittuja työntekijöitä. Vastineessaan Tata Coffee sanoi, että vieraillessaan plantaasilla auditoijat valitsevat haastateltavat satunnaisesti päivän työltä ja suorittavat ristiintarkistuksia käymällä alueilla, joilla työntekijät työskentelevät.

SAN/RA totesi vastineessaan, että haastateltavien valikoiminen yrityksen johdon toimesta olisi huono auditointikäytäntö. SAN/RA edellyttää, että auditoijat päättävät itse ketä he haastattelevat. Sen mukaan on mahdollista, että tätä raporttia varten haastatellut työntekijät eivät olleet tietoisia siitä, että auditoijat ovat ensin valinneet haastateltavat listalta, minkä jälkeen plantaasin johto on esitellyt heidän valitsemansa työntekijät auditoijille. Myös UTZ totesi vastineessaan, että auditoijat valitsevat itse haastateltavat työntekijät.

SAAS/DNV GL sanoi vastineessaan, että SA8000:n mukaiseen auditointiprosessiin kuuluu aloitus- ja lopetuskokous, joihin vaaditaan työntekijöiden tai heidän edustajiensa läsnäoloa. Tata Coffeen tapauksessa auditoijat tapaavat myös plantaasin ammattiliiton johtajien kanssa. Työntekijöitä haastatellaan erillisessä huoneessa ja plantaasilla työpäivän aikana.

Anandapurin plantaasilla on jonkin verran ammatillista järjestäytymistä. Suurin ammattiliitto plantaasilla kuuluu CITU:un, ja sillä on Anandapurassa noin 200 jäsentä. Sen lisäksi plantaasilla toimii ainakin kaksi muuta ammattiliittoa, joista toinen on rekisteröitynyt All India Trade Union Congress -keskusjärjestöön. Ainakaan CITU:n paikallisjohtajien

mukaan heitä ei ole viime vuosina haastateltu auditointien aikana.³⁴⁶

Kaikki ammattiliitoista tietoiset tätä raporttia varten haastatellut työntekijät kokivat, että he olivat vapaita liittymään haluamansa liiton jäseneksi ilman häirintää, ja että liitot edustivat aidosti työntekijöiden etuja ja pystyivät neuvottelemaan yritysjohdon kanssa. Haastateltujen työntekijöiden mukaan kuukausi tai kaksi ennen tätä raporttia varten tehtyä kentätutkimusta yksi väärin perustein irtisanottu nuori mies oli saanut työpaikkansa takaisin sen jälkeen, kun suuri joukko työntekijöitä lopetti työnteon ja kerääntyi plantaasin porteille mielenilmaukseen parin tunnin ajaksi. Tata Coffeen ja SAAS/DNV GL:n vastineiden mukaan Anandapuran plantaasilla ei ole ollut työtaistelua.

Tatan Code of Conduct sisältää seuravaan lauseen, joka vaikuttaisi olevan järjestäytymisvapauden hengen vastainen (vapaa käänös, korostus lisätty): ”Hyväksymme, että työntekijät voivat olla kiinnostuneita liittymään yhdistyksiin tai osallistumaan kansalaistoimintaan ja julkisten asioiden hoitoon heidän **henkilökohtaisessa ominaisuudessaan**, edellyttäen että nämä toimet eivät luo todellista tai mahdollista **eturistiriitaa yrityksemme kanssa**. Työntekijöidemme pitää ilmoittaa ja hakea **lupaa etukäteen** kaikelle tällaiselle toiminnalle tämän käytännösäännön Eturistiriidat-lausekkeen mukaisesti ja yrityksen asiaankuuluvien toimintalinjausten sekä lain mukaisesti”.³⁴⁷

Tata Coffeen mukaan yritys ei vastusta heidän järjestäytymistään niin kauan, kun se ei rikoo sääntöjen eturistiriitaan liittyvää lauseketta tai lakia tai yrityksen toimintalinjauksia. Tatan mukaan tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että työntekijöiden täytyy ilmoittaa yritykselle aikeistaan järjestäytyä tai liittyä jonkun järjestön jäseneksi, jolloin yritys puolestaan määrittää (kohtuullisen ajan kuluessa), ettei aiotun kaltainen järjestäytyminen johda eturistiriitaan. Tämä ei koske työntekijöiden oikeutta

liittyä ammattiliittoon. Tata Coffeen mukaan yritys sallii ja tukee järjestäytymisvapautta, ja sen työntekijät ovat vapaita liittymään valitsemaansa, yrityksen tunnustamaan ammattiliittoon ilman rajoituksia.

SAN/RA:n mukaan voi olla totta, että Tatan Code of Conduct on ristiriidassa järjestäytymisvapauden periaatteen kanssa. Vastineessaan se kuitenkin korosti, että Finnwatchin selvitykseen haastatellut työntekijät eivät raportoineet ongelmia heidän mahdollisuussissaan liittyä valitsemaansa ammattiliittoon.

346 Ammattiliitto Centre of Indian Trade Unions (CITU) paikallisen johtajan haastattelu, 22.9.2016

347 Tata, Code of Conduct 2015, saatavilla osoitteessa: <http://www.tata.com/ebook/tcoc/index.html> (13.7.2016)

9 Yhteenvedo

Kahvin pitkiin ja monimutkaisiin toimitusketjuihin liittyy monia riskitekijöitä. Sosiaalisen vastuullisuuden osalta riskitekijät kohdistuvat työelämän oikeuksien loukkauksiin painotuen raaka-aineen alkutuotantoon eli kahvivilojen palkkatyövoimaan.

Tätä raporttia varten Brasiliassa tutkituilla kolmella tilalla työolot olivat suurelta osin kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten ihmisoikeusstandardien mukaisia. Kahdelta tilalta, joista toinen oli UTZ-sertifioitu, löytyi kuitenkin työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyviä ongelmia ja yksittäistapauksissa ylipitkiä työaikoja. Fazenda NSG:ssä, jolla on sama omistaja kuin Meiralla, tutkimus paljasti sukupuoleen perustuvaa syrjintää ulkopaikkakuntalaisten kausityöntekijöiden rekrytoinnissa.

Tulokset Brasiliasta eivät ole yllättäviä kun otetaan huomioon, että Brasiliassa monet viljelytilat kuuluvat jonkin sosiaalisen sertifiointitai verifiointijärjestelmän valvonnan piiriin. Myös Brasilian hallitus on jo vuosikymmeniä tehnyt merkittäviä ponnisteluja esimerkiksi lapsi- ja pakkotyön kitkemiseksi ja brasiliaisten elintason kohentaminen. Tästä huolimatta Brasilian kahviviloilla esiintyy edelleen pakkotyötä, ja pakkotyöllä tuotetun kahvin on todistettu kulkeutuneen kansainvälisille kahvimarkkinoille suurten ja tunnettujen osuuskuntien ja vientiyritysten kautta. Esimerkiksi Gustav Pauligille ja Meiralle kahvia toimittaneet vientiyritykset ja osuuskunnat on voitu yhdistää tiloihin, joiden Brasilian viranomaiset ovat todenneet teettäneen työtä orjuuden kaltaisissa olosuhteissa (ks. s. 41). Paahittimoiden ei siksi pidäkään tuudittautua vääränlaiseen turvallisuudentunteeseen Brasilian suhteen, vaan ryhtyä toimenpiteisiin pakkotyön ehkäisemiseksi.³⁴⁸

Sekä Brasiliassa että Intiassa työnvälittäjien käyttö maan sisäisten siirtotyöläisten rekrytointiin sadonkorjuukauden ajaksi on yksi keskeisistä ihmisoikeusriskeistä. Tata Coffeen

kausityöntekijöiden maksamat rekrytointipalkkiot, jotka vastasivat kolmasosaa heidän ansioistaan, olivat erittäin korkeita ja vaaransivat työntekijöiden toimeentulon. Rekrytointimaksut ovat jyrkässä ristiriidassa myös kansainvälisten työelämänoikeuden periaatteiden kanssa.³⁴⁹ Kohtuuttoman korkeat rekrytointimaksut voivat pahimmillaan johtaa velkaorjuuteen, joka on yksi pakkotyön muoto.

Kaikkien kolmen tapaustutkimuksen löydösten valossa silmiinpistävintä on kuitenkin kahvivilojen työntekijöille maksetut hyvin alhaiset palkat, työntekijöiden vähäinen järjestäytymisaste ja siitä johtuvat lähes olemattomat mahdollisuudet vaikuttaa työoloihin ja -ehtoihin. Niin elämiseen riittävä palkka kuin järjestäytymisvapauden toteutuminen ovat keskeisiä kysymyksiä kahvivilojen työolojen ja tilojen palkkatyövoiman elintason parantamiseksi. Yhdelläkään tässä raportissa käsitellyistä tiloista ei maksettu elämiseen riittävää palkkaa – ei edes Brasiliassa, missä työntekijöille maksettavat palkat olivat kuitenkin selvästi korkeampia kuin lakisääteinen minimipalkka.

Hondurasissa alhaisten palkkojen aiheuttamat ihmisoikeusongelmat ovat kärjistyneet, ja kahvivilojen kausityöntekijöiden taloudellinen ahdinko on johtanut laajamittaiseen lapsityövoiman hyväksikäyttöön. Kaikilla tässä raportissa käsitellyistä hondurasilaisista kahviviloista oli lapsityövoimaa; kahdella tilalla tätä raporttia varten haastateltiin jopa vain 5–6-vuotiaita lapsityöläisiä.

Tässä raportissa käsitellyt kahvipaahittimot (ks. luvut 4.1–4.5) tyypillisesti velvoittavat niiden ensimmäisen portaan tavarantoimittaja erilaisin sopimusehdoin takaamaan omien hankintaketjujensa sosiaalisen vastuullisuuden. Sopimusehtojen toimeenpanon valvonta on kuitenkin usein heikkoa tai olematonta. Esimerkiksi auditointeja paahittimot tekevät

348 Paulig-konserni, 14.3.2016, Epäeettisesti tuotettu kahvi jättää kitkerän maun, saatavilla osoitteessa: <https://www.paulig.fi/kahvijutut/epaeettisesti-tuotettu-kahvi-jattaa-kitkeran-maun> (31.8.2016)

349 Ks. esim. ILO, Private Employment Agencies Convention, 1997, saatavilla osoitteessa: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:P12100_INSTRUMENT_ID:312326 (11.10.2016)

lähinnä hankintaketjunsä ensimmäiseen portaaseen.

Koska paahtimot eivät voi itse monitoroida kaikkia niiden hankintaketjuun kuuluvia raaka-aineentuottajia, ne ovat ulkoistaneet ilahduttavissa määrin vastuullisuusvalvontaa erilaisille sertifiointi- ja verifiointijärjestelmille. Suomenkin kahvimarkkinoilla on selviä merkkejä siitä, että vastuullisuussertifioidusta kahvista on tulossa valtavirtaa.

Osa paahtimoista ja päivittäistavarakaupan ketjuista, jotka markkinoivat myymäläketjuissaan oman merkin kahveja, ovat kuitenkin asettaneet varsin kunnianhimoittomia vastuullisuustavoitteita itselleen raakakahvin suhteen. Vertailussa parhaiten pärjäivät Arvid Nordquist ja Kesko, joiden kaikki kahvilaadut ovat jo nyt vastuullisuussertifioituja. Myös Gustav Paulig, Löfbergs Lila ja SOK ovat asettaneet itselleen verrattain kunnianhimoisia tavoitteita sertifioituun raaka-aineeseen siirtymisestä lähitulevaisuudessa. Esimerkiksi SOK teki tämän raportin kirjoittamisen aikana päätöksen, että 90 prosenttia sen oman merkin kahveista tulee olemaan sertifiotua ensi vuoden alusta. Lidl Suomi on asettanut itselleen vain puolivillaisia tavoitteita sertifioituun raaka-aineeseen siirtymisen suhteen, ja Meiralta ja Tuko Logisticsilta vastuullisuustavoitteet puuttuvat täysin.

On syytä huomata, että myös vastuullisuussertifioinneissa on keskinäisiä eroja. Monet tässä raportissa käsitellyt paahtimot suosivat sertifiointijärjestelmiä, jotka pärjäivät verrattain huonosti Finnwatchin aiemmin tänä vuonna julkaisemassa sertifiointien laatua koskevassa vertailussa. Paahtimoiden ja kaupan ketjujen tuleekin pyrkiä myös aktiivisesti kehittämään sertifiointijärjestelmiä. Oiva tilaisuus tähän tarjoutuu Global Living Wage Coalitionin tekemien elämiseen riittävän palkan mallien toimeenpanossa.

Tässä raportissa käsiteltyjen kenttätutkimusten tulokset ovat kuitenkin myös osittain hälyttäviä sertifiointijärjestelmien uskottavuuden kannalta. Kahvisektorin vastuullisuussertifiointijärjestelmät ja erinäiset kahviteollisuuden vastuullisuushankkeet ovat sivuuttaneet erityisesti kahvivilojen palkkatyöntekijöihin

liittyviä ongelmia, joihin niiden tulisi kiireellisesti puuttua.

Sekä Brasiliassa että Hondurasissa, missä Finnwatchin raportin otantaan kuului sekä sertifioituja että ei-sertifioituja viljelytiloja, erot työoloissa sertifioidujen ja sertifiointimattomien tilojen välillä olivat verrattain vähäisiä tai lähestulkoon olemattomia. Reilun kaupan eduksi on kuitenkin todettava, että sen auditoijat olivat havainneet ongelmia CARUCHIL:in osuuskuntaan kuuluvilla tiloilla, ja että osuuskuntaa on tuettu sen pyrkimyksissä toimeenpanna korjaavia toimenpiteitä. Finnwatch kiittää CARUCHIL:in osuuskuntaa ja Reilua kauppaa myös siitä avoimuudesta, mitä ne osoittivat antamalla Finnwatchille tiedot osuuskunnan sertifiointin menettämiseen johtaneista syistä. Reilu kauppa toimi selviytyksen teon aikana huomattavasti avoimemmin kuin esimerkiksi Rainforest Alliance, joka vastasi löydöksiin vain hyvin pintapuolisesti.

”Suorakauppaa” kannattaville pienpaahtimoille ja muille toimijoille keskeinen haaste on uskottavan ja niiden liiketoimintamalliin sopivan sosiaalisen vastuullisuuden valvontajärjestelmän kehittäminen. Tällä hetkellä suorakauppakahvia markkinoidaan kuluttajille eettisenä valintana, vaikka mallista ei ole edes olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Finnwatchin näkemys on, että suorakaupan väitetty vastuullisuus perustuu puhtaasti luottamukseen ja pitkälti vahvistamattomiin oletuksiin. Puutteistaan huolimatta kolmannen osapuolen ylläpitämät sertifiointijärjestelmät ovat edelleen ainoa laajalti saatavilla oleva keino valvoa kahvin alkutuotannon sosiaalista vastuullisuutta riippumattomalla, järjestelmällisellä ja todennettavalla tavalla.

Suosituksset

KAHVINTUOTTAJILLE BRASILIASSA, HONDURASISSA JA INTIASSA

- Kahvintuottajien tulee viipymättä varmistaa, ettei kukaan niiden siirtotyöntekijöistä ole joutunut maksamaan rekrytointipalkkioita työvoimavälittäjille kuten *gatoille* ja maistrille, ja ryhtyä tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin, ml. jo suoritettujen rekrytointimaksujen palauttaminen työntekijöille.
- Kahvintuottajien tulee nostaa työntekijöille maksettuja palkkoja kuroakseen umpeen tällä hetkellä vallitsevan ja (esimerkiksi Global Living Wage Coalitionin laskeman) elämiseen riittävän palkan ero. Toteutuakseen tämä vaatii yhteistyötä muilta kahvin arvoketjun toimijoilta.
- Kahvintuottajien tulee varmistaa, että kaikki työntekijät saavat heidän työtehtäviinsä nähden riittävät henkilökohtaiset suojavarusteet sekä työterveys- ja turvallisuuskoulutusta. Fazenda NSG:n raportoitu nolla-toleranssi suojavarusteiden käyttämättä jättämiseen on esimerkki hyvästä käytännöstä asiaan liittyen.
- Kahvintuottajien tulee edistää ja tukea työntekijöiden järjestäytymistä ja heidän mahdollisuuttaan neuvotella työehtoihin ja -oloihin liittyvistä asioista.

BRASILIASSA

- Kahvialan toimijoiden tulisi liittyä Brasilian kansalliseen sopimukseen orjatyön kitkemiseksi. Sopimuksen allekirjoittaminen lähettäisi selkeän viestin muille niiden arvoketjuun kuuluville toimijoille, että ne ovat tietoisia orjatyön riskeistä ja sitoutu- neet toimenpiteisiin riskien vähentämiseksi.

HONDURASISSA

- Kahvintuottajien tulee viipymättä ryhtyä toimenpiteisiin lapsityön kitkemiseksi. Kahvi-työntekijöiden erittäin vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi tämä on mahdollista vain jos palkkatyöntekijöiden palkat nostetaan elämiseen riittävälle tasolle. Toteutuakseen tämä vaatii yhteistyötä muilta kahvin arvoketjun toimijoilta.

INTIASSA (TATA COFFEE)

- Varmistaa, että kaikille työntekijöille annetaan nimityskirje tai muu kirjallinen työsopimus, joka on kirjoitettu heidän ymmärtämällään kielellä, ja jossa selitetään selkokielellä heitä koskevat työehdot ja -edut.

HONDURASISSA JA INTIASSA (TATA COFFEE)

- Kahvintuottajien tulee varmistaa juomaveden ja hygieenisten käymälöiden saatavuus kaikille työntekijöille niillä alueilla, missä he työskentelevät. Kaikkien työntekijöiden on oltava oikeutettuja palkkaan sairausajalta ja päästävä työtapaturmien sattuessa lääkäriin hoitoon.

SOSIAALISEN VASTUULLISUUDEN SERTIFIOINTI- JA VERIFIOINTIJÄRJESTELMILLE

- Vastuullisuusjärjestelmien tulee osana Global Living Wage -koalitiota toteuttaa elämiseen riittävän palkan laskelma Hondurasissa ja varmistaa muiden sertifioidun kahvin arvoketjun toimijoiden tuki laskelmien tulosten toimeenpanemiselle.
- Järjestelmien tulee varmistaa, että työnvälittäjien käyttö kahvisektorin kausityöntekijöiden rekrytoinnissa, kuten *gatot* Brasiliassa ja *maistrit* Intiassa, huomioidaan sertifiointikriteereissä ja että ne kuuluvat auditointien piiriin. Lähtökohtana tulee olla, että työnantajan, ei työntekijän, tulee kattaa kaikki rekrytoinnista koituvat kustannukset.
- Järjestelmien tulee varmistaa, että auditointien aikana kuullaan myös työntekijöitä olosuhteissa, jotka mahdollistavat luottamuksellisuuden ja anonymiteetin suojan. Haastattelujen otoksessa tulee olla mukana työntekijöitä korkean riskin kategorioista kuten siirtotyöntekijät, kausityöntekijät, sekä työntekijöitä ryhmistä, jotka kohtaavat ympäröivässä yhteiskunnassa syrjintää esimerkiksi ihonvärin, sukupuolen, kielen, uskonnon, kansallisen tai yhteiskunnallisen alkuperän, syntyperän, kastin tai muun tekijän perusteella.
- Global Coffee Platformin tulee asettaa elämiseen riittävä palkka Baseline Common Code -käytännössä määrättyksi vähimmäisvaatimukseksi standardin mukaiselle kahvin tuotannolle.

KAHVIPAAHTIMOILLE JA PÄIVITTÄISTAVARAKAUPOILLE, JOTKA MYYVÄT OMAN MERKIN KAHVEJA

- Yritysten tulee sitoutua tukemaan raaka-aineen tuottajien ponnisteluja lapsityövoiman hyväksikäytön kitkemiseksi ja kahvitilojen palkkatyövoiman toimeentulon parantamiseksi. Yksi keskeisimmistä lapsityövoiman hyväksikäyttöön, elämiseen riittämättömiin palkkoihin ja muihin työelämän oikeuksien rikkomuksiin kahvitiloilla johtavista tekijöistä on raakakahvista maailmanmarkkinoilla maksettava alhainen hinta. Raakakahvista maksettavan hinnan tulee riittää kattamaan sosiaalisesti vastuullisen tuotannon kustannukset.
- Yritysten tulee lisätä ponnisteluja kahvin toimitusketjujen yksinkertaistamiseksi ja niiden läpinäkyvyyden lisäämiseksi.
- Yritysten tulee asettaa selkeät ja kunnianhimoiset tavoitteet sertifioituun raaka-aineeseen siirtymiseksi lyhyellä aikavälillä jos sellaisia ei ole jo asetettu. Yritysten tulee lisäksi osallistua aktiivisesti sertifiointijärjestelmien kehittämiseen.

POLIITTISET PÄÄTÖKSENTEKIJÄT SUOMESSA

- YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallista toimeenpanoa on jatkettava kunnianhimoisella tavalla. Yrityksille tulee pitkällä aikavälillä säätää sitova, ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite. Askeleena kohti sitovaa huolellisuusvelvoitetta viranomaisten tulee varmistaa, että muuta kuin taloudellista raportointia koskevan EU-direktiivin kansallisessa täytäntöönpanossa hyödynnetään kaikki mahdolliset keinot edistää kaikkien suuryritysten toimitusketjujen läpinäkyvyyttä ja ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen toimeenpanoa siten kuin se on määritelty YK:n ihmisoikeuksia ja yrityksiä koskevissa ohjaavissa periaatteissa.
- Julkisissa hankinnoissa tulee hyödyntää entistä enemmän sosiaalisen vastuullisuuden sertifiointijärjestelmiä. EU:n hankintadirektiivit, jotka pannaan kansallisella tasolla toimeen hankintalain kokonaisuudistuksen yhteydessä, edellyttävät ensimmäistä kertaa Suomen varmistavan, että hankintasopimuksia toteutettaessa noudatetaan ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita. Ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien noudattaminen tulisi lainmuutoksen yhteydessä säätää pakolliseksi, ei suositusluontoiseksi.

Finnwatch ry
Malminrinne 1B, 2.krs
00180 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org
[@Finnwatch1](https://www.instagram.com/finnwatch1)